

Univerzita Pardubice
Fakulta restaurování

**Restaurování nástěnné malby s motivem
" Přijetí Humprechta Jana Černína v Benátkách "**
v tzv. akustické hodovní síni na zámku Humprecht v Sobotce

**Souvislosti vzniku a vývoje výzdoby tzv. akustické hodovní síně
na zámku Humprecht**

Andrea Komárková
Bakalářská práce
2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Andrea Komárková**
Osobní číslo: **R11002**
Studijní program: **B8206 Výtvarná umění**
Studijní obor: **Restaurování a konzervace nástěnné malby a sgrafita**
Název tématu: **Restaurování nástěnné malby s motivem "Přijetí Humprechta Jana Černína v Benátkách" v tzv. akustické hodovní síni na zámku Humprecht v Sobotce.**
Zadávací katedra: **Ateliér restaurování malby a sgrafita**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Bakalářská práce je prací, ve které diplomant dokládá, že je schopen samostatně provést komplexní restaurátorský zákrok. Andreji Komárkové byl přidělen úsek nástěnné malby nalevo naproti vchodu "Přijetí Humprechta Jana Černína v Benátkách" (cca 18 m²). Na tomto úseku má diplomantka nejdříve provést restaurátorský průzkum zacílený na originální techniku malby, na stopy po historickém vývoji díla a na rozbor poškození a jeho příčin. V závěru restaurátorského průzkumu musí být diplomantka schopna vyhodnotit všechna zjištění provedená in situ, stejně jako laboratorní průzkumy. Následně diplomantka vypracuje návrh na restaurování, který bude schválen vedoucím práce. Průběh prací bude konzultován jak s vedoucím práce, tak i s oponentem, zástupcem investora a se zástupci ústředního pracoviště NPÚ. Nedílnou součástí bakalářské práce je vyhotovení restaurátorské dokumentace přiděleného úseku malby. Vedoucí práce určí, které části této dokumentace se stanou součástí celkové restaurátorské dokumentace, jež bude odevzdána investorovi a na příslušné pracoviště NPÚ.

Jako teoretickou část práce diplomantka vypracuje pojednání s názvem "Souvislosti vzniku a vývoje výzdoby tzv. akustické hodovní síně na zámku Humprecht". Diplomantka shromáždí dostupnou literaturu k tématu a provede bádání v příslušných archívech. Dohledá fotografie i další archivní materiály týkající se přímo malby a jejího vzniku se zaměřením na původní koncepci. Zároveň se také pokusí konzultovat s místními pamětníky. Diplomantka uvede do souvislosti vznik malby s prostředím, ve kterém vznikla (investor, autor návrhu, autor malby, tradice města Sobotka apod.). Dále bude sledovat rozdíly mezi návrhem, uskutečněnou koncepcí a současnými možnostmi prezentace.

Výsledkem práce by mělo být uvedení malby do souvislostí s jejím vznikem. Přímo při zásahu by mělo bádání napomoci při rozhodování o koncepci způsobu prezentace malby.

Po formální stránce dodrží diplomantka pravidla psaní bakalářských prací, stanovená na FR UPa.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

1. Mora P., Mora L., Philippot P., Conservation of Wall Paintings. London 1984.
2. Slánský, B., Technika malby I a II. Praha 2003
3. Vaněček I., Nástěnné malby. VŠCHT Praha 1997.
4. Zelinger J. a kolektiv, Chemie v práci konzervátora a restaurátora. Praha 1987.
5. Hošek J., Muk J., Omítky historických staveb. Praha 1989.

Vedoucí bakalářské práce:

MgA. Zuzana Wichterlová

Ateliér restaurování malby a sgrafita

Datum zadání bakalářské práce: **31. října 2014**

Termín odevzdání bakalářské práce: **11. srpna 2015**

Ing. Karol Bayer
děkan

L.S.

Mgr. art. Jan Vojtěchovský
vedoucí ateliéru

V Litomyšli dne 4. srpna 2015

Prohlašuji,

že jsem tuto práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny, literatura a další zdroje informací jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně Fakulty restaurování Univerzity Pardubice.

V Litomyšli dne 10. 8. 2015

Andrea Komárková

Poděkování

Chtěla bych poděkovat zejména vedoucí práce MgA. Zuzaně Wichterlové za vedení restaurátorských prací na Humprechtě a její nakažlivý pozitivní přístup k restaurování. Dále mým spolužačkám Anežce Beranové a Romance Rajtářové za přínosné diskuze ohledně restaurátorských prací. Chtěla bych poděkovat Mgr. Jiřímu Kašemu za jeho poznámky k teoretické práci a za zajímavé postřehy ke zkoumané grafice, která byla předlohou k restaurovanému výjevu. Dále Kastelánce zámku PhDr. Dagmar Faměrové za to, že nám na pracovišti vytvářela příjemnou atmosféru a pomáhala při hledání potřebných informací. Chtěla bych poděkovat Daně Večeřové z knihovny Fakulty restaurování a PhDr. Evě Bílkové ze státního okresního archivu Jičín za jejich plné nasazení při hledání možností, kde by se daly najít potřebné informace pro teoretickou část mé bakalářské práce. Dále prom. historiku Karolu Bílkovi, který mi poskytnul rady, do jakých archivů je vhodné zavítat. Děkuji také Mgr. Stanislavě Novákové z archivu v Jindřichově Hradci, která mi bez váhání ochotně přeložila arch papíru psaného německým novogotickým písmem kurent. Dále Mgr. Janě Tmejové, která mi pohotově opravila překlad anotace.

Veliké díky patří mým rodičům, díky jejichž podpoře jsem měla možnost studovat čtyři skvělé roky na Fakultě restaurování v Litomyšli.

Název

Restaurování nástěnné malby s motivem „Přijetí Humprechta Jana Černína v Benátkách“ v tzv. akustické hodovní síni na zámku Humprecht v Sobotce

Anotace

Bakalářská práce prezentuje průběh restaurování na jihozápadním výjevu nástěnné malby v hodovní akustické síni zámku Humprecht. Malba od malíře Richarda Wiesnera pochází z roku 1937 a představuje Humprechta Jana Černína, jak vstupuje jako císařský vyslanec do benátské republiky. První část této bakalářské práce představuje restaurátorský průzkum a dokumentaci provedených zásahů. Druhá část práce rozšiřuje umělecko-historický průzkum a pojednává o souvislostech vzniku výzdoby v akustické hodovní síni. Součástí druhé části je také životopis zakladatele zámku Humprechta Jana Černína, podrobný popis stavebně historického vývoje zámku Humprecht a změny v interiéru zámku ve 20. století.

Klíčová slova

Zámek Humprecht, nástěnná malba, restaurátorský zásah, retuš, rekonstrukce

Title

Restoration of the mural painting "Reception of Humprecht Jan Černín in Venezia" in the acoustic banquet hall in the Humprecht castle in Sobotka

Annotation

The bachelor thesis presents the restoration treatment of the south-west mural painting in the acoustic banquet hall in the Humprecht castle. The painting was made by Richard Wiesner in 1937 and the scene depicts Humprecht Jan Černín entering the Venetian Republic as an imperial envoy. The first part of the thesis includes restoration survey and restoration documentation of the treatments that have been carried out. The second part of the thesis continues with the art history survey. It deals with the context of creation of the paintings in the acoustic banquet hall. The second part also includes the biography of Humprecht Jan Černín, who was the founder of the castle, followed by the description of the historical building development of the Humprecht castle and the interior alterations in the castle in the 20th century.

Keywords

Humprecht castle, mural painting, restoration treatment, retouch, reconstruction

Univerzita Pardubice
Fakulta restaurování
Ateliér restaurování a konzervace nástěnné malby a sgrafita
Jiráskova 3, 570 01 Litomyšl

RESTAURÁTORSKÝ PRŮZKUM
A DOKUMENTACE

Restaurování nástěnné malby s motivem
" Přijetí Humprechta Jana Černína v Benátkách "
v tzv. akustické hodovní síni na zámku Humprecht v Sobotce

ROZŠÍŘENÝ UMĚLECKO-HISTORICKÝ PRŮZKUM

Souvislosti vzniku a vývoje výzdoby tzv. akustické hodovní síně
na zámku Humprecht

Litomyšl
2015

ATELIÉR RESTAUROVÁNÍ NÁSTĚNNÉ MALBY A SGRAFITA, IV. ROČNÍK
Vedoucí práce: MgA. Zuzana Wichterlová
Pedagogický dozor: Mgr. art. Jan Vojtěchovský
Konzultant teoretické části: Mgr. Jiří Kaše
Oponent: BcA. Kateřina Krhánková
Památkový dohled: Mgr. Pavel Mach (NPÚ v Josefově), Ing. M. Smolík (KÚ
Královéhradeckého kraje)
Chemicko-technologický průzkum: Ing., Ph.D. Renata Tišlová
Restaurovala a dokumentaci vypracovala: Andrea Komárková
Datum realizace: 10. 3. 2015 – 7. 7. 2015
Datum vyhotovení dokumentace:
Místo uložení dokumentace: Archiv FR UPCE

Obsah

I. RESTAURÁTORSKÝ PRŮZKUM A DOKUMENTACE

1	ÚVOD K BAKALÁŘSKÉ PRÁCI.....	9
2	ZÁKLADNÍ ÚDAJE	9
2.1	Lokace památky.....	9
2.2	Údaje o díle.....	9
2.3	Údaje o akci	10
2.4	Údaje o dokumentaci	10
2.5	Popis budovy zámku.....	10
2.6	Popis hodovní akustické síně a nástěnných maleb	11
2.7	Popis části určené k restaurování.....	11
2.8	Nejdůležitější data historie zámku Humprecht	12
2.9	ZJIŠTĚNÍ PŘEDCHOZÍCH PRŮZKUMŮ	13
3	RESTAURÁTORSKÝ PRŮZKUM.....	14
3.1	Vizuální průzkum v rozptýleném denním světle	14
3.2	Průzkum v ostrém bočním nasvícení.....	15
3.3	Průzkum v UV světle.....	15
3.4	Průzkum poklepem.....	16
3.5	Sondážní průzkum barevných a omítkových vrstev	16
3.6	Chemicko-technologický průzkum	20
3.7	Umělecko-historický průzkum.....	21
3.8	Výsledky průzkumu	23
3.8.1	Historický vývoj stěny	23
3.8.2	- Stav omítky a barevné vrstvy malby.....	24
3.8.3	Stav omítky a barevné vrstvy soklu	24
3.9	Zkoušky technologie a materiálů.....	25
3.9.1	Zkoušky rozpustnosti barevné vrstvy	25
3.9.2	Zkoušky čištění.....	25
3.9.3	Zkoušky odstraňování druhotných nátěrů na soklu	25
3.10	Záměr.....	26
3.10.1	Shrnutí průzkumu i zkoušek	26
3.10.2	Návrh koncepce restaurování	27
3.10.3	Návrh na restaurování.....	27
4	RESTAURÁTORSKÁ DOKUMENTACE	28
4.1	Postup restaurátorských prací.....	28

4.1.1	Odkryv bílého nátěru na soklu a nad malbou	28
4.1.2	Nová zjištění o památce, změny v koncepci po odkryvu.....	28
4.1.3	Odstranění tmelů.....	28
4.1.4	Injektáž	29
4.1.5	Tmelení.....	29
4.1.6	Čištění povrchu malby	30
4.1.7	Fixáž malby	30
4.1.8	Retušování malby	30
4.1.9	Rekonstrukce soklové části a pásu nad malbou	31
4.1.10	Hydrofobní ošetření spodní části soklu	31
4.2	Použité materiály.....	32
4.3	Závěr a nové poznatky.....	33
4.4	Pokyny pro údržbu a doporučení pro prezentaci maleb	33

II. ROZŠÍŘENÝ UMĚLECKO-HISTORICKÝ PRŮZKUM

1.	Úvod	35
2.	Život Humprechta Jana Černína z Chudenic.....	36
3.	Stavebně historický vývoj zámku Humprecht do 20. století	38
4.	Inspirace vzhledu zámku Humprecht	42
5.	Souvislosti obnovy zámku Humprecht ve 20. století.....	45
6.	Vývoj výzdoby tzv. hodovní akustické síně do roku 2015	52
7.	Změny výzdoby tzv. akustické hodovní síně v roce 2015.....	61
8.	Kalistovo libreto.....	62
9.	Závěr	65
LITERATURA A PRAMENY		67
SEZNAM PŘÍLOH		70
OBRAZOVÁ PŘÍLOHA		72
GRAFICKÁ PŘÍLOHA		100
TEXTOVÁ PŘÍLOHA.....		104

1 ÚVOD K BAKALÁŘSKÉ PRÁCI

Tato bakalářská práce se skládá ze dvou částí. První část se zabývá restaurátorským průzkumem a praktickými pracemi, které byly od března do července 2015 provedeny na nástěnné malbě s názvem „Přijetí Humprechta Jana Černína v Benátkách“. Výjev se nachází na jihozápadní stěně v tzv. akustické hodovní síni v prvním patře zámku Humprecht v Sobotce. Malba byla provedena akademickým malířem Richardem Wiesnerem v červenci roku 1937. Restaurátorský zásah byl proveden také na soklové části pod výjevem. Součástí práce byla rekonstrukce této soklové části a rekonstrukce linií pod a nad restaurovaným výjevem. Součástí dokumentace je obrazová, grafická a textová příloha.

Druhá část bakalářské práce představuje rozšířený umělecko-historický průzkum s tematikou *Souvislosti vzniku a vývoje výzdoby tzv. akustické hodovní síně na zámku Humprecht*. Kromě vývoje výzdoby síně od 17. století do současnosti pojednává tato část o stavebně historickém vývoji zámku, o souvislostech obnovy zchátralého zámku ve 20. století a jeho změnách v interiéru. Je zde také popsán život zakladatele zámku Humprechta Jana Černína.

I. RESTAURÁTORSKÝ PRŮZKUM A DOKUMENTACE

2 ZÁKLADNÍ ÚDAJE

2.1 Lokace památky

Okres: Jičín

Obec: Sobotka

Název objektu, jehož je restaurované dílo součástí: Zámek Humprecht

Část objektu určena k restaurování: Nástěnné malby v hodovní akustické síni

Přesné vymezení restaurovaného úseku: výjev „Přijetí Humprechta Jana Černína v Benátkách“ a soklová část, jihozápadní stěna

Klasifikace: Objekt je chráněn jako Národní kulturní památka

Rejstříkové číslo objektu v ÚSKP: 8066/6-3094

2.2 Údaje o díle

Autor: Richard Wiesner

Datace: 1937

Materiál, technika: tempera na vápenné omítce

Rozměry restaurovaného úseku: 580 x 310 cm (š. x v.), ca 18 m²

Předchozí známé restaurátorské zásahy: průzkum 1984 - Jiřina a Jaroslav Alt, průzkum 2013 - studentky Fakulty restaurování v Litomyšli, vedoucí práce Jan Vojtěchovský

2.3 Údaje o akci

Vlastník, zadavatel: Město Sobotka

Zhotovitel: Fakulta restaurování Univerzity Pardubice, Jiráskova 3, Litomyšl, 56001

Závazné stanovisko: Krajský úřad Královéhradeckého kraje, 5. 1. 2015

Termín započetí restaurátorských prací: 10. 3. 2015

Vedoucí práce: MgA. Zuzana Wichterlová

Pedagogický dozor: Mgr. art. Jan Vojtěchovský

Konzultant teoretické části: Mgr. Jiří Kaše

Chemicko-technologický průzkum: Ing., Ph.D. Renata Tišlová

Památkový dohled: Mgr. Pavel Mach (NPÚ v Josefově), Ing. M. Smolík (KÚ Královéhradeckého kraje)

2.4 Údaje o dokumentaci

Autor dokumentace: Andrea Komárková, studentka IV. Ročníku Fakulty restaurování, obor restaurování a konzervace nástěnné malby a sgrafita

Počet stran textu: 64

Autor fotografií, použitá technika: Andrea Komárková, Canon EOS 60D

Počet fotografií v textu: 32

Počet fotografií v obrazové příloze: 63

Místo uložení dokumentace: FR - Archiv ateliéru restaurování a konzervace nástěnné malby a sgrafita, osobní archiv autora

2.5 Popis budovy zámku

Vzhled exteriéru zámku je značně ojedinělý. Byl postaven na neobvyklém oválném půdorysu. Nad druhým patrem se střecha napojuje na užší oválnou věž, která je zakončena kuželovou plechovou střechou. Z této střechy vychází čtyři symetricky rozmístěné komíny a na jejím vrcholu je vztyčen ležatý turecký půlměsíc. Kolem 2. poschodí obíhá dřevěný ohoz, který je podpírán kamennými krakorci. Stěny zámku v exteriéru jsou hladké. V přízemí interiéru se nachází centrální hodovní sál, který je profilován osmi lunetami ve valené klenbě. Nejvyšší síň zámku v prvním patře, zvaná akustická hodovní, je umístěna uprostřed budovy nad hodovní síní v přízemí. Kolem obvodu obou centrálních síní, i v druhém patře, jsou umístěny pokoje. V nejvyšším patře pod střechou věže je umístěna místnost, která nabízí pohled do krajiny Českého ráje.

2.6 Popis hodovní akustické síně a nástěnných maleb

Hodovní síň o rozloze 62,8 m²¹ má oválný půdorys a nachází se v 1. podlaží ve středu zámečku. Místnost je rozčleněna čtyřmi dvoukřídlými dveřmi, které mají kamenné ostění a jsou překlenuty kladím zakončeným rovnou římsou. Plochý strop síně sahá do výšky 16 m a díky tomu se tato místnost vyznačuje výraznou akustikou. Kousek pod stropem je ve zdi rozmístěno osm oken. Mezi stropem a okny se nachází malovaná linka s nápisem „Vystavěl v letech 1666 – 80 Humprecht Jan Černín z Chudenic“. Na rovném stropě se nachází malba Černínského erbu, který namaloval v červnu roku 1937 Rudolf Beneš. Erb je podél stěn ohraničen širší oranžovou linií. Všechny stěny jsou opatřeny bílým nátěrem, kromě pásu figurálních nástěnných maleb. Malby se nacházejí přibližně metr od podlahy a jednotlivé výjevy vyplňují prostor vždy mezi dvoukřídlými dveřmi. Malby jsou výtvarným dílem malíře Richarda Wiesnera z července roku 1937.

Figurální výjevy byly namalovány velkorysým způsobem. Malíř se zřejmě nesnažil o přesné zobrazení detailů ani o přesnou anatomii figur. Důležitá je v malbě kresba linie, kterou tvořil pravděpodobně rudkou. Maloval lavírovací technikou připomínající techniku akvarelu. Na světlých místech nechal prosvítat vápenný podklad, jen občas zvýraznil světlo bílou barvou. Zdá se, že bílou barvu používal i k opravám tvarů.

Názvy výjevů nástěnných maleb:

JV výjev č. 1: Návštěva Heřmana Černína na zámku Radenín u paní Zuzany Černínové

JZ výjev č. 2: Přijetí Humprechta Jana Černína v Benátkách

SZ výjev č. 3: Stavba zámku Humprecht s postavami Humprechta Jana Černína a Carla Luraga

SV výjev č. 4: Humprecht na sněmu

2.7 Popis části určené k restaurování

Restaurovaný výjev č. 2. nese název „Přijetí Humprechta Jana Černína v Benátkách“ a nachází se na jihozápadní stěně elipsové místnosti hodovní akustické síně. Kvůli oválnému tvaru místnosti je stěna zlehka prohnutá. Na výjevu se nachází 7 figur a lev ve středu malby, který má položenou tlapu na kouli s nápisem Praga. Za lvem stojí ženská postava, která na lva ukazuje prstem a pohled při tom směřuje přes mladíka s listinou v ruce na muže v pravé části malby, který drží klobouk. Ten má představovat Humprechta Jana Černína, který právě přijel jako vyslanec císaře Leopolda I. do Benátek. Zprava k Humprechtovi spěchá ženská postava s drdolem a knihami pod paží, za ní vykukuje muž držící erb Černínů. V levém rohu výjevu stojí před vchodem do budovy mladý muž s copem a žezlem, k němuž přichází žena

¹ Vojtěchovský Jan, Ferdus Anna, Glombová Barbora, Slouková Lenka: *Restaurátorský průzkum nástěnných maleb v hlavním sálu (tzv. akustickém) na zámku Humprecht*. 2013. Uloženo v archivu Katedry humanitních věd Fakulty restaurování Univerzity Pardubice, sign. A02/13.

s korunou s vítacím gestem. V pozadí za balustrádovým zábradlím je vyobrazena plachetnice na moři a pohled na Benátky a jeho známé náměstí San Marco.

Je patrné, že se malíř Richard Wiesner nechal inspirovat mědirytinou od G. A. Wolfganga (zhotovenou podle J. Umbacha) z roku 1661, která je vystavena v 1. patře zámku Humprecht.

Součástí restaurátorské práce je soklová část pod tímto výjevem.

2.8 Nejdůležitější data historie zámku Humprecht

1667-70	Humprecht Jan Černín z Chudenic zakládá zámek Humprechtsberk (Humprecht). Vzniká podle plánů Carla Luraga.
1678	Požár způsobený bleskem.
1680-81	Pracuje se na opravách a přestavbě zámku.
1691	Zesílení základů kamenným obkladem kolem zdi v přízemí a vznik terasy kolem zámku.
1829	Dvouramenný kříž na střeše byl vyměněn za ležatý turecký půlměsíc.
1926	Zámek připadl pod správu města Sobotky.
1936-37	Velká obnova zchátralého zámku.
1937	Květen – J. Lacina dostává za úkol nahodit omítky v akustické síni pro budoucí malby fresek a odkrýt stěny na vrstvu historického štuky. Červen - Rudolf Beneš maluje černínský znak na stropě hodovní síně. Červenec - Richard Wiesner maluje výjevy ze života Heřmana a Humprechta Jana Černína. Srpen – K příležitosti 6. sjezdu rodáků byl veřejnosti otevřen obnovený zámek s černínskou expozicí.
1957 a 1970	Úprava základů zámku.
80. léta	Oprava střech a nová fasáda zámku.
1982-92	Správu zámku zajišťuje Krajské středisko St. památkové péče a ochrany přírody v Pardubicích.
1992	Humprecht opět spravuje město Sobotka.
1995	Akustická hodovní síň byla vymalována bílým nátěrem.
2008	Zámek Humprecht získal status Národní kulturní památka

Podrobnější popis stavebně historického vývoje zámku se nachází v teoretické části této bakalářské práce na str. 36.

2.9 ZJIŠTĚNÍ PŘEDCHOZÍCH PRŮZKUMŮ

Před touto prací vznikly v minulosti již dva průzkumy.

Průzkum J. a J. Altových z roku 1984² byl proveden s cílem zjistit, zda se v hodovní akustické síni, přiléhajících místnostech v prvním a druhém patře a na schodišti nacházela starší barevná vrstva. Byl proveden sondážní průzkum přibližně na 100 místech. Výsledkem bylo zjištění, že všechny stropy jsou opatřeny novou omítkou a starší výmalby se na žádné ze stěn nenacházely. V akustické hodovní síni bylo na výjevu č. 1. vlevo od vchodu provedeno 9 sond přímo v barevné vrstvě malby Richarda Wiesnera. Sondami bylo zjištěno, že pod tímto výjevem se nachází starší malba. Ta je však podobná stávající vrstvě malby a je tak považována za autorské pentimenti. Altovi se domnívají, že by se v první vrstvě mohlo jednat o zkoušku malby technikou fresky, ze které malíř z nějakého důvodu sešel a dále maloval temperou na suchou omítku.

Další průzkum byl proveden studentkami Fakulty restaurování v roce 2013 pod vedením Mgr. art. Jana Vojtěchovského.³ Byl proveden rozsáhlý restaurátorský průzkum neinvazivními metodami včetně průzkumu termokamerou. Byly provedeny další sondy a chemicko-technologické rozbory pěti odebraných vzorků. Na výsledky z těchto analýz se obrací i tato práce. Bylo zjištěno, že pojivo malby obsahuje proteiny a polysacharidy. V malbě byly v UV světle objeveny drobnější úpravy bílou barvou, která byla laboratorní analýzou identifikována jako zinková běloba. V sondě na soklové části na severovýchodní stěně (výjev č. 4) byla nalezena červená kresba draperie. Původní barevnost stěn okolo výjevů byla podle výsledků průzkumu světle okrová až narůžovělá.

---

² *Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Josefově*, RZ JC 326. ALT Jiřina, ALT Jaroslav. Restaurátorský průzkum na st. zámku Humprecht. 1984.

³ Vojtěchovský Jan, Ferdus Anna, Glombová Barbora, Slouková Lenka: *Restaurátorský průzkum nástěnných maleb v hlavním sálu (tzv. akustickém) na zámku Humprecht*. 2013. s. 15. Uloženo v archivu Katedry humanitních věd Fakulty restaurování Univerzity Pardubice, sign. A02/13.

3 RESTAURÁTORSKÝ PRŮZKUM

3.1 Vizuální průzkum v rozptýleném denním světle

Vizuálním průzkumem v rozptýleném denním světle je možno sledovat provedení malby a rozpoznat viditelná poškození.

Omítkový podklad figurálních výjevů je poměrně hrubý. I v denním světle jsou patrné stopy po filcování, kterým byla po zavadnutí nahozené omítky vytažena zrnka písku. Přímou na tento hrubý povrch byly výjevy předkresleny červenohnědou linií, pravděpodobně k tomu byla použita rudka. Linky jsou důležitou součástí figurálních výjevů a jsou často lehce rozmazané. Podkresba je na některých místech patrná i pod malbou. Například kresba nohou ženské figury nesoucí knihy proniká skrze malbu žluté sukně. Na výjevu č. 3 je pak zvláštní dvojí malba sukně. Zdá se, že malíř prováděl úpravy výjevu přemalbami, ale spodní vrstva začala později prosvítat. Nejspíše i proto nástěnná malba působí nehotovým dojmem nebo spíše jako podmalba.

Místy byly nalezeny také velmi špatně čitelné šedé linky, které připomínají předkreslenou síť z horizontálních a vertikálních čar. Pravděpodobně si malíř Wiesner kompozici předkreslil a na stěnu přenesl pomocí narýsované mřížky.

Z průzkumu z roku 2013 bylo zjištěno, že k malbě byla použita technika secco malby, nejspíše se jedná o temperu. Je možné, že hrubostí omítky mělo být docíleno freskového vzhledu maleb. Barvy byly nanášeny v tenkých vrstvách s využitím barvy podkladu, který je v nižší části výjevu světle okrový a v horní části se zdá být světle šedý. Je možné, že na podklad v dolní části byla částečně nanesena světle okrová lazura. Stínování bylo provedeno pouhým přidáváním intenzity dané barvy, podobně jako se maluje v technice akvarelu. Použity byly základní barvy modrá, okrová a červená, jen na vysoké boty mladíka s listinou byla použita barva zelená. Na některá místa byla pro zvýraznění nanesena kryvější bílá barva. Objevuje se například pod prstem ženské figury, která ukazuje na lva, na balustrádovém zábradlí a místy v dlažbě. Na ostatních výjevech byla běloba použita i v místech, kde malíř potřeboval tvar poupravit.

Na výjevu č. 1. jsou viditelné odkryté sondy z roku 1984, které ukazují starší barevnou vrstvu pod výjevem. Zdá se, že starší vrstva je jen pozměněnou verzí postav na stávajícím výjevu a s největší pravděpodobností se jedná o autorskou přemalbu. Spodní vrstva malby není vodou rozpustná a vznikla tak domněnka, že mohla být provedena technikou fresky nebo malbou nerozpustným pojivem.

Jako nejvýraznější poškození na restaurovaném výjevu č. 2 byly vyhodnoceny stékance bílé barvy ve středu malby. Stékance způsobily na malbě bílý zákal, který narušuje barevnou jednotu výjevu a zhoršuje čitelnost ženské postavy ve středu výjevu a modrého pozadí.

Lokálně došlo k úbytku barevné vrstvy z důvodu poškrábání stěny. Na malbě se nachází také jemný prachový depozit a drobné pavučiny.

Dále je na výjevu v horní části patrné malé množství krátkých vlásečnicových trhlin v horizontálním směru, které patrně vznikly při schnutí omítky. Ve střední části výjevu se nachází vertikální statická trhlina o šířce 1-5 mm. Užší statická trhlina lemují okraj levého kamenného ostění dveří.

V levém dolním rohu se nachází obdélníkový nerovný popraskaný tmel. Menší tmel se nachází také v levé horní části na nebi. Je přetřen světle modrou barvou, která byla ovšem viditelně světlejší a jiného odstínu modři. Zřejmě se jedná o autorský tmel.

Soklové části pod všemi výjevy jsou opatřeny bílým nátěrem, který nenesé žádné známky poškození. Také stěny nad nástěnnými malbami jsou vymalovány tímto nátěrem.

Pod výjevem č. 4. byly sondou v roce 2013 odhaleny fragmenty draperie kreslené pravděpodobně rudkou na světle okrový štuk. Rozsah kresby draperie není znám. Pod bílým nátěrem se pravděpodobně na všech stěnách nachází starší štuková omítka světle okrové barevnosti.

3.2 Průzkum v ostrém bočním nasvícení

V bočním nasvícení byly zvýrazněny půlkruhové stopy po filcování, které bylo provedeno nejspíše dřevěným hladítkem nebo filcem. Více se zviditelnila drobná poškození škrábanců, která byla způsobena mechanicky. Bočním světlem byly odhaleny malé kapky vosku na zdi a jedna větší vosková skvrna na stehnu vyobrazeného lva. Vosk se na stěnu pravděpodobně dostal z velikého stojanu se svíčkami, který je obvykle stavěn do blízkosti stěny.

3.3 Průzkum v UV světle

Výjev vykazuje UV luminiscenci jen lokálně. Bílé stékance uprostřed výjevu luminují velmi slabě. Podle míst luminujících výraznější žlutozelenou barvou je rozpoznatelné, kde byla použita zinková běloba. Objevila se například v obou dlaních ženské postavy stojící vlevo vedle lva, místy na balustrádovém zábradlí a na dlažbě. Použití zinkové běloby již potvrdil chemicko-technologický průzkum barevných vrstev, který byl vyhotoven pro restaurátorský průzkum v roce 2013.⁴ Voskové skvrny luminují slabě nazelenale. V UV světle byly vidět chlupy, které dokazují, že zeď byla na povrchu upravena pomocí filcu.

Nejsilnější luminiscenci vykazuje okrový nátěr v pásu na soklové části pod malbou. Tato žlutozelená barva luminiscence poukazuje na použití zinkové běloby. V sondě na soklu (viz obr. 40) byla tatáž luminiscence trochu slabší. Tato

---

⁴ Vojtěchovský Jan, Ferduš Anna, Glombová Barbora, Slouková Lenka: *Restaurátorský průzkum nástěnných maleb v hlavním sálu (tzv. akustickém) na zámku Humprecht*. 2013. s. 15. Uloženo v archivu Katedry humanitních věd Fakulty restaurování Univerzity Pardubice, sign. A02/13.

luminiscence dokazuje, že nátěr pokračoval směrem dolů a nejspíše jím byla pokryta celá soklová část.

3.4 Průzkum poklepem

Podle zvuků při poklepávání na stěnu byla v části nástěnné malby nalezena malá dutá místa jen v okolí statických trhlin. Omítka pod malbou je jinak velmi pevná.

V soklové části bylo naopak rozpoznáno mnoho dutých míst. Některé části omítky se při přítlaku prohýbaly a vykazovaly tak nedostatečnou adhezi k jádrové omítce.

3.5 Sondážní průzkum barevných a omítkových vrstev

V hodovní síni byly již v minulosti provedeny restaurátorské sondy. V roce 1984 byla na jihozápadní stěně vlevo u rámu dveří provedena hloubková sonda. Další malá sonda byla na této stěně provedena v roce 2013 v místě trhliny v pravé části výjevu.

V soklové oblasti byly v rámci tohoto průzkumu provedeny sondy s cílem nalézt kresbu draperie, která byla sondou 1SV₁₃ v roce 2013 odhalena na severovýchodní stěně. Domněnka, že by se na soklu pod všemi výjevy na historické omítce mohl nacházet pás draperie, se nepotvrdila.

Při bližším zkoumání kresby draperie bylo navíc zjištěno, že draperie byla z části kreslena na zbytky okrového nátěru a částečně na historický štuk. Toto zjištění nelze plně objasnit.

Další kresba, tentokrát v podobě květiny, byla nalezena v sondě 8SZ₁₅ (viz obr. 44) na severozápadní stěně. Kresba draperie i malé květiny byly pravděpodobně provedeny stejnou barvou jako kresby na nástěnných malbách od Wiesnera. Na téže stěně byly sondou 10SZ₁₅ v nižší soklové části nalezeny další fragmenty zelenohnědých linek na historickém štuk.

Ke zkoumání výstavby omítek dopomohlo odkrytí zatmelené hloubkové sondy 1JZ₈₄ (viz obr. 2). J. a J. Altových z roku 1984.

Pod dvouvrstvý bílý hlinkový nátěr v tloušťce do 3 mm byl místy odhalen slabý, světle okrový nátěr. Na tomto tenkém nátěru jsou v horní části soklu dochované fragmenty zelenohnědých linií. Pod světle okrovým nátěrem se nachází hladký historický štuk téměř stejné barevnosti. Pod historickým štukem se nachází historická jádrová omítka okrové barvy na kamenném, částečně cihlovém zdivu.

Pod barevnou vrstvou Wiesnerovy malby se nachází dvouvrstvá omítka, která byla nahozena roku 1937 stavitelem Janem Lacinou.⁵ První vrstva hnědé barevnosti dosahuje tloušťky až 6 cm a obsahuje množství pískových zrn rozdílných velikostí.

---

⁵ *Státní oblastní archiv v Zámrsku-Okresní archiv Jičín (dále jen SOKA Jičín)*, fond Městský národní výbor, kn. č. 168, i. č. 454, kronika. Zápis z května 1937, s. 78.

Horní omítka světle šedé barvy byla nanášena v tloušťce ca. 0,5–1,5 cm. Je poměrně jemnozrná, avšak filcováním povrchu bylo docíleno hrubosti podkladu.

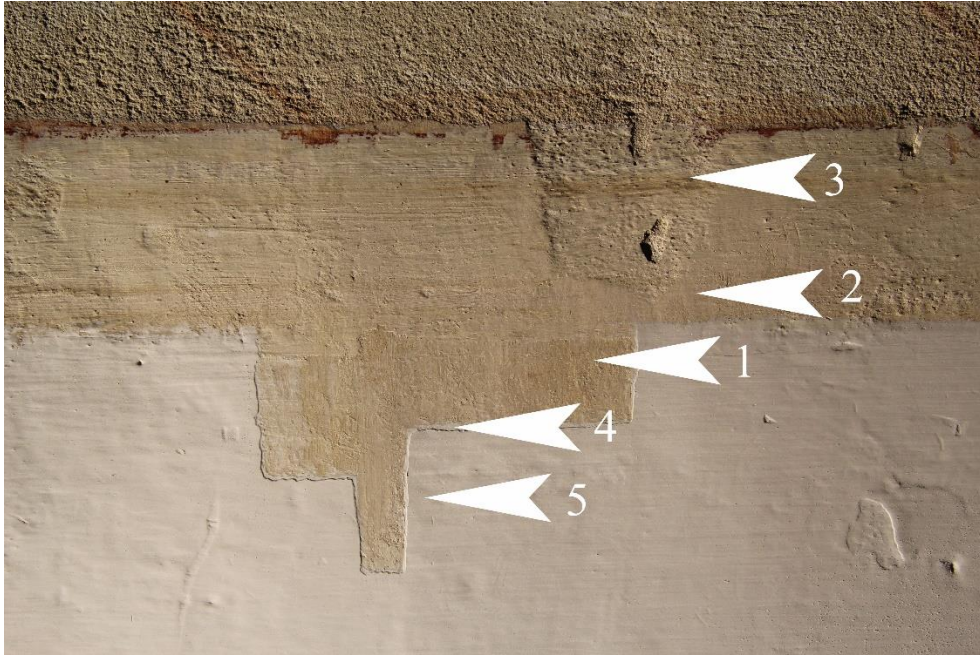
Tab. 1: Přehled sondážních průzkumů

Výjev	1984	2013	2015	Celkem sond na stěnu
JV (výjev č. 1)	1JV ₈₄ - 10JV ₈₄	1JV ₁₃	1JV ₁₅ – 5JV ₁₅	16 sond
JZ (výjev č. 2)	1JZ₈₄	1JZ₁₃	1JZ₁₅ – 4JZ₁₅	6 sond
SZ (výjev č. 3)	1SZ ₈₄	1SZ ₁₃ – 4SZ ₁₃	1SZ ₁₅ – 10SZ ₁₅	15 sond
SV (výjev č. 4)	-	1SV ₁₃ – 2SV ₁₃	1SV ₁₅ – 3SV ₁₅	5 sond
Celkem sond v daném roce	12 sond	8 sond	22 sond	42

Vysvětlivka názvu sond (např. 1JZ₁₅): První číslo označuje číslo sondy provedené v daném roce. Následuje označení světové strany stěny. Dvumístné číslo v dolním indexu označuje rok provedení sondy.

Tab. 2: Tabulka popisující jednotlivé vrstvy stratigrafického průzkumu

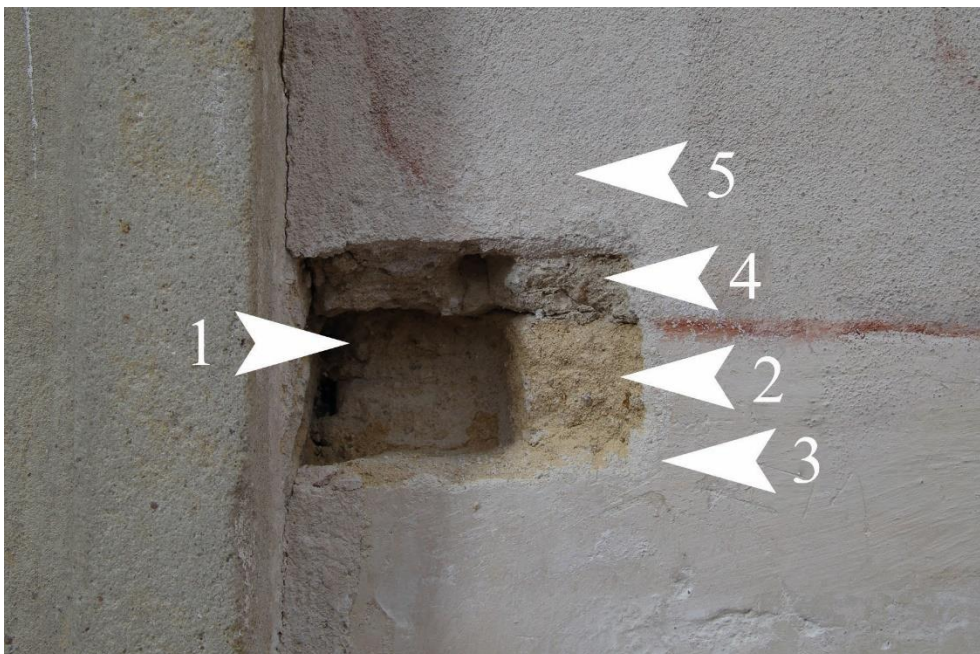
Číslo vrstvy	Popis vrstvy	Barevnost	Tloušťka
1	Kamenné / cihlové zdivo	-	-
2	Historická jádrová omítka (pravděpodobně 17. století)	okrová	Až 6 cm
3	Historický hladký štuk (pravděpodobně 17. století)	světle okrová	0,5-1,5 cm
4	Jádrová omítka z roku 1937 pod barevnou vrstvou	hnědá	Až 6 cm
5	Filcovaný štuk z roku 1937 pod barevnou vrstvou	světle šedá	0,5-1,5 cm
6	Barevná vrstva z roku 1937		V řádech mm
7	1-2 vrstvy nátěrů na soklové části (počet proměnlivý, podloženo vzorky)	světle okrová	V řádech mm
8	Nátěr na soklové části	světle okrová	V řádech mm
9	Fragmenty linkování na nátěru č. 8	zelenohnědá	V řádech mm
10	První hlinkový nátěr	bílá	V řádech mm
11	Druhý hlinkový nátěr	bílá	ca 1,5 mm

Obr. 1. **Sonda 2JZ₁₅ - výjev č. 2.**

- 1) Historický štuk; 2) Okrový nátěr; 3) Fragments zelenohnědé linky na nátěru 2;
4) První hlinkový nátěr; 5) Druhý hlinkový nátěr

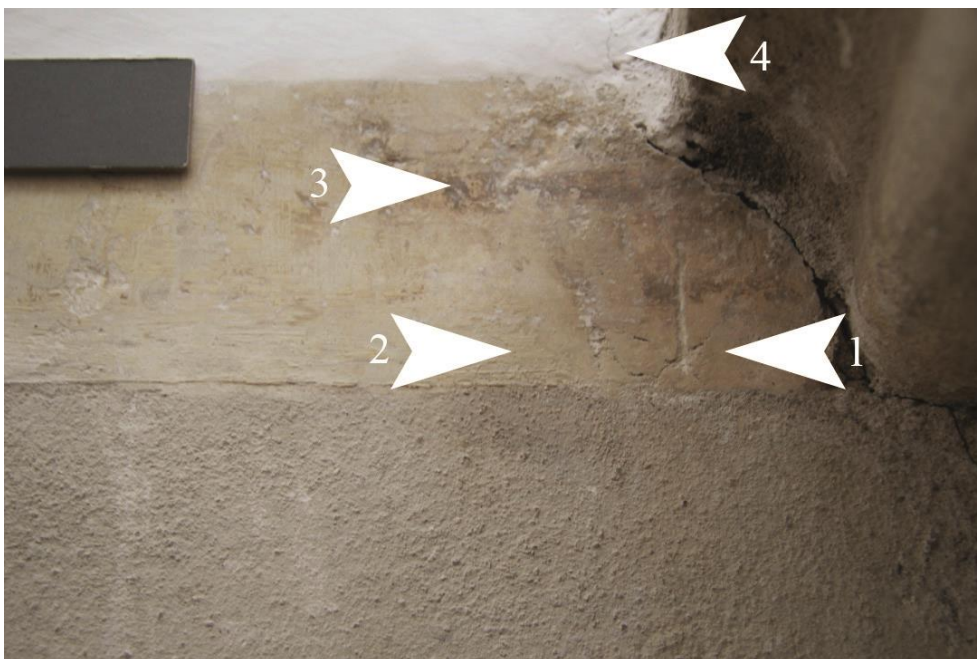
U šipky č. 3 je patrné, že hrubší štuk z 30. let 20. století zasahuje do soklové části. Tento tmel byl přetřen okrovým nátěrem č. 2. Tato sonda byla následně zvětšena.

Obr. 2. **Sonda 1JZ₈₄ - výjev č. 2.**

- 1) Kamenné zdivo; 2) Historické jádro (okrové, 17. století); 3) Historický štuk (světle okrová, 17. století); 4) Jádro z roku 1937; 5) Filcovaný štuk z roku 1937

K **obr. 2:** Tuto hloubkovou sondu 1JZ₈₄ provedli J. a J. Altovi při průzkumu v roce 1984⁶. Později byla nevhodně zatmelena tmelem bílé barvy, který praskal. V roce 2015 byla sonda znovu odkryta.

Obr. 3. **5JV₁₅ – výjev č. 1 nad malbou.** (Zdroj: foto Romana Rajtářová)
1) Historický štuk; 2) Okrový nátěr; 3) Linkování; 4) Hlinkový nátěr

Obr. 4. **Sonda 1SV₁₃ – výjev č. 4** (Zdroj: foto Anežka Beranová)
1) Historický štuk; 2) Okrový nátěr; 3) Linky iluzivního závěsu; 4) Druhotné sádrové vysprávky (překletování) v soklu; 5) Hlinkový nátěr

⁶ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Josefově, RZ JC 326. ALT Jiřina, ALT Jaroslav. Restaurátorský průzkum na st. zámku Humprecht. 1984.

3.6 Chemicko-technologický průzkum

Nástěnná malba

Při průzkumu v roce 2013⁷ bylo odebráno 5 vzorků k laboratorní analýze. Čtyři z nich byly odebrány k určení stratigrafie barevné vrstvy a pátý vzorek byl odebrán k určení pojiva malby.

Z výsledků bylo zjištěno, že k malbě byly použity umělé pigmenty, které se průmyslově vyrábí od 19. století, například zinková a barytová běloba, a umělý ultramarín. V pojivové složce byly nalezeny proteiny a polysacharidy. Mohlo by se tedy jednat o klišovou nebo vaječnou temperu, ale také například o arabskou gumu. Druhotné přemalby prokázány nebyly, jen na výjevu č. 1 jsou přítomny dvě barevné vrstvy, které jsou však považovány za autorské pentimenti. Předpokládalo se, že by se v první vrstvě mohlo jednat o malbu provedenou technikou fresky.

Na otázku, zda se opravdu mohlo jednat o fresku, ústně odpověděla paní Ing., Ph.D. Tišlová. Vzhledem k výsledku rozboru vzorku Hpr. 4 z roku 2013 vyplývá, že se v první barevné vrstvě výjevu č. 1. nachází jen nepatrné množství uhličitanu vápenatého a proto se zde s největší pravděpodobností nejedná o fresku ale o temperu pojenou ve vodě nerozpustným pojivem.

Soklová část

K doplnění poznatků byly k tomuto průzkumu odebrány 4 vzorky z povrchových úprav na soklových částech pod výjevy č. 3 a 4.

Vzorky byly odebrány z odhaleného fragmentu kresby draperie a z šedavého zabarvení štku u kresby. Cílem bylo zjistit, zda je zabarvení pozůstatek malby či pošpinění štku. Vystala také otázka, zda byla kresba provedena zároveň s malbami Richarda Wiesnera v roce 1937 nebo jestli byla součástí starší výzdoby.

Z analýzy vzorků vyplývá, že na kresbu draperie byl použit pigment železité červeně s hlinkami a v jejím záhybu byl namalován lazurní stín umělým ultramarínem. Pojivem této barevné úpravy je vápenné secco s možným přídatkem proteinu. Z použití červeného železitého pigmentu a ultramarínu vyplývá, že provedení malby na soklové části materiálově odpovídá provedení nástěnné malby výjevů. Draperie vznikla tedy s velkou pravděpodobností ve stejném pracovním procesu jako malby Richarda Wiesnera. Kresba draperie byla nanášena částečně na fragmenty okrového nátěru. Žádné starší barevné úpravy soklové části nebyly prokázány.

Dále bylo zjištěno, že v barvě zelenohnědých linií jsou přítomny stejné složky jako v barvě kresby a stínu draperie, tedy uhličitan vápenatý, hlinky a barytová běloba. V linii byla navíc prokázána přítomnost citronově žlutého barviva.

Z odebraných vzorků bylo dále zjištěno, že ve složení okrového nátěru je přítomný uhličitan vápenatý, barytová běloba, zinková běloba a hlinky. Okrový

---

⁷ Vojtěchovský Jan, Ferdus Anna, Glombová Barbora, Slouková Lenka: *Restaurátorský průzkum nástěnných maleb v hlavním sálu (tzv. akustickém) na zámku Humprecht*. 2013. Uloženo v archivu Katedry humanitních věd Fakulty restaurování Univerzity Pardubice, sign. A02/13.

vápenný nátěr byl místy nanesen ve dvou vrstvách. Složení nátěru se shoduje i se složením tmelu, kterým byla zakryta první barevná vrstva na výjevu č. 1.

Z výsledků chemicko-technologického průzkumu bylo usouzeno, že se v síni jedná o bílý hlinkový nátěr s příměsí uhličitanu vápenatého, který není zcela voděodolný a byl proto částečně rozpuštěn srážkovou vodou pronikající netěsnícími okny do síně.

3.7 Umělecko-historický průzkum

Jedním z hlavních cílů umělecko-historického průzkumu bylo zjistit souvislosti vzniku výzdoby hodovní síně. Byla například hledána odpověď nevyřešenou otázkou, zda se na soklové části hodovní akustické síně v minulosti nacházela draperie či jiný motiv. Bylo tedy zapotřebí najít fotografie dokumentující stav síně, nejlépe z roku 1937, kdy vznikly Wiesnerovy malby. Fotografie z tohoto roku však objeveny nebyly. V Národním památkovém ústavu v Praze byly ve fotografické sbírce nalezeny fotografie každého výjevu odhadem z 50. let⁸. Byla zde nalezena také jedna fotografie z roku 1986 zachycující pohled na 1. a 2. výjev.⁹ (viz obr. 26 a 27) Žádná z fotografií však nedokazuje přítomnost malby či kresby na soklu. V NPÚ-ÚOP v Josefově byla nalezena dokumentace průzkumu J. a J. Altových z roku 1984¹⁰, ve které se také nacházejí fotografie bez soklové úpravy.

Pomocí dokumentace průzkumu J. a J. Altových bylo zjištěno, kolik sond jimi bylo provedeno. Fotografická příloha navíc dopomohla i ke zjištění původních tvarů při rekonstrukčním zakrývání sond ve výjevu č. 1.

Důležitá informace byla zapsána v kronice města Sobotky. V zápisu z května 1937¹¹ bylo napsáno: „*Staviteli Janu Lacinovi uloženo provést 2m široký pás nové dobré omítky v hlavním sále humprechtském pro budoucí malby fresek.*“ Vzhledem ke staré terminologii, kde se „freskou“ označovala freska do vlhké omítky i fresco secco do suché omítky, nemůžeme z této zprávy vyčíst jednoznačnou výpověď. Pokud Lacina dohotovil omítku tak, aby byla připravena na budoucí malby v červenci, nemohlo by se v první barevné vrstvě ve výjevu č. 1 jednat o fresku, ale o malbu nerozpustným pojivem. Pokud ovšem Lacina nahodil jen jednu vrstvu omítky a pak těsně před malbou naněs čerstvý štuk, o fresku by jít mohlo. Z chemicko-technologického průzkumu však vyplývá, že se jednalo pravděpodobně o malbu vodou nerozpustným pojivem.

Dále se na stejné straně kroniky píše: „*Dále uloženo témuž (míněn J. Lacina), aby odborně (umytím) odkryl staré hlazené omítky ve velkém sále za příplatek Kč*

⁸ Ze sbírky Národního památkového ústavu, generálního ředitelství. Zámek Humprecht, F 36.873.

⁹ Ze sbírky Národního památkového ústavu, generálního ředitelství. Zámek Humprecht, N 127.769.

¹⁰ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Josefově, RZ JC 326. ALT Jiřina, ALT Jaroslav. Restaurátorský průzkum na st. zámku Humprecht. 1984.

¹¹ SOKA Jičín, fond Městský národní výbor, kn. č. 168, i. č. 454, kronika. Zápis z května 1937, s. 78.

1856. – *Tyto staré původní omítky jsou velmi zachovalé, a proměnily se časem vlastně v hladký, mramor připomínající vápenec.*¹²

Z korespondence M. Pedy s K. Třískou se dále dozvídáme, že strop byl bílé barevnosti.¹³ Strop síně byl v únoru opraven a v březnu omítnut.¹⁴

Stěny kolem nástěnných maleb byly tedy odkryty na světle okrový hladký historický štuk, který byl v rámci sondážního průzkumu odkryt v soklové části. Jenom strop byl natřen bílou barvou.

Kastelánkou zámku, paní Dagmar Faměrovou, nám bylo sděleno, že bílý nátěr hodovní akustické síně vzniknul v roce 1995 firmou Staving Valdice.

K výměně oken pak došlo v roce 2013 firmou Kořátko ze Sobotky a truhlářskou firmou Florián z Rakova u Markvartic.¹⁵

V korespondenci Jaroslava Štolze z května 1937 se dočítáme, že žádal archiváře Karla Třísku o zapůjčení grafiky (míněna rytina od G. A. Wolganga, podle J. Umbacha, z roku 1661) z černínského archivu v Jindřichově Hradci¹⁶, která představuje alegorický výjev vstupu císařského vyslance Humprechta Jana Černína do Benátek. Štolz grafiku žádal jako předlohu pro malíře Beneše a Wiesnera, kteří měli zhotovit ukázkovou skizzu pro výjev se stejným tématem. Tato rytina se opravdu viditelně stala předlohou k výjevu č. 2.

Další podklady k akustické hodovní síni a k vývoji zámku Humprecht byly nalezeny také v jiných archivech v podobě korespondence, rozpočtů a plánek. Část materiálů byla vhodná pro teoretickou část této bakalářské práce s názvem *Souvislosti vzniku a vývoje výzdoby tzv. akustické hodovní síně na zámku Humprecht*, která tuto kapitolu rozšiřuje (viz str. 32).

---

¹² SOkA Jičín, fond Městský národní výbor, kn. č. 168, i. č. 454, kronika. Zápis z května 1937, s. 78.

¹³ Státní oblastní archiv Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, fond Ústřední správa černínských statků (dále jen SOA Třeboň, JH, ČUS), fascikl č. 578, folie 257. Dopis Miloše Pedy Karlu Třískovi.

¹⁴ SOkA Jičín, fond Městský národní výbor, kn. č. 168, i. č. 454, kronika. Zápis z února a března 1937, s. 76.

¹⁵ Emailová korespondence s kastelánkou zámku Dagmar Faměrovou ze dne 27. 7. 2015 a z 5. 8. 2015

¹⁶ SOA Třeboň, JH, ČUS, fascikl č. 578, folie 255. Dopis Jaroslava Štolze Karlu Třískovi z 29. května 1937.

3.8 Výsledky průzkumu

Poznatky vycházejí také z výsledků průzkumů z roku 1984 a 2013 (viz kapitola 2.9 na str. 11)

3.8.1 Historický vývoj stěny

Stavební jádro stěn hodovní síně je kamenné a částečně cihlové. Následuje historická jádrová omítka okrového zbarvení. Omítka dosahuje tloušťky až 6 cm a má poměrně jemnozrnnou strukturu. Na toto jádro byl nanesen světle okrový historický štuk o síle 0,5-1,5 cm, který byl vyhlazen do hladka. Jádrová omítka i hladký štuk, které zde jsou označovány jako historické, mohou pocházet z doby vzniku zámku v roce 1667 nebo mezi lety 1680 a 1681, kdy byl zámek po požáru v roce 1678 přestavován.

Na historickém štku byla sondou 1SV₁₃ nalezena kresba draperie a sondou 8SZ₁₅ kresba květiny na historickém štku. S velkou pravděpodobností se jedná o zkoušky výzdoby soklu provedené malířem Wiesnerem v roce 1937. Poukazuje na to fakt, že nalezené kresby byly provedeny stejnými materiály, které Richard Wiesner použil na malbu výjevu. Na kresbu použil barvu s železitou červení a u draperie byla prokázána malba stínu syntetickým ultramarínem, který se také objevuje ve Wiesnerových malbách. Záhadou zůstává jen část draperie nakreslená na zbytky okrového nátěru. Zřejmě byl v té oblasti na zeď aplikován také zkušební okrový nátěr.

V květnu roku 1937 byly stavitelem Janem Lacinou odkryty zdi na tuto vrstvu okrového historického štku.¹⁷ Lacina následně nahodil pás nové omítky vysokého dva metry „pro budoucí malby fresek“.¹⁸ Při nahazování nové omítky Lacina pravděpodobně stejným materiálem tmelil také defekty v soklové části.

Pás omítky pro nástěnné malby byl proveden ve dvou vrstvách. Jádrová omítka hnědé barvy obsahuje větší množství pískových zrn různých velikostí a dosahuje tloušťky do 6 cm. Na ní navazuje 0,5-1,5 cm silný štuk světle šedé barevnosti. Štuk je poměrně jemnozrnný, ovšem filcováním byl jeho povrch zdrsněn. Na takto vytvořený hrubý povrch byla akademickým malířem Richardem Wiesnerem nanesena malba v technice secco, v jejíž pojivu byly laboratorní analýzou zjištěny proteiny a polysacharidy. Barevná vrstva je proto vodorozpuštěná.

Volnou předlohou k malbě zkoumaného výjevu č. 2 s názvem *Přijetí Humprechta Jana Černína v Benátkách* se stala alegorická rytina od G. A. Wolfganga z roku 1661. K přenosu kresby ze skici na stěnu použil Wiesner čtvercovou síť, jejíž stopy byly nalezeny v malbě. Ke kresbě, jak už bylo výše zmíněno, používal rudku.

Po dokončení maleb byl historický světle okrový štuk na soklové části přetřen tenkým okrovým nátěrem. Nátěr místy překrývá horní červenou linii, která ohraničuje spodní část malby. Okrovým nátěrem byly zakryty tmely a barevné

¹⁷ SOKA Jičín, fond Městský národní výbor, kn. č. 168, i. č. 454, kronika. Zápis z května 1937, s. 78.

¹⁸ Ibidem

stékance z malby. Na tento nátěr byly v horní části namalovány zelenohnědé linie, které působí jako iluzivní římsa.

Následoval dvouvrstvý bílý, zřejmě hlinkový nátěr v tloušťce kolem 3 mm, který kromě horního pásu s liniemi překryl celý sokl a zbytek stěn nad výjevy. Poslední bílý nátěr pochází z roku 1995, kdy firma Staving Valdice vymalovala celou akustickou hodovní síň.

Otázkou zůstává, zda se nad výjevy nacházely stejné linie jako na soklové části pod výjevy, a také to, jestli vznikly ve stejnou dobu. Sondou 5JV₁₅ nad výjevem č. 1 (viz obr. 3) byly nalezeny fragmenty dvou linií i zbytek okrového nátěru. Z pozorování fotografií výjevů z 50. let (viz obr. 26) je zřejmé, že výjevy jsou nahoře ohraničeny jen jednou tenkou linií. Na fotografiích jsou však zvláštní skvrny v pásu nad malbami. Linie se nad malbou mohly nacházet, ale byly z nějakého důvodu do 50. let, kdy byly fotografie výjevů pořízeny, smyty nebo nedůkladně přemalovány.

3.8.2 - Stav omítky a barevné vrstvy malby

Největším viditelným poškozením v malbě zkoumaného výjevu č. 2 na JZ straně jsou bílé zákaly ve středu výjevu. Zákaly vznikly zatékáním srážkové vody skrze okna do místnosti, čímž způsobila částečné rozpuštění a stečení hlinkového nátěru do výjevu.

V malbě jsou přítomny menší primární praskliny a dvě horizontální statické trhliny.

Štuková omítka malby je pevná a malé dutiny jsou přítomny jen u statické trhliny ve středu výjevu.

U statické trhliny byla v roce 2013 provedena malá hloubková sonda.

V pravé části nahoře se nachází zřejmě autorský tmel přetřený světle modrou barvou.

Barevná vrstva je poškozena jen drobnými škrábanci způsobenými mechanicky. Místy se na vrstvě nachází voskové skvrny.

3.8.3 Stav omítky a barevné vrstvy soklu

Hladký historický štuk světle okrové barvy je doplněn sádrovými vysprávkami a tmely, které vykazují podobnou strukturu jako omítky pod Wiesnerovými malbami z roku 1937. Dá se předpokládat, že jde o tmely, které byly vyhotoveny zároveň s nahozením omítky v květnu roku 1937. Tento fakt dokládají také zásahy štku pásu malby do soklové části (viz obr. 1)

Bylo prokázáno velké množství dutin způsobené nejspíše nedostatečnou adhezí historického štku k jádrové historické omítce.

V levé části soklu byla v roce 1964 provedena hloubková sonda, která byla později zatmelena nevyhovujícím bílým tmelem, nyní byla opět odkryta.

Na okrovém nátěru, který nebyl pokryt bílou nátěrovou barvou, se dochovaly ve fragmentech zelenohnědé linie.

Bílý hlinkový nátěr nenese žádné známky poškození.

3.9 Zkoušky technologie a materiálů

3.9.1 Zkoušky rozpustnosti barevné vrstvy

Zkoušky byly provedeny vlhkými vatovými tyčinkami. Při kontaktu s vodou pigmenty pouští. Pojivo je tedy vodorozpustné, což potvrzuje i laboratorní určení pojiva malby na směs proteinů a polysacharidů. Rudka i barevná vrstva lehce práškovatí.

3.9.2 Zkoušky čištění

Vzhledem k vodorozpustnosti barevné vrstvy byly zkoušky čištění zákalů provedeny suchou cestou. Byly k tomu použity: houbička Akapad měkká, Wallmaster, a dva druhy hrubých štětců od firmy Deffner a Johann. Nejlepšího výsledku bylo dosaženo čištěním latexovou houbičkou Akapad. Barevnost očištěné malby, která se nacházela pod zákal, je však světlejší. Barevnost bude nutné citlivě upravit retušemi, aby byla dosažena lepší integrace těchto částí do celku malby.

Obr. 5 a 6. Zkoušky čištění bílých hlinkových stěkanců. Nejlepšího výsledku bylo dosaženo latexovou houbičkou Akapad suchou cestou.

3.9.3 Zkoušky odstraňování druhotných nátěrů na soklu

Při vytváření sond a i pro potřeby případného dalšího odkryvu bylo potřeba najít nejlepší způsob odstraňování dvouvrstvého bílého hlinkového nátěru a navazujícího tenkého okrového nátěru ze soklové části zdi. Odstraňování bylo nejprve provedeno mechanickým poklepáváním restaurátorským kladívkem, čímž zvolna odpadávaly jednotlivé kousky jedné, či rovnou všech vrstev nátěru. Zbytky nátěru byly odškrabány skalpelem.

Také pomocí skelného vlákna bylo docíleno odkryvu. Tento způsob by však byl časově náročnější.

Daleko rychlejšího a efektivnějšího výsledku však bylo docíleno tím, že se stěna nejprve navlhčila vodou, čímž došlo ke změknutí nátěru a spojení obou

hlinkových vrstev. Nátěr se pak dal snadno seškrábat skalpelem. Případné zbytky nátěru byly odstraněny navlhčenou houbičkou.

3.10 Záměr

3.10.1 Shrnutí průzkumu i zkoušek

Na kamenné, částečně cihlové zdivo byla nanesena historická jádrová omítka a historický štuk světle okrové barvy, který byl vykletován do hladké plochy. Tyto dvě vrstvy mohou pocházet z druhé poloviny 17. století. V květnu 1937 byl stavitelem Janem Lacinou do zdi vysekán 2 metry vysoký pás, který byl vyplněn novou omítkou pro budoucí nástěnné malby. Omítka v pásu byla opět vystavěna ve dvou vrstvách a povrch světle šedého štku byl filcován. Přímo na hrubou strukturu štku byla v červenci 1937 namalována malba malířem Richardem Wiesnerem.

Jedná se o malbu provedenou v technice fresco secco. Pojivem malby je protein a polysacharidy, barevná vrstva je proto vodorozpustná. V malbě byly použity pigmenty, které se průmyslově vyráběly od 19. století, jako např. zinková běloba a umělý ultramarín. Ke kresbě byla použita rudka.

Předlohou k malbě zkoumaného výjevu č. 2 s názvem *Přijetí Humprechta Jana Černína v Benátkách* se stala alegorická rytina od G. A. Wolfganga z roku 1661. K přenosu kresby ze skici na stěnu použil Wiesner čtvercovou síť, jejíž stopy byly nalezeny v malbě.

Ve výjevu č. 1 byla pod malbou nalezena starší barevná vrstva, která je považována za autorské pentimenti. Průzkum prokázal, že tato spodní malba byla provedena malbou pojivem, které není vodorozpustné. Není však jasné, proč malíř přistoupil na změnu v malířské technice.

Jan Lacina v roce 1937 odkryl zdi síně na vrstvu okrového historického štku. Ve stěně soklu byly defekty, které Lacina pravděpodobně rovnou zatmelil stejným materiálem, kterým nahazoval omítku pod nástěnné malby. Soklová část byla po dokončení maleb natřena světle okrovým nátěrem, nejspíše kvůli zakrytí tmelů v historickém štku. Na okrovém nátěru se nacházelo linkování připomínající iluzivní římsu. Nad výjevem č. 1 byly sondou nalezeny fragmenty dvou linií, což naznačuje, že se linky vyskytovaly také nad malbami.

Sondou byl pod výjevem č. 4 nalezen na historickém štku a částečně na okrovém nátěru fragment draperie kreslený rudkou se zbytky malovaného stínu. Pod výjevem č. 3 byla nalezena kresba květiny. Na základě fotografií výjevů hodovní síně z 50. let 20. století a z 1986 (viz obr. 26 a 27) však bylo zjištěno, že se na soklové části pod výjevy žádná malba ani kresba nenacházela. Jedná se nejspíše jen o zkoušky výzdoby, které vzhledem k použití železité červeně a syntetického ultramarínu mohl provést malíř Richard Wiesner.

Podklad pod malbou je pevný, v soklové části je však mnoho dutin.

Nejvhodnější metodou čištění stékanců bílého hlinkového nátěru je mechanické čištění pomocí suché latexové houbičky Akapad.

Bílý nátěr na soklové části lze snadno odstranit navlhčením nátěru vodou a následným seškrábáním skalpelem.

3.10.2 Návrh koncepce restaurování

Konceptně budou stěny vráceny do stavu po provedení výzdoby v roce 1937. Při kontrolním dnu ze dne 9. 4. 2015 bylo rozhodnuto, že ze soklové části všech stěn hodovního sálu budou odstraněny obě vrstvy bílého hlinkového nátěru a téměř nedochovaný okrový nátěr. Bude tak odkryt historický štuk okrové barevnosti, na kterém bude možné nalézt další fragmenty draperie. O odkryvu bylo rozhodnuto přesto, že průzkum nepotvrdil výskyt malby na soklu pod Wiesnerovými malbami.

Na soklové části budou zrekonstruovány linky, které jsou zdokumentovány na fotkách z 50. a 80. let. Linie se nacházejí přímo pod spodní hranicí maleb a s odstupem připomínají profil římsy.

Nad malbami lze na fotkách rozeznat jen jednu tenkou linii. Pravděpodobně se však i tam nacházely linie. Bylo rozhodnuto provést rozšířený průzkum této oblasti.

Na nástěnných malbách bude provedeno zejména čištění bílých stékanců a následné retušování jimi způsobených barevných změn. Cílem retuší bude zlepšení čitelnosti tvarů, citlivé barevné zapojení zakalených míst do celku malby a doplňování barvy do drobných defektů ve stěně. Nečitelné tvary v pozadí bude možno doplnit podle dochovaných černobílých fotografií.

Koncepce byla upřesněna po odkryvu soklových partií.

3.10.3 Návrh na restaurování

Z výsledků průzkumů a zkoušek bylo rozhodnuto provést následující restaurátorské práce:

1. Odkryv bílého nátěru soklové části na okrový historický štuk, kde by mohly být přítomny další fragmenty draperie pojednané rudkou. Odkryv pásu také nad malbou s cílem nalézt další fragmenty linií.
(navlhčení nátěru vodou, skalpel)
2. Odstranění nevhodných tmelů ze soklové části.
(restaurátorské kladívko)
3. Injektáž dutých míst v soklové části, ve výjevu i nad malbou.
(injekční stříkačky, voda, K9, injektážní prostředek na vápenné bázi)
4. Tmelení defektů po odstraněných tmelech.
(vápenný tmel)
5. Čištění povrchu malby od bílých stékanců a jemného prachového depozitu.
(latexová houbička Akapad suchou cestou)
6. Fixáž barevné vrstvy malby.
(deriváty celulózy Klucel E nebo arabská guma)
7. Retušování drobných defektů a světlých míst vzniklých vymytím barev bílými stékanci.
(arabská guma)

8. Rekonstrukce soklové části.
(vápenné barvy s příměsí akrylátové disperze K9)

4 RESTAURÁTORSKÁ DOKUMENTACE

4.1 Postup restaurátorských prací

4.1.1 Odkryv bílého nátěru na soklu a nad malbou

Dvouvrstvý bílý hlinkový nátěr byl po domluvě na kontrolním dnu ze dne 9. 4. 2015 odstraněn na vrstvu historického světle okrového štuk. Bílý nátěr byl navlhčen vodou ze stříčky, aby se dal snáze seškrábat skalpelem. Zbytky hlinkového nátěru byly smyty pomocí houbičky navlhčené ve vodě.

Ve štku bylo mnoho tmelů.

Nad malbou byl na vrstvu historického štku odkryt pás o šířce 8 cm. Na JV, SZ a SV stěnách byly nalezeny velmi světlé fragmenty linkování. Z těchto fragmentů však nebylo možné rozpoznat, jak přesně linky vypadaly a v jakých rozestupech původně byly namalovány.

4.1.2 Nová zjištění o památce, změny v koncepci po odkryvu

Po odkryvu dvou vrstev bílého hlinkového nátěru na soklové části nebyly nalezeny žádné další fragmenty draperie, ani další kresby květin.

Při odkryvu hlinkového nátěru byl pod výjevem č. 3 nalezen grafitový nápis, který je však nečitelný (viz obr. 47).

Odkryvem bílého nátěru byl odhalen hladký historický štuk světle okrové barvy, který ovšem vykazoval mnoho defektů vyplněných novějšími tmely, některými pravděpodobně z roku 1937. Ze zápisů kroniky města Sobotky víme, že i v roce 1937 byly stěny odkryty-omyty na tuto historickou vrstvu stavitelem Janem Lacinou. Ze sondážního průzkumu bylo zjištěno, že sokl byl následně natřen světle okrovým nátěrem s linkováním. Nátěr dokládají také na fotografie z 50. let, kde soklová část pod výjevy nese známky žádných tmelů. Byl tedy navrhován de facto stejný postup prací jako v roce 1937.

Bylo tedy přistoupeno k návrhu rekonstrukce okrového nátěru soklu s liniemi, které byly doloženy na černobílých fotkách. Po diskuzích bylo přistoupeno na návrh zrekonstruovat z estetických důvodů také linie nad malbami. Linie budou ovšem řazeny v opačném pořadí než linie na soklové části. Iluzivní římsa z linií bude také opticky navazovat na štukové římsy nad dveřmi síně.

4.1.3 Odstranění tmelů

Po odkryvu bílého nátěru bylo v historické okrové omítce objeveno mnoho tmelů. Některé byly z hrubého tmelu, menší tmely byly sádrové a nebyly příliš hluboké. Objevily se také cementové tmely, na jejichž povrchu byla přítomna tenká

vrstva sádry. Těsně nad podlahou se místy nacházel pás tenkého sádrového tmelu, který byl zbarven do červena. Jedná se o stopy z voskování červené podlahy.

Všechny tyto nevyhovující tmely byly odstraněny restaurátorským kladívkem.

4.1.4 Injektáž

Duté místo bylo v místě nejdutějšího zvuku navrtáno vrtačkou. Otvor byl balonkem očištěn od uvolněných nánosů písku. Stříčkou byla do otvoru vpuštěna voda a následně 2,5% akrylátová disperze K9 pro zpevnění vnitřní struktury omítky. K injektáži dutých míst v omítce byl použit injektážní prostředek Ledan TA1 na vápenné bázi. Ledan byl do dutého místa vpuštěn nejprve v řidší konzistenci, aby hmota vnikla do hůře dostupných míst. Následně byl do otvoru vpraven Ledan hustější konzistence.

Do mnohých dutých míst nebylo možné vpravit téměř žádný materiál. K těmto problémům mohlo dojít tím, že byl otvor navrtán do nesprávné hloubky nebo na nevhodném místě.

4.1.5 Tmelení

V soklové části byly hloubkové defekty po odstraněných tmelech opět zatmeleny, aby povrch zdi byl opět rovný. V místech odstraněných tmelů, kde byla omítka sypká a tedy nedostatečně zpevněná, byly provedeny zkoušky zpevnování akrylátovou disperzí K9 a přípravkem KSE na bázi esteru kyseliny křemičité. Zkouška aplikace 2,5% K9 uvolněný povrch zpevnil nedostatečně. Poté se porovnávalo nanesení KSE 100 s použitím roztoku KSE 300 s KSE 100 v poměru 1:2. Za pár dní byl na stejná místa aplikován CaLoSil 25 s lihem (1:1), aby bylo dosaženo většího zpevnění povrchu a aby byla snížena hydrofobita způsobená použitým materiálem KSE.

Nejlepšího výsledku zpevnění bylo dosaženo smícháním KSE 300 s KSE 100 (1:2) a posléze nanesením CaLoSilu 25 s lihem (1:1). Tímto materiálem tedy byla ošetřena všechna potřebná místa v omítce soklové části.

K tmelení byl použit šedý písek z Hořic, který byl na vyplnění hlubších defektů míchán s vápnem v poměru 3:1. Na jemnější defekty ve stěně byl písek přesíván velmi jemným sítkem a míchán s vápnem v poměru 2,5:1.

V průběhu práce zde byla snaha tento jemný tmel vylepšit, protože se s tmelem z tohoto písku nepracovalo příliš dobře. Posléze byl k písku z Hořic přidán přesátý křemenný písek žluté barvy v poměru 1:1, který sám o sobě obsahoval větší podíl jemnějších zrn. K tomuto tmelu byla přidána mramorová moučka v celkovém poměru k pískům 1:1. Těmito komponenty byla zajištěna také lepší barevnost tmelu. Vzhledem k tomu, že soklová část stěny bude v rámci rekonstrukce přetřena světle okrovým vápenným nátěrem, nebude rozdílná barevnost tmelů vadit.

Tmelení statických trhlin bylo provedeno tmelem ze směsi křemenného střelečského písku a vápna v poměru 2:1. Před aplikací tmelu do trhliny bylo místo

předmáčeno vodou pomocí injekční stříkačky. Střelečský písek byl pro tento účel použit pro své bílé zbarvení, aby se na tmely v modré části malby dalo posléze dobře retušovat.

Tenké primární trhliny, které vznikly při schnutí nově nahozené omítky, tmeleny nebyly, protože opticky nástěnnou malbu nerušily a neovlivňovaly pevnost omítky.

4.1.6 Čištění povrchu malby

Čištění povrchu malby bylo provedeno latexovou houbičkou Akapad. Přejížděním houbičkou přes nástěnnou malbu bylo docíleno očištění barevné vrstvy od jemného prachového depozitu, drobných pavučin a od nánosů stékanců bílého nátěru. Tato místa byla však i nadále viditelná, protože stékance způsobily zblednutí barevné vrstvy.

Odstranění vosku na stehnu lva a menších voskových skvrn v levé dolní části proběhlo mechanicky pomocí skalpelu.

4.1.7 Fixáž malby

Fixáž povrchu malby byla provedena postřikem 1% Klucelem E ve vodě. Klucel byl vybrán jako vhodný materiál, protože se rozpouští ve vlažné vodě a je tedy hůře rozpustný ve vodě než např. arabská guma. Dále byl Klucel E vyhodnocen jako vhodnější přípravek než akrylátová disperze, protože se jedná o nízkoviskózní derivát celulózy, tedy polysacharid, který je přítomen i v samotné pojivové složce barevné vrstvy malby. Materiál netvoří filmy a je odolný vůči chemické degradaci.

4.1.8 Retušování malby

Jako pojídlo barev pro retuš byla použita 2,5% arabská guma ve vodě. Retušovány byly drobné škrábance, nové tmely v trhlinách a místa, kde stékance hlinkového nátěru způsobily zblednutí barev malby. Tyto rozdíly v barevnosti bylo nutno ve vztahu ke zbytku malby zredukovat, aby malba působila celistvěji a byla lépe čitelná. K retuši bylo přistoupeno citlivě a byla provedena ve světlejším odstínu. Na hlavní ženské postavě bylo potřeba zvýraznit špatně viditelné konturové linie i barevnou intenzitu šatu. To bylo docíleno opakovaným nanášením světlých lazur v dochovaném barevném tónu.

V pozadí malby bylo obtížné rozeznat jednotlivé tvary. Na průhlednou folii byly fixem obkresleny viditelné linie nakreslené rudkou. Tato směsice čar ovšem nedávala velký smysl. Porovnáním fólie s fotografií tohoto výjevu z 50. let (viz obr. 26) byl objasněn tvar plachty plachetnice vpravo vedle obličeje centrální postavy ženy v modrém plášti.

Ostatní dochované kresby rudkou byly zlehka obtaženy.

Použité pigmenty: umbra pálená, okr francouzský, siena přírodní, čern kostní, zem zelená česká, ultramarín tmavý

4.1.9 Rekonstrukce soklové části a pásu nad malbou

Soklová část byla přetřena světle okrovou vápennou barvou s příměsí disperze K9, která zaujímalá 2,5% sušiny v objemu barvy. Nátěr zakryl tmavší tmely a barevně zeď sjednotil. Cílem nebylo vytvořit jednolitou plochu, která by v prostoru vypadala nepřirozeně, ale plochu přiznávající lehké defekty ve zdi. Tento modifikovaný vápenný nátěr bude také dobře odolávat případným otěrům návštěvníků.

Rekonstrukce zelenohnědých linií byla provedena stejným vápenným pojivem s 2,5% příměsí K9. Linie byly nanášeny linkovacím štětcem, kterým bylo taženo podél malštoku. Barva měla lazurní charakter, aby nebyla příliš výrazná a jednolitá a nerušila vyznění nástěnné malby. K nanášení linií bylo přistupováno opatrně, protože lazurní barva kryla málo a při větším nánosu naopak byla příliš tmavá. Barva byla výraznější v místech, kde na sebe tahy štětce navazovaly a často vznikaly tmavé skvrny. Případné skvrny bylo potřeba před zaschnutím rozmýt houbičkou. Linie působí díky měnící se intenzitě dojmem, že už jsou na zdi přítomny delší dobu.

První červená linie ohraničující spodní část malby byla dobře zachovalá a byla tedy doplňována jen barvou pojenou 2,5% arabskou gumou.

Na horní okrový pás, který byl odkryt do výšky 8cm, byl také nanesen tento nový okrový vápenný nátěr. Na něj byly následně namalovány linie v opačném pořadí než linie na soklové části.

Použité pigmenty

Okrový nátěr: umbra pálená, siena přírodní, čern kostní

Zelenohnědé linie: zem zelená česká, čern kostní, okr francouzský, siena přírodní, umbra pálená

4.1.10 Hydrofobní ošetření spodní části soklu

Spodní část soklu byla ošetřena postřikem 3% K9 ve vodě. Tento postřik má chránit nový nátěr před předčasným opotřebením při vytírání nebo voskování podlahy. Disperze napustila strukturu omítky a bude tak po nějakou dobu působit vodoodpudivě.

4.2 Použité materiály

Injektáž: Ledan TA1 (injektažní prostředek na bázi hydraulického vápna, výrobce Tecno Edile Toscana)

Tmelení: hořický písek, střelečský písek, žlutý písek, vápno, voda

Zpevňování: ethylsilikáty KSE 300E a KSE 100 (Steinfestiger, distributor Remmers), CaLoSil E25 (distributor IBZ-Salzchemie GmbH & Co. KG), Technický líh (ethanol denaturovaný, výrobce Kittfort)

Čištění: Čistící houba Akapad (dříve Wishab) z vulkanizovaného latexu (výrobce Akachemie Albert Kauderer GmbH)

Fixáž: Klucel E (derivát celulózy, distributor Kremer Pigmente GmbH & Co. KG)

Retuš: Arabská guma (distributor Kremer Pigmente GmbH & Co. KG), práškové pigmenty (distributor Deffner & Johann, Kremer Pigmente GmbH & Co. KG)

Rekonstrukce nátěru a linií: vápno, voda, Dispersion K9 (49,5–50,5 % akrylátová disperze, distributor Kremer Pigmente), práškové pigmenty (distributor Deffner & Johann, Kremer Pigmente GmbH & Co. KG)

Hydrofobní ošetření spodní části soklu: Dispersion K9 (49,5–50,5 % akrylátová disperze, distributor Kremer Pigmente GmbH & Co. KG)

4.3 Závěr a nové poznatky

Hodovní akustická síň nyní po restaurování působí zcela jiným dojmem. Malby již nejsou „tvrdě“ odděleny od zbytku stěn bílým nátěrem, ale do bílého nátěru přechází skrze nově vytvořený horní okrový pás s liniemi. Soklová část byla zcela odkryta na historickou omítku okrové barvy a z důvodu velkého počtu tmelů byla přetřena okrovým nátěrem podobného odstínu. Linie pod malbami byly zrekonstruovány podle dochovaných fotografií a barevnosti fragmentů na soklové části. Linie v horním pásu však byly počinem z estetických důvodů. Vznikly převráceným pořadím spodních linií. Toto horní ohraničení, které působí jako iluzivní ztvárnění římsy, navazuje na štukové římsy nad dveřmi. Linie zároveň spojují všechny malby a dodávají celé síni jednotu.

Dalo by se vytknout to, že soklová část a okrový pás nad malbou pojednaného jihozápadního výjevu jsou v porovnání s malbou teplejšího odstínu. Tyto okrové části tak přitahují poněkud více pozornosti než by bylo žádoucí. Nástěnné malby ostatních stěn jsou více laděny do teplejších odstínů a okrové okolí malby tolik neruší.

Malba JZ části působí po vyretušování bílých stékanců zceleně. Tvary lodí v pozadí a linie ve tváři ústřední ženské postavy byly citlivě zvýrazněny podle dochovaných fragmentů.

Při porovnávání fotografie z 50. let z fotografické sbírky NPÚ vyšlo najevo, že ve výjevu č. 3 byla malba zámku Humprechtu na listině značně menší, než na stávající malbě. Došlo se k závěru, že zámek byl namalován tak, jak ho můžeme vidět dnes. Pak byl z neznámých příčin přemalován ve snížené verzi, která byla zachycena na fotografii. Zřejmě zatékáním do síně se přemalba opět odkryla na stávající stav s vyšší budovou zámku na listině.

Na výjevu č. 4 byl u pravého spodního rohu nalezen téměř nečitelný podpis Richard Wiesner 1937 (viz obr. 46)

4.4 Pokyny pro údržbu a doporučení pro prezentaci maleb

K dlouhodobému dobrému stavu nástěnných maleb se doporučuje hlídat stav oken, aby nedošlo k zatékání srážkové vody a k opětovnému stečení bílého nátěru místnosti do maleb. Malby od prachového depozitu raději neotírat, rozhodně ne vodou. Bylo by dobré zamezit případné otěry návštěvníků o stěny. Doporučuje se také nepokládat velké stojany se svíčkami příliš blízko ke stěnám, protože by mohlo opět dojít ke vzniku voskových skvrn na povrchu malby.

Aby se síň zcela navrátila k původnímu konceptu z roku 1937, doporučuje se v budoucnu změnit barevnost nátěru stěn nad malbami na světle okrový odstín, který by odpovídal barevnosti soklové části. Bílý strop s erbem by si měl ponechat stávající podobu. K případné výmalbě stěn je doporučeno přizvat restaurátora k dořešení detailů výmalby.

II. ROZŠÍŘENÝ UMĚLECKO-HISTORICKÝ PRŮZKUM

**Souvislosti vzniku a vývoje výzdoby tzv. akustické hodovní síně
na zámku Humprecht**

1. Úvod

Tato teoretická bakalářská práce vznikla jako doplnění umělecko-historické části mého restaurátorského průzkumu a dokumentace s názvem *Restaurování nástěnné malby s motivem „Přijetí Humprechta Jana Černína v Benátkách“ v tzv. akustické hodovní síni na zámku Humprecht v Sobotce*.

Badatelskou činností jsem chtěla rozkrýt zejména souvislosti vzniku stávající nástěnné výzdoby v tzv. akustické hodovní síni na zámku Humprecht. Práci začínám popisem života Humprechta Jana Černína, který pomůže k lepšímu pochopení výjevů nástěnných maleb od Richarda Wiesnera z roku 1937. Následuje stavebně historický vývoj zámku Humprecht a souvislosti obnovy zámku ve 20. století. Z mnohých zdrojů bylo možno získat informace o činnosti spolku *Kruh rodáků a přátel města Sobotky a okolí v Praze* a o jiných důležitých postavách, které figurovaly při velké obnově zámku v letech 1936–1937. Součástí kapitoly o obnově zámku je také vývoj vybavení interiéru zámku v průběhu 20. století.

Mé pojednání o vývoji výzdoby hodovní síně se pro nedostatek historických informací zaměřuje spíše na okolnosti vzniku maleb při obnově zámku ve 20. století. Vývoj výzdoby síně končí současností, tedy osvětlením konceptu právě dokončené rekonstrukce v rámci restaurování, o kterém pojednává I. část této bakalářské práce.

Informace jsem shromáždila v archivech a literatuře dostupné v knihovnách. V rámci rešerší jsem navštívila následující archivy: Literární archiv Památníku národního písemnictví v Praze na Strahově, knihovnu a sbírku fotografické dokumentace generálního ředitelství Národního památkového ústavu, Státní okresní archiv Jičín a oddělení Státního oblastního archivu Třeboň v Jindřichově Hradci.

Od paní kastelánky PhDr. Dagmar Faměrové jsem dostala radu obrátit se na renomovaného historika Karola Bílka, který o vývoji zámku ve 20. století již psal. Pan Bílek mi poradil s možnostmi, do jakých archivů je vhodné zavítat a zajistit si potřebné informace.

Dále mi byl paní Faměrovou doporučen pamětník Oldřich Kratochvíl, který bydlí v hájovně pod zámkem a jehož předkové byli ve funkci správců zámku Humprecht. Pan Kratochvíl snad mohl hodovní síň zažít před rokem 1937 nebo být při vzniku Wiesnerových maleb. Při konverzaci však vyšlo najevo, že pan Kratochvíl byl narozen roku 1932, a když malby vznikaly, bylo mu kolem pěti let. Na detaily výzdoby nástěnných maleb si tedy nevzpomíná, říká však, že kolem pracujícího malíře rád pobíhával.

Na městském úřadě v Sobotce byly k nahlédnutí vydání časopisu „Věstník hospodářského družstva v okrese soboteckém“ z roku 1937 a 1938, kde byly otištěny krátké články o dokončení nástěnných maleb hodovní akustické síně.

Tato práce může sloužit ke komplexnímu pochopení stavebně historického vývoje zámku a tzv. hodovní akustické síně, a událostí, které se zde odehrávaly zejména ve 30. letech 20. století.

2. Život Humprechta Jana Černína z Chudenic

(1628 Radenín – 1682 Kosmonosy)

Narodil se na panství Radenín. O jeho dospívání mezi 17 a 26 rokem víme především z korespondence, kterou vedl se svou matkou Zuzanou Černínovou z Harasova. V mládí podnikl mezi lety 1645 - 1650 kavalírskou cestu po Francii, Itálii a španělském Nizozemí.¹⁹ V roce 1648 pak podniknul druhou cestu do Itálie, při níž se zastavil na vídeňském dvoře.²⁰ V roce 1650 se stal komořím tehdy 10. letého druhorozeného prince Leopolda Ignáce, který se záhy stal neočekávaně císařem. S Humprechtem Janem měl však i v průběhu svého panování velmi blízký vztah.²¹ V roce 1651 zemřel Humprechtův bohatý prastrýc Heřman Černín z Chudenic, který byl bezdětný a odkázal fideikomis (svěřenectví) a hraběcí titul právě svému synovci Humprechtu Janu. Roku 1652 si ve Vídni vzal vlašskou krásku z Mantovy Dianu Marii markýzu Hippoliti da Gazolda, která byla dvorní dámou císařovny Eleonory. V roce 1660 byl jmenován císařským vyslancem v Benátkách. Měl tam být jako zpravodaj a vyjednávat jakousi alianci s Benátskou republikou a některými italskými státy, které by se spojily s vídeňským císařem v boji proti Osmanské říši. Misie ovšem nebyla příliš úspěšná.²² V Benátkách začal sbírat obrazy, které se postupně rozrostly v rozsáhlou sbírku. Malovali pro něho např.: Pietro Liberi, Pietro della Vecchia, Antonio Zanchi, Pietro Negri a další.²³ Obrazy a sochy kupoval a posílal vídeňskému dvoru ale také do jiných zemí, kde sídlily další větve či členové habsburského rodu. Humprecht se tak podílel také na růstu galerie císařova strýce arcivévody Leopolda Viléma, která se později stala součástí velké císařské obrazárny ve Vídni.²⁴ Pro tyto účely kupoval obrazy známých malířů minulosti jako Tiziana, Tintoretta, Palma mladšího i staršího, Belliniho, Guerzina a jiné. Pro císaře, velkého milovníka italské hudby a divadla, sháněl Humprecht divadelní kostýmy, noty a texty oper.²⁵ Zasloužil se tak velikou mírou o šíření italské kultury do zaalpské Evropy.

Humprecht působil jako vyslanec v Itálii tři roky.²⁶ Od konce 60. let trávil více času v Čechách, v Praze nebo na svém panství v Kosmonosích. Působil také jako královský komisař, kdy zastupoval panovníka na stavovských sněmech.²⁷

V roce 1666 začal na svém kosteckém panství stavět zámek Humprechtsberk, který měl sloužit jako letní sídlo a také jako lovecký zámek. V Praze na Hradčanech založil v roce 1669 ohromný Černínský palác podle návrhů

¹⁹ KALISTA Zdeněk. *Čechové, kteří tvořili dějiny světa*. Českomoravský kompas. Praha. 1939. str. 205

²⁰ Ibidem str. 205

²¹ PEKAŘ Josef. *Kniha o Kosti: Kus české historie*. Československý spisovatel. Praha. 1970. 4. vydání. S. 145

²² KALISTA Zdeněk. *Čechové, kteří tvořili dějiny světa*. Českomoravský kompas. Praha. 1939. str. 206

²³ Ibidem str. 207

²⁴ Ibidem str. 208

²⁵ Ibidem str. 208

²⁶ PEKAŘ Josef. *Kniha o Kosti: Kus české historie*. Československý spisovatel. Praha. 1970. 4. vydání. S. 133

²⁷ PEKAŘ Josef. *Kniha o Kosti: Kus české historie*. Československý spisovatel. Praha. 1970. 4. vydání. s. 134

Francesca Carattiho, do jehož interiéru později umístil svou sbírku obrazů z Benátek a okolí. Dnes v paláci sídlí ministerstvo zahraničních věcí. Humprecht také odkoupil Chudenický statek, odkud rod Černínů původně pocházel, aby tento statek nezískal jiný šlechtický rod.²⁸ V roce 1676 byl Humprecht Jan Černín jmenován rytířem zlatého rouna.

Dvůr Černínů byl v té době převážně vlašský a z části německý, česky se zde komunikovalo nejméně.²⁹

Roku 1674 došlo k rozpadu Humprechtova manželství s Dianou Marií. Měli spolu dva syny, Heřmana Jakuba a Tomáše Zachariáše. Heřman se stal dědicem fideikomisu a díky jeho manželství s dědičkou hrabat Slavatů získal Jindřichův Hradec, kde je dodnes uložen rodinný archiv Černínů.³⁰

Humprecht Jan Černín byl podle historika Josefa Pekaře hloubavý samotář a melancholik.³¹ Zajímal se o výtvarné umění, hudbu a divadlo, a zakládal mnohé stavby na svých panstvích, světské i kostelní, jejichž staviteli byli povětšinou Vlaši. Zdeněk Kalista popisuje jeho osobnost také jako velmi cílevědomou,³² snažící se už od mládí vyniknout na politické i kulturní scéně.

Obr. 7. Podobizna Humprechta Jana Černína z Chudenic od Karla Škréty. Nyní se obraz nachází ve Schwarzenberském paláci a jeho kopie v expozici zámku Humprecht.

(Zdroj: http://www.artmap.cz/sites/default/files/styles/event_big/public/201410/gusto-barokniho-kavalira-humprecht-jan-cernin-z-chudenic-karel-skreta-a-benatky.jpg?itok=Ex7ALn0e)

²⁸ Ibidem s. 134

²⁹ Ibidem s. 143

³⁰ Ibidem s. 150

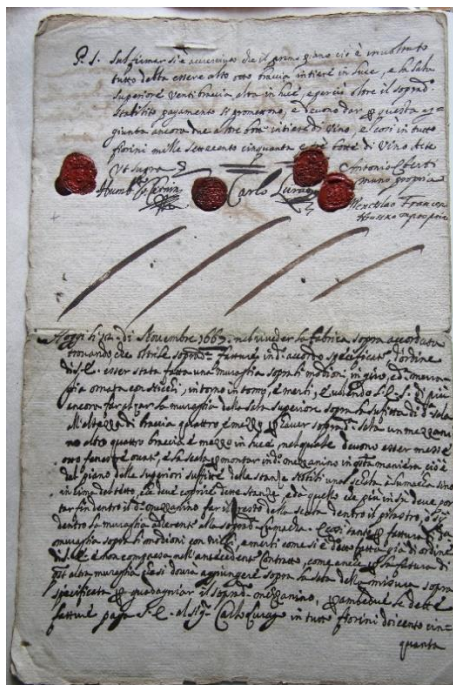
³¹ Ibidem s. 135

³² KALISTA Zdeněk. *Čechové, kteří tvořili dějiny světa*. Českomoravský kompas. Praha. 1939. S. 205

3. Stavebně historický vývoj zámku Humprecht do 20. století

Lovecký zámeček Humprecht z ranně barokního období se nachází na čedičovém vrchu na okraji města Sobotky v Českém ráji. Jedná se o první zámek s oválným půdorysem v Čechách.³³

Kostecké panství patřilo v 17. století Heřmanu Černínu z Chudenic (1576-1651). Protože byl bezdětný, jeho dědicem se stal jeho synovec Humprecht Jan Černín z Chudenic (1628-1682). Ten nechal v letech 1667-1670³⁴ vystavit malý lovecký zámeček, který byl pojmenován po svém zakladateli Humprechtsberk. Okolo zámku založil loveckou oboru s daňky ohraničenou zdí. Centrem obory bylo údolí Plakánek. Autorem návrhu zámečku s neobvyklým oválným půdorysem byl Vlach Carlo Lurago.³⁵ Dochovala se smlouva mezi Humprechtem Janem Černínem a stavitelem Luragem z roku 1666. Lurago za výstavbu zámku dostal 1750 zlatých a 3 sudy vína. Smlouva je psána italsky, je stvrzena podpisy a voskovými pečeti.

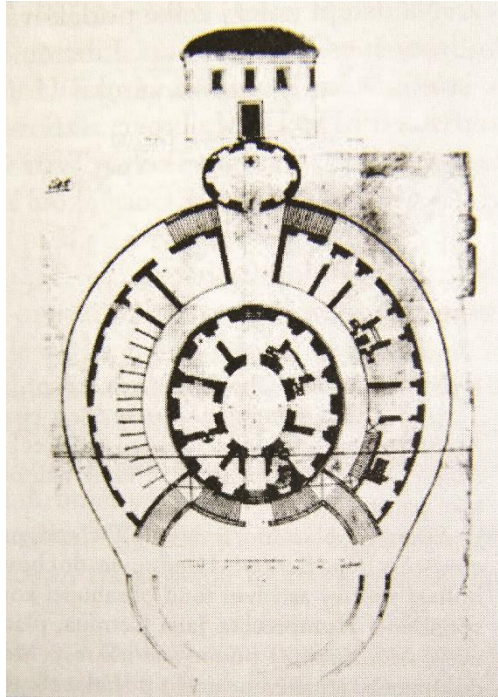
Obr. 8. Smlouva mezi Humprechtem Janem Černínem a Carlem Luragem o výstavbě zámku z roku 1666. Dva podpisy vpravo patří svědkům smlouvy. Dodatek smlouvy pod podpisy pochází z roku 1669.

(Zdroj: Státní oblastní archiv Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, fond Ústřední správa černínských statků, Jindřichův Hradec, fascikl č. 578, folie 113)

³³ VOJKOVSKÝ, Rostislav. *Humprecht: Zámek nad Sobotkou*. 11. svazek vlastivědných průvodců „Putujeme po hradech a zámčích“. Beatris. Dobrá. 2004. s. 2.

³⁴ VLČEK Pavel: *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*. Libri. Praha. 1999. s. 266. Tento letopočet se však liší. Na západní straně pod stropem hodovní síně je napsáno: „Vystavěl v letech 1660-80 Humprecht Jan Černín z Chudenic“. Kniha DAVID Petr, SOUKUP Vladimír: *888 hradů, zámků a tvrzí*. Kartografie Praha. 2002. uvádí 1666-1668.

³⁵ BÍLEK, Karol. Černínská expozice na Humprechtě z roku 1937. In: *Šlechtické rody a jejich sídla v Českém ráji: Z Českého ráje a Podkrkonoší, Supplementum 13*. SOA Litoměřice SOka Semily, 2009, s. 225-231. Na s. 225 píše, zřejmě chybně, že stavba byla postavena a přestavěna dle plánů Anselma Luraga (synovec Carla Luraga).

Obr. 9. Původní půdorysný plán Carla Luraga. Uprostřed zámku se nachází oválná síň, kolem které obíhají menší pokoje. Do zámku vede dvouramenné schodiště. Okolní hospodářské domy a maštal pro koně kopírují oválný tvar zámečku.

(Zdroj: KUBŮ, Naděžda. *Instalace interiérů zámku Humprecht a hostinského paláce na hradě Valdštejn*. In: *Šlechtické rody a jejich sídla v Českém ráji: Z Českého ráje a Podkrkonoší, Supplementum 13. SOA Litoměřice a SOKA Semily*, 2009, s. 242)

Na samotnou stavbu však dohlížel Vlach Francesco Ceresolla. Na stavbě se podíleli také dva tehdy známí kameníci z Prahy, Francesco Torre a Giovanni Battista Passarini.³⁶ V roce 1668 se již upravovaly interiéry. Po roce 1670 řídil další úpravy Francesco Caratti, který se stal novým architektem Černínů.³⁷ V roce 1670 byl Humprechtsberk doplněn dvěma sochami, které vyhotovil místní řezbář Jelínek. Jelínek přitom sám napsal Humprechtu Janu Černínu dopis se žádostí o práci, aby mohl pro svou rodinu něco nakoupit na jarmarku.³⁸ Roku 1676–1677 byla započata stavba hospodářských budov u zámku a maštali pro koně. Na stavbu dohlížel zedník Giovanni Spango, který však s prací otálel, až ho nespokojený Humprecht Jan nechal uvěznit. O něco později ho však opět propustil a Spango práci dokončil.³⁹

Do zámečku však 29. června roku 1678 uhořel blesk a došlo k požáru, který způsobil propadnutí horní střechy a trámů do akustické hodovní síně. Zdi kolem síně a horní místnosti pod střechou rozpukaly a okna byla poškozena. Shořela také nižší střecha, ale do místností v prvním patře se už oheň nedostal.⁴⁰ V dopisu Humprechta

³⁶ VLČEK Pavel: *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*. Libri. Praha. 1999. s. 166

³⁷ *Ibidem* s. 167

³⁸ *Státní oblastní archiv Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec*, fond Ústřední správa černínských statků (dále jen SOA Třeboň, JH, ČUS), fascikl č. 578, folie 28. Václav Jelínek Humprechtu J. Černínu, 1670.

³⁹ KUBŮ, Naděžda. *Zámek Humprecht*. VEGA-L. Nymburk. 2003.

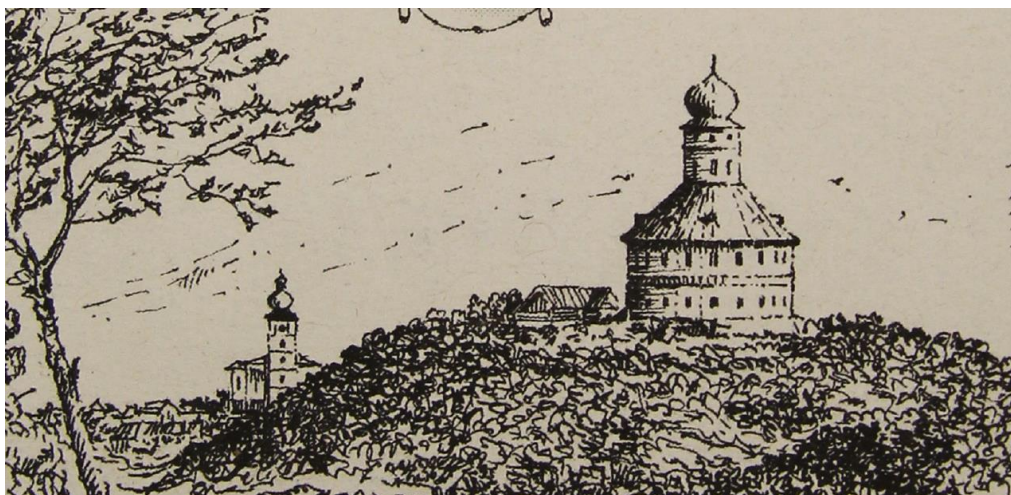
⁴⁰ SOA Třeboň, JH, ČUS, fascikl č. 578, folie 218. Matěj Blatenský (hejtman kostecký) popisuje Humprechtu J. Černínu škody způsobené požárem, červenec 1678.

Jana Černína adresovaném Matěji Blatenskému se dočítáme, ať dá hejtman pozor „aby lidé nerozkradli to, co neshořelo“. Doplnjuje: *PS. Ostatně lépe, shořel-li zámek, nežli kdyby nešťestí postihlo poddané chudé v Sobotce.*⁴¹

Do roku 1681 byla stavba opět obnovena. Pod dohledem Francesca Ceresolly byl původní vzhled záměčku upraven a zvýšen. Bylo přistavěno druhé patro s ochozem na krakorcích.⁴² Do ní podél ochozu měly být umístěny antické sochy.⁴³ K umístění soch však nejspíš nikdy nedošlo. Zvýšením budovy byla přetížena nosnost základů. Musely proto být zbourány přiléhající hospodářské budovy a základy byly obloženy pískovcovými kvádry.⁴⁴ Francesco Ceresolla prováděl také štukatérské práce. Štukem vyzdobil například strop v hodovní akustické síni a v prvním poschodí vytvořil zdobený krb, který můžeme spatřit i dnes.

Původní vzhled zámku ani vzhled po požáru nám není pořádně znám. Dochovaly se různé plány na přestavbu, které nakonec nebyly realizovány. Na návrhu Francesca Ceresolly je například vidět dvouramenné postranní schodiště vedoucí do prvního patra zámku.

Obr. 10. Možná podoba zámku před požárem v roce 1678. Zámek měl jen jedno patro. Obě střechy byly šindelové a natřené červenou barvou. Horní střecha byla zakončena oplechovanou měděnou bání s křížem nahoře. Kolem zámku byly konírny a hospodářské budovy, které měly oplechované střechy.

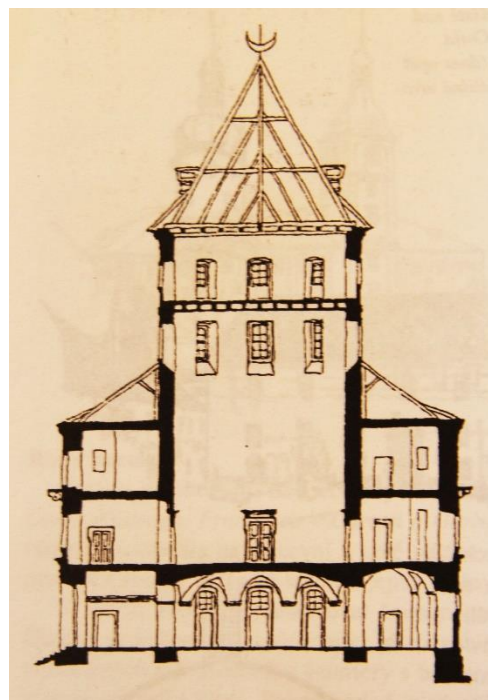
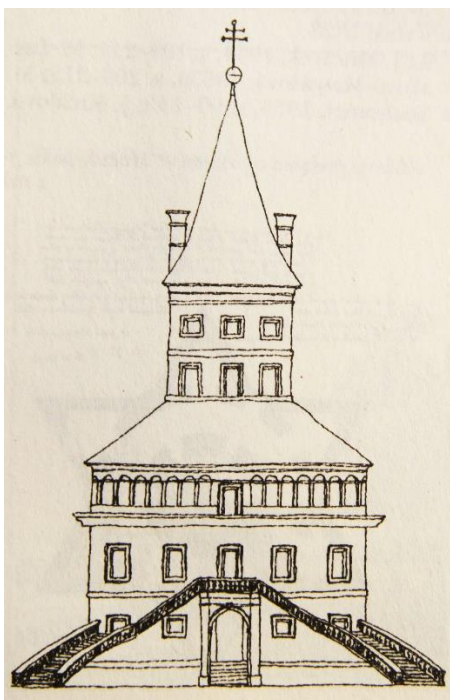
(Zdroj: VOJKOVSKÝ, Rostislav. *Humprecht: Zámek nad Sobotkou*. 11. svazek vlastivědných průvodců „Putujeme po hradech a zámcích“. Beatris. Dobrá. 2004)

⁴¹ SOA Třeboň, JH, ČUS, fascikl č. 578, folie 223. Humprecht J. Černín Matěji Blatenskému, 30. červen 1678.

⁴² VOJKOVSKÝ, Rostislav. *Humprecht: Zámek nad Sobotkou*. 11. svazek vlastivědných průvodců „Putujeme po hradech a zámcích“. Beatris. Dobrá. 2004. s. 4.

⁴³ Ibidem s. 7

⁴⁴ DAVID Petr, SOUKUP Vladimír: *888 hradů, zámků a tvrzí*. Kartografie Praha. 2002. s. 94

Obr. 11 (vlevo). Návrh na přestavbu zámku po požáru v roce 1678 od Francesca Ceresolly. Dvouramenné schodiště mělo vést do prvního patra přímo k tzv. hodovní akustické síni. Tento návrh nebyl realizován.

(Zdroj: Pavel Vlček: *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků. Libri. Praha. 1999. str. 167*)

Obr. 12 (vpravo). Průřez zámek, jak vypadá dnes. Hodovní akustická síň s vysokým stropem se nachází v prvním patře uprostřed budovy. Turecký půlměsíc byl na střechu umístěn v roce 1829.

(Zdroj: Pavel Vlček: *Encyklopedie českých zámků. Libri. Praha. 1994. str. 64*)

Roku 1738, kdy se černínské lovecké hony konaly spíše v jižních Čechách, byl Humprechtsberk prodán Václavu Kazimírovi Netolickému z Eisenbergu. Netoličtí využívali zámku také ke kratochvilím a občasným návštěvám šlechticů. Kolem roku 1780 hrozilo Humprechtu jeho zbourání a výstavba nového zámku jeho majitelem Antonínem Václavem Vratislavem z Mitrovic, protože se mu zdál zámek příliš staromódní.⁴⁵ Naštěstí z plánů sešlo, a namísto zámku byl přestaven menší panský dům ve Vlčím Poli, který se stal novým sídlem Vratislavů.⁴⁶ Vlastníkem se posléze stal italský rod Dal Borgo Netolický.

Do počátku 19. století byl zámeček úředně nazýván Humprechtsberk, poté zlidověl název Humprecht. Zámku se říkalo také „Rundel“.⁴⁷

Od 2. poloviny 19. století přestal zámeček plnit svou funkci a od té doby chátral.

⁴⁵ VOJKOVSKÝ, Rostislav. *Humprecht: Zámek nad Sobotkou*. 11. svazek vlastivědných průvodců „Putujeme po hradech a zámčích“. Beatris. Dobrá. 2004. str. 6.

⁴⁶ MENZL, Jaroslav. Kolem Humprechta a o Humprechtu. In: SAMŠIŇÁK, Karel. *Sobotka 58*. Turnov: Místní národní výbor, 1958, s. 58

⁴⁷ *Ibidem* s. 60

4. Inspirace vzhledu zámku Humprecht

Různé teorie se objevují, co se týče inspirace vzhledu zámku. Existují domněnky, že podoba zámečku byla ovlivněna Galatskou věží, která se nachází v Istanbulu a ve které byl podle legendy na rozkaz sultána Murada IV. vězněn Heřman Černín, prastrýc Humprechta Jana.⁴⁸ Historik Josef Pekař však tuto domněnku popírá a tvrdí, že se jedná o architekturu, která je inspirována architekturou vlašskou.⁴⁹

K rozšíření legendy o uvěznění Heřmana Černína v Galatské věži v Istanbulu a o tom, že stavba byla inspirována právě jí, došlo po umístění tureckého půlměsíce na vrchol střechy zámku.

Na popud soboteckého děkana a archiváře Františka Matějoviče Vetešníka byl v roce 1829, kdy byla opravována krytina na střeše, na vrchol vztyčen místo dvouramenného kříže turecký půlměsíc. Ten byl instalován na paměť diplomatických úspěchů Heřmana Černína z Chudenic, který při svých dvou cestách do Cařihradu vyjednal příměří pro Habsburskou monarchii.⁵⁰

Podobná legenda o věznění existovala již dříve, kdy vlastivědec Schaller napsal roku 1790, že to byl sám Humprecht Jan Černín, kdo byl vězněn v Turecku, a zámek pak postavil na tuto svou památku.⁵¹ Humprecht však nikdy v Turecku nebyl.

Pravděpodobnější je hypotéza, že Humprecht nechal zámeček postavit podle italského vzoru jako letní sídlo pro svou manželku Dianu Marii z Gazolda, aby jí zmírnil stesk po rodné Itálii.⁵² Diana se však již v průběhu stavby *Humprechtsberku* s Humprechtem rozešla a vrátila se do Itálie.⁵³ Na zámku zřejmě nikdy nebyla.

Předlohou Humprechtu mohly být, vzhledem ke vztahu Humprechta Jana k italské kultuře, Palladiovy vily benátské Tarra fermy. Tuto myšlenku formuloval historik Max Dvořák, ovšem bez zmínky o konkrétní stavbě.⁵⁴

Nové rešerše černínských pramenů našly další možnou předlohu, a to vilu nepota (tj. papežova příbuzného a chráněnce) papeže Inocenta X., kardinála Camilla Pamphilije, zvanou Casino. Při svých kavalírských cestách se tam dostal Humprechtův starší syn Heřman Jakub a poznamenal si podobnosti se stavbou zámku Humprecht. Uvnitř Casina byl oválný sál a kolem něho rozmístěné pokoje, kolem vily park s množstvím daňků.⁵⁵

---

⁴⁸ Ibidem s. 167

⁴⁹ PEKAŘ Josef. *Kniha o Kosti: Kus české historie*. Československý spisovatel. Praha. 1970. 4. vydání, v ČS 1. s. 137.

⁵⁰ <http://www.humprecht.cz/povesti-legendy> [cit. 2015-08-11]

⁵¹ Ibidem

⁵² DAVID Petr, SOUKUP Vladimír: *888 hradů, zámků a tvrzí*. Kartografie Praha. 2002. s. 94

⁵³ KUBŮ, Naděžda. Instalace interiérů zámku Humprecht a hostinského paláce na hradě Valdštejn. In: *Šlechtické rody a jejich sídla v Českém ráji: Z Českého ráje a Podkrkonoší, Supplementum 13*. SOA Litoměřice SOKA Semily, 2009, s. 237.

⁵⁴ CHODĚJOVSKÁ, Eva. Humprecht: Italská inspirace v Českém ráji. *Dějiny a současnost*. 2014, roč. 36, č. 4. s. 28

⁵⁵ CHODĚJOVSKÁ, Eva. Humprecht: Italská inspirace v Českém ráji. *Dějiny a současnost*. 2014, roč. 36, č. 4. s. 28

Obr. 13. Stávající podoba zámku Humprecht.

(Zdroj:<http://itras.cz/fotogalerie/cesky-raj/velke/zamek-humprecht.jpg> [cit. 2015-07-20])

Obr. 14. Jedna z možných inspirací stavby zámku Humprecht, Galatská věž v Istanbulu. Byl zde podle legendy vězněn Heřman Černín z Chudenic, podle jiné legendy sám stavebník Humprecht Jan.

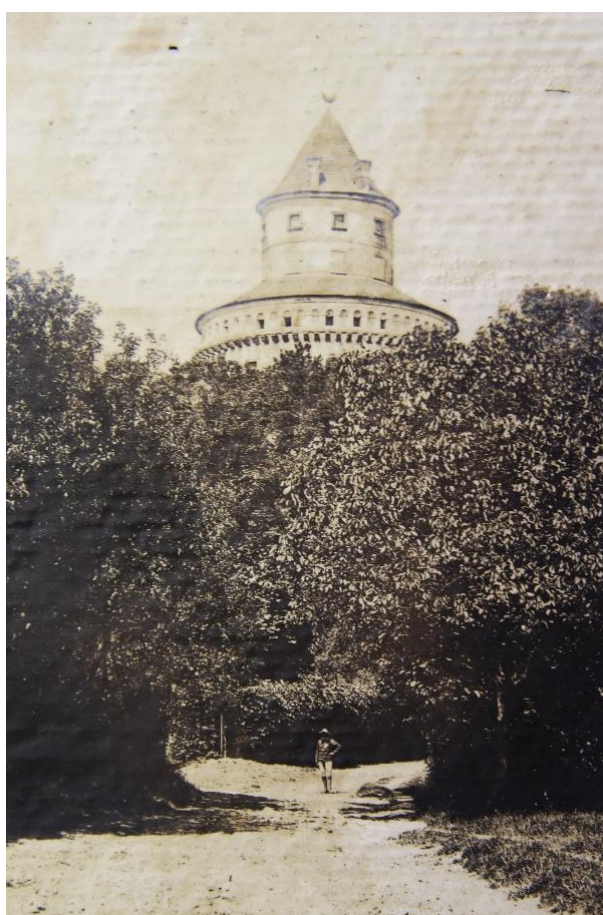
(Zdroj: <http://rodon.cz/admin/upload/ModuleGalerie/2770.jpg> [cit. 2015-08-05])

Obr. 15. Možná předloha zámku Humprecht-Casino, vila kardinála Camilla Pamphilije v Římě.
(Zdroj: <http://www.romeartlover.it/Vasi200g.jpg> [cit. 2015-08-05])

5. Souvislosti obnovy zámku Humprecht ve 20. století

Zámek Humprecht dlouhou dobu chátral. Již roku 1905 upozorňovala Sobotka kostecký velkostatek na špatný stav zámku.⁵⁶ Na toto téma vznikly smutné básně od Svatopluka Čecha a později od Fráni Šrámka. V dokumentu z roku 1921 je uvedeno, že budova byla v té době majetkem italského hraběte Dal Borgo-Netolického, který bydlel v Pise a do Čech jezdil jednou za pět či šest let. Na opravu chátrajícího zámku nechtěl poskytnut žádné finance a tak město Sobotka zamýšlelo jednat o získání zámku Humprecht pod svou správou.⁵⁷ Při první pozemkové reformě v roce 1926 přešel po složitých jednáních zámek opravdu do vlastnictví města Sobotky. Zámek však chátral dále i po této změně, protože na opravy byl nedostatek peněz.

Obr. 16. Podoba zámku v roce 1927. Na snímku zámku jsou okna zabedněná a kolem druhého poschodí obíhají jen prázdné krakorce bez ochozu.

(Zdroj: Státní oblastní archiv v Zámruku-Okresní archiv Jičín, fond Archiv města Sobotka, fascikl č. 2, inv. č. 2731)

⁵⁶ BÍLEK Karol. *Malé dějiny Sobotecka: Příroda, osobnosti, data, události. II. díl od roku 1850*. Sobotka. 2013. str. 105

⁵⁷ Státní oblastní archiv v Zámruku-Okresní archiv Jičín (dále jen SOKA Jičín), fond Archiv města Sobotka, fascikl č. 2, inv. č. 2731. Dokument St. Památkového úřadu pro Čechy v Praze městskému úřadu v Sobotce, 31. 12. 1921.

Obr. 17. Snímek z roku 1927 ukazuje zašlý stav budovy. Schody jsou zarostlé trávou, okna jsou zabetonována, krakorec uprostřed chybí.

(Zdroj: Státní oblastní archiv v Zámrsku-Okresní archiv Jičín, fond Archiv města Sobotka, fascikl č. 2, inv. č. 2731)

Město začalo kolem 30. let vzkvétat. Byly stavěny veřejné budovy, opravován kostel, byla zaváděna elektrifikace a vodovod. Sobotka se těmito akcemi zadlužila, ale po 2. světové válce byly dluhy smazány.⁵⁸ Na řadě staveb se organizačně podíleli starosta Gustav Maštálek a jeho tajemník Jan Šolc, kteří spolupracovali s představiteli pražského spolku *Kruh rodáků a přátel města Sobotky*. Hlavními představiteli spolku byli rodák Miloš Pelda, jeden z ředitelů Živnobanky, a generální ředitel pojišťovny Slavia JUDr. Václav Peča.⁵⁹

Miloš Pelda, bratranec významného historika prof. PhDr. Josefa Pekaře, žil v Praze, ale měl stále velmi úzký vztah ke svému rodišti Sobotce. Založil proto v roce 1925 spolek *Kruh rodáků a přátel města Sobotky a okolí v Praze*. Také krajané bydlící v zahraničí podporovali spolek jak finančně, tak svou přízní.⁶⁰ Miloš Pelda se podílel na mnoha akcích na Sobotecku. Sháněl například knihy pro sobotecké knihovny, vydával ročenky, organizoval rodácké sjezdy a podporoval rozvoj tamního turistického ruchu.⁶¹ Aktivně se zasazoval také o obnovu zámku Humprecht.

⁵⁸ BÍLEK, Karol. Černínská expozice na Humprechtě z roku 1937. In: *Šlechtické rody a jejich sídla v Českém ráji: Z Českého ráje a Podkrkonoší, Supplementum 13*. SOA Litoměřice SOKA Semily, 2009. s. 225

⁵⁹ Ibidem s. 226

⁶⁰ Ibidem s. 226

⁶¹ Ibidem s. 226

Nad využitím zámku a možnostmi expozice přemýšlel Kruh rodáků již v roce 1934, kdy byla vyhlášena anketa *Co s Humprechtem*.⁶² V polovině 30. let dokonce redaktor Karel Horký s podporou Kruhu rodáků navrhoval, aby byla do zámku přemístěna Slovanská epopej od Alfonse Muchy.⁶³ V roce 1936 byl otištěn článek Miloše Peldy, ve kterém veřejně navrhoval zřídit *Síň Zuzany Černínové*.⁶⁴ Pelda chtěl na základě dochované korespondence Zuzany soustředit expozici zámku právě na tuto zajímavou osobnost českých dějin. Jeho bratranec historik Josef Pekař a také archivář Karel Tříška ho však později přesvědčili, aby zaměřil expozici spíše na zakladatele zámku Humprechta Jana Černína, syna Zuzany Černínové.⁶⁵ Kruh rodáků rozesílal v lednu 1937 dopisy všem rodákům a přátelům Sobotky s prosbou o finanční dary na „zřízení Síně černínské na Humprechtě s památkami na tento rod“.⁶⁶

Prosba se ujala a ve *Věstnících soboteckých* byly od března pravidelně tištěny seznamy dárců i s velikostí příspěvku. Kreativní snaha o získání financí na obnovu zámku se projevila také v oblasti cukrářství, kdy byl v pražské restauraci *Grojerův restaurant* u příležitosti rodáckého večírku vydražen dort v podobě zámku Humprecht.⁶⁷ Svou finanční sbírkou přispělo například také Společenstvo hostinských a výčepních.⁶⁸

Cílem *Kruhu rodáků* bylo dokončit práce na opravě, výzdobě i expozici do šestého sjezdu rodáků, který se měl konat 28.–30. srpna 1937.⁶⁹

Na obnově zámku Humprecht se podíleli také profesori, historici a památkáři jako Josef Pekař, Josef Vítězslav Šimák, Josef Šusta, Kamil Krofta, Antonín Matějček, architekt Pavel Janák a přednosta Státního památkového ústavu Cyril Merhout. Ti napsali roku 1937 do lednového vydání *Věstníku soboteckého*⁷⁰ projevy o záchraně Humprechta a tato akce sklidila značné ohlasy. V listopadu 1936 si vzalo stavební úpravy zámku na starost město se stavitelem Janem Lacinou.⁷¹ Miloš Pelda organizoval výzdobu a využití zámku.

Na dalších konceptech v interiéru spolupracovali s Milošem Peldou zejména Karel Tříška (správce černínského archivu v Jindřichově Hradci), hrabě Eugen

---

⁶² BÍLEK, Karol. Černínská expozice na Humprechtě z roku 1937. In: *Šlechtické rody a jejich sídla v Českém ráji: Z Českého ráje a Podkrkonoší, Supplementum 13*. SOA Litoměřice SOkA Semily, 2009. s. 226.

⁶³ BÍLEK Karol. *Malé dějiny Sobotecka: Příroda, osobnosti, data, události. II. díl od roku 1850*. Sobotka. 2013. s. 106.

⁶⁴ PELDA Miloš. Kupředu! In: *Věstník sobotecký*, roč. 46, č. 10, Sobotka 1. října 1936, s. 153–155.

⁶⁵ BÍLEK, Karol. Černínská expozice na Humprechtě z roku 1937. In: *Šlechtické rody a jejich sídla v Českém ráji: Z Českého ráje a Podkrkonoší, Supplementum 13*. SOA Litoměřice SOkA Semily, 2009., s. 226.

⁶⁶ Ibidem s. 227

⁶⁷ *Věstník sobotecký*, roč. 47, č. 3, 1. března 1937, s. 60.

⁶⁸ *Státní oblastní archiv v Zámrsku-Okresní archiv Jičín*, fond Městský národní výbor, kn. č. 168, i. č. 454, kronika. Zápis z června 1937, s. 79.

⁶⁹ SOA Třeboň, JH, ČUS, fascikl č. 578, folie 227. Rodákům a přátelům města Sobotky.

⁷⁰ *Pro záchranu Humprechta. Projevy čelních osobností o záchraně Humprechta*. *Věstník sobotecký*, roč. 47, č. 1, 1. ledna 1937, s. 1–4.

⁷¹ BÍLEK, Karol. Černínská expozice na Humprechtě z roku 1937. In: *Šlechtické rody a jejich sídla v Českém ráji: Z Českého ráje a Podkrkonoší, Supplementum 13*. SOA Litoměřice SOkA Semily, 2009. s. 226.

Czernin (majitel hradu, zámku a velkostatku Jindřichův Hradec), historik docent PhDr. Zdeněk Kalista a malíři Richard Wiesner a Rudolf Beneš.

Na žádost Miloše Peldy a po konzultaci s archivářem Karlem Třískou vytvořil docent Zdeněk Kalista již do konce dubna koncept výzdoby hodovní akustické síně a sestavil také seznam exponátů, které by se hodily do prvních čtyř místností černínské expozice na zámku Humprecht.⁷²

Po korespondenci s Peldou souhlasil hrabě Eugen Czernin s darováním některých předmětů souvisejících s jindřichohradeckým archivem do černínské expozice. O tyto předměty se postaral spolupracující archivář Karel Tříška, který obstaral kopii Škrétova portrétu Jana Humprechta Černína,⁷³ u klenotníka Josefa Maurera objednal kopii zlatého prstenu Zuzany Černínové,⁷⁴ zadal malíři F. Prchlíku namalovat rodokmen Černínů⁷⁵ a poskytl expozici také kopie dopisů Zuzany Černínové.

V květnu 1937 byla k nadšení veřejnosti poprvé zpřístupněna opravená vyhlídková síň nacházející se přímo pod krovem horní střechy.⁷⁶

V červnu namaloval Rudolf Beneš na strop síně veliký erb Černínů a následující měsíc vznikly v dolní části síně nástěnné malby s výjevy ze života Heřmana a Humprechta Jana Černína od akademického malíře Richarda Wiesnera.

Na konci července 1937 byl na horní novou šindelovou střechu umístěn nový měděný půlměsíc.⁷⁷

Obnovu zámku Humprecht a místnosti s černínskou expozicí se opravdu podařilo dokončit do 6. sjezdu rodáků 29. srpna. 1937. Přípravy ke slavnostnímu otevření Humprechta trvaly celkem 17 měsíců.⁷⁸ Po mši v obnoveném soboteckém chrámu byla černínská expozice a síň slavnostně otevřeny. Po projevu Miloše Peldy byly předány klíče obnovených místností starostovi města.

V ročence *Rodákům a přátelům města Sobotky!* se dočítáme, že bylo během následujících měsíců plánováno zařídit také zbývající čtyři komnaty v 1. patře zámku, a to stejným vybavením jako již hotové komnaty tohoto poschodí. Byly tedy naplněny zejména mobiliářem ze 17. a 18. století z jiných zámků. K expozici byla přidána pietní *Pekařova síň*, která vznikla jako pocta historikovi Josefu Pekaři, který se o obnovu zámku Humprecht velmi zasazoval a který zemřel v lednu roku 1937.

Do dvou let byl opraven interiér zámku, ochoz a krytina obou střech. Fasáda byla opatřena žlutou omítkou.⁷⁹ I během dalších let byl zámek vícekrát opravován,

---

⁷² BÍLEK, Karol. Černínská expozice na Humprechtě z roku 1937. In: *Šlechtické rody a jejich sídla v Českém ráji: Z Českého ráje a Podkrkonoší, Supplementum 13*. SOA Litoměřice SOkA Semily, 2009, s. 227.

⁷³ SOA Třeboň, JH, ČUS, fascikl č. 578, folie 241. Dopis Miloše Peldy Karlu Třískovi, děkuje za kopii portrétu Humprechta J. Černína a prstýnek paní Zuzany, 7. 8. 1937.

⁷⁴ SOA Třeboň, JH, ČUS, fascikl č. 578, folie 258. Dopis Karla Třísky Miloši Peldovi, 15. 5. 1937.

⁷⁵ SOA Třeboň, JH, ČUS, fascikl č. 578.

⁷⁶ SOkA Jičín, fond Městský národní výbor, kn. č. 168, i. č. 454, kronika. Zápis z května 1937, s. 77.

⁷⁷ SOA Třeboň, JH, ČUS, fascikl č. 578, folie 246.

⁷⁸ Rodákům a přátelům města Sobotky! Sobotka 1938, nestr. Zvl. otisk Sobotka. Přední strana.

⁷⁹ VOJKOVSKÝ, Rostislav. *Humprecht: Zámek nad Sobotkou*. 11. svazek vlastivědných průvodců „Putujeme po hradech a zámcích“. Beatris. Dobrá. 2004. s. 7.

například po válce byla šindelová střecha nahrazena plechovou a místnosti ve druhém patře byly upraveny k potřebám výstav.

V letech 1939-1940 bylo do přízemí zámku stěhováno sobotecké muzeum. O tomto procesu se můžeme dočíst v dokumentech *Muzejní společnosti Sobotka*, v jehož čele stál Jaroslav Pelda. Nejprve byly opraveny a vyčištěny místnosti v přízemí, podlahy byly natřeny a hlavní místnost byla proti krádežím opatřena mřížemi. Do konce listopadu roku 1939 byly sbírky přemístěny pomocí potahu s povozem.⁸⁰ Následně zde bylo podle předešlých plánů zařízeno osm místností. Byla zde místnost kostelní a cechovní, zařízená staročeská kuchyň, knihovna, výšivky a kroje, oddělení rodáků, keramika, sklo a archeologické nálezy a měšťanská místnost. Ve střední oválné místnosti, tzv. hodovní, byly vystaveny malované lidové skříně a zbraně.⁸¹ V srpnu roku 1941 proběhlo slavnostní otevření muzea, a při této příležitosti byly zvednuty ceny vstupenek, aby se splatily výdaje spojené se zařízením muzejní expozice.⁸²

Černínská expozice a Pekařova síň byly postupně odstraňovány. V roce 1957 Památník národního písemnictví zorganizoval výstavu *Čtyři ze Sobotky*. Na této výstavě byli představeni významní rodáci Sobotky Václav Šolc (básník), František Věnceslav Jeřábek (dramatik), Josef Ladislav Turnovský (herec a novinář) a uznávaný básník Fráňa Šrámek.

V té době chodil na Humprecht pomáhat také historik Karol Bílek a s přáteli neoficiálně stěhoval část černínské expozice do druhého patra.⁸³ Ve druhém patře se však záhy konaly povinné výstavy dělnického hnutí a Josefa Hakena a černínská expozice musela pryč. Mnoho let byla na zámku vystavena stálá expozice nakladatelství Albatros s názvem *Dětské knihy a ilustrace*.

Zámek prodělal několik důležitých stavebních úprav jako elektrifikace a budování sociálních zařízení. V letech 1957 a 1970 byly upravovány základy zámku a v 80. letech byly opět opraveny střechy a zhotovena nová fasáda.⁸⁴

---

⁸⁰ *Státní oblastní archiv v Zámrsku-Okresní archiv Jičín*, fond Muzejní společnost Sobotka, (neuspořádané). 31. 10. 1939.

⁸¹ *Ibidem*. 25. 6. 1940

⁸² *Ibidem*. 23. 4. 1942

⁸³ BÍLEK, Karol. Černínská expozice na Humprechtě z roku 1937. In: *Šlechtické rody a jejich sídla v Českém ráji: Z Českého ráje a Podkrkonoší, Supplementum 13*. SOA Litoměřice SOkA Semily, 2009, s. 228.

⁸⁴ VOJKOVSKÝ, Rostislav. *Humprecht: Zámek nad Sobotkou*. 11. svazek vlastivědných průvodců „Putujeme po hradech a zámcích“. Beatris. Dobrá. 2004. s. 8.

Obr. 18. Fotografie zachycující stav zámku v roce 1975. Fasáda je natřena kupodivu jen částečně. Podle skvrn pod ochozem je zřejmě nátěr na stěně přítomný již dříve. Ochoz a prostřední krakorec je zde již spraven. (viz porovnání s obr. 17) Fasáda pak byla obnovena v 80. letech. Ke konci 90. let došlo k opravě kamenných schodů.

(Zdroj: Ze sbírky Národního památkového ústavu, generálního ředitelství. Zámek Humprecht, N 157.127)

Mezi lety 1982 a 1992 spravovalo zámek Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Pardubicích.

K nové instalaci místností zámku bylo přistoupeno v roce 1992, kdy zámek patřil opět pod město Sobotka. Zařízení zámečku z doby Černínů a Netolických zajišťovala pracovnice Státní památkové péče Naděžda Kubů ve spolupráci s kastelánkou Dagmar Faměrovou. Po roce 1992 nezbylo z historického mobiliáře zámku nic. Bylo tedy přistoupeno k rešerším v černínských archivech, kde byl nalezen inventář zámku z roku 1738 s popisem místností.⁸⁵ Cílem bylo zařídit pokoje dle historického využití a funkcí jednotlivých místností. Ve spolupráci s památkovými institucemi byly dohledávány mobiliáře z černínských fondů anebo kousky analogické k dobovému vybavení.

Historickým nábytkem, doplňky a obrazy je dnes vyplněno přízemí a první patro zámku. Ve druhém patře, které za dob Černínů sloužilo jako prostory pro služebnictvo, se konají výstavy a pro veřejnost je přístupný ochoz, ze kterého je krásný výhled do krajiny.

V roce 2008 byl zámek Humprecht vyhlášen Národní kulturní památkou. Jako jediná movitá kulturní památka zámku Humprecht byl vyhlášen dvouramenný kříž

---

⁸⁵ VOJKOVSKÝ, Rostislav. *Humprecht: Zámek nad Sobotkou*. 11. svazek vlastivědných průvodců „Putujeme po hradech a zámcích“. Beatris. Dobrá. 2004. zadní s. obalu

snesený ze střechy roku 1829.⁸⁶ Kříž je dnes vystaven na zámku v místnosti před vchodem do akustické hodovní síně.

V zámku se konaly a dodnes konají koncerty, různé jiné kulturní akce a často také svatební obřady.

Obr. 19. Nynější vzhled interiéru panského pokoje v prvním patře s krbem, který vyhotovil Francesco Ceresolla. (Zdroj: <http://www.humprecht.cz/fotogalerie> [cit. 2015-08-06])

Obr. 20. Stávající podoba zámku Humprecht s opraveným schodištěm z konce 90. let. (Zdroj: <http://www.humprecht.eu/wp-content/uploads/2013/02/Humprecht-Peka%C5%99-02.jpg> [cit. 2015-08-06])

⁸⁶ KUBŮ, Naděžda. Instalace interiérů zámku Humprecht a hostinského paláce na hradě Valdštejn. In: *Šlechtické rody a jejich sídla v Českém ráji: Z Českého ráje a Podkrkonoší, Supplementum 13*. SOA Litoměřice SOKA Semily, 2009, s. 235.

6. Vývoj výzdoby tzv. hodovní akustické síně do roku 2015

První zmínka o výzdobě síně se objevuje v popisu rozsahu škod na zámku Humprecht po požáru v roce 1678.⁸⁷ Kostecký hejtman Matěj Blatenský píše, že vrchní střecha s trámy a krovy ohořely a následně se propadly do prostředního paláce (míněna hodovní akustická síň). Strop síně byl „*štukatérským dílem mistrovsky vyzdoben, celý tento strop shořel a do paláce téhož se propadl, přičemž čtyři erby, které byly nade dveřmi, byly skoro celé roztlučené a také římsy nade dveřmi jsou v mnoha místech zurážené.*“⁸⁸ Dále popisuje, že zdi síně byly od ohně poškozeny a horkem rozpukaly. Všechna okna až na jedno bylo nutné vyměnit.

Je možné, že nynější kamenné ostění a římsy dveří síně pocházejí z období vzniku zámku.

Při přestavbě budovy po požáru prováděl štukatérské práce Francesco Ceresolla, který celou stavbu také řídil. Dochoval se dokument z roku 1680 v německém novogotickém písmu s pokyny, jak má Ceresolla provést štukovou výzdobu na stropě síně a co za to dostane. Měl vyhotovit silnou římsu kolem obvodu zdi a doprostřed umístit věnec.⁸⁹ Pan Vojkovský cituje svůj překlad: „totiž kolkolem zdi silnou římsou a uprostřed silným přiměřeným věnec, aby se-poněvadž sál vysoký jest-vše dobře vyjímalo a viděti bylo.“⁹⁰ Posléze se mi dostal dokument do rukou a paní Mgr. Stanislava Nováková z archivu v Jindřichově Hradci text doslovně přeložila: „...má být jak římsa, tak věnec značně být široký a hluboký kolem dokola jdoucí s dobrými proporcemi...“⁹¹ Následoval znak XB, který podle paní Novákové většinou značí přílohu v podobě kresby. V archivu v Jindřichově Hradci se však kresby nedochovaly. Ceresolla dostal za práci 12 zlatých a půl sudu piva. V dopisu poslaném o měsíc později pak F. Ceresolla píše Janu Procházkovi (hospodářskému písaři Humprechta Jana), že 12 zlatých a půl sudu piva za strop v sále je málo, a že žádá 18 zlatých. „At' se Procházka sám přijede osobně podívatí na stavbu.“⁹² Ceresolla dále píše, že práce ve štuku „nedovedou a nechají tedy nedohotovené“. Zmínky o tom, zda nakonec získal příplatek a výzdobu dodělal, nebyla ve spisech dochována.

O nástěnných malbách, které mohly pokrývat zdi této vysoké síně za dob Černínů či Netolických, se žádné dostupné prameny a literatura, které jsem prošla, nezmiňují. Můžeme se však domnívat, že v minulosti byla barevnost stěn světle okrová, vzhledem k dochované historické omítce pod současným bílým nátěrem.

Další zprávy o výzdobách síně pocházejí až z 30. let 20. století.

---

⁸⁷ SOA Třeboň, JH, ČUS fascikl č. 578, folie 218. Matěj Blatenský (hejtman kostecký) popisuje Humprechtu Janu Černínu škody způsobené požárem, červenec 1678

⁸⁸ Ibidem

⁸⁹ PEKAŘ Josef. *Kniha o Kosti: Kus české historie*. Československý spisovatel. Praha. 1970. 4. vydání. s. 141.

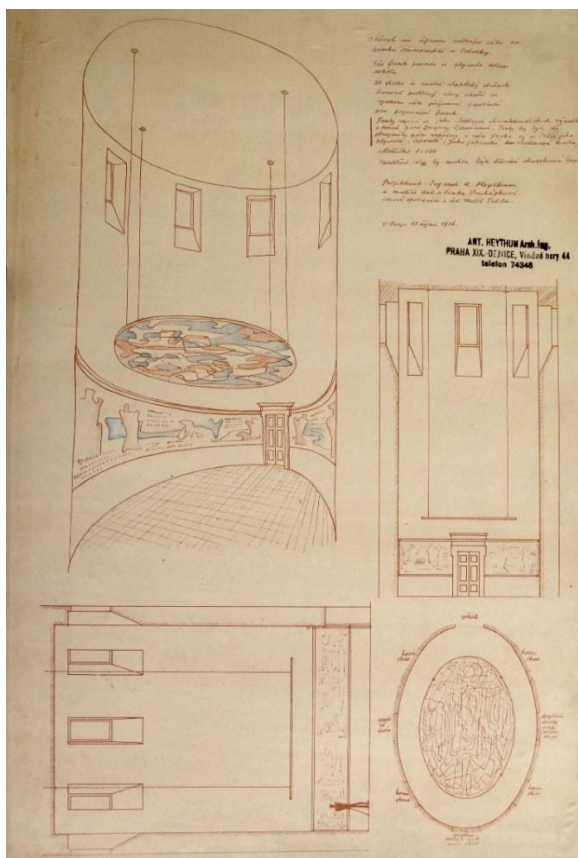
⁹⁰ VOJKOVSKÝ, Rostislav. *Humprecht: Zámek nad Sobotkou*. 11. svazek vlastivědných průvodců „Putujeme po hradech a zámcích“. Beatris. Dobrá. 2004. s. 5

⁹¹ SOA Třeboň, JH, ČUS, fascikl č. 578, folie 168. Zadavatel Fr. Ceresolovi, 2. 9. 1680

⁹² SOA Třeboň, JH, ČUS, fascikl č. 578, folie 170. Fr. Ceresola J. Procházkovi, 9. 10. 1680

V polovině 30. let například redaktor Karel Horký s podporou Kruhu rodáků navrhoval, aby byla do síně zámku přemístěna Slovanská epopěj od Alfonse Muchy.⁹³ Jistě měl na mysli jeden určitý obraz, protože celý cyklus těchto maleb by se do síně vejít nemohl. Zůstalo se však jen u nápadu.

Ve státním okresním archivu v Jičíně byl dále nalezen návrh výzdoby akustické hodovní síně od architekta Antonína Heythuma z roku 1936.⁹⁴ Podle ideje Miloše Peldy měla být síň koncipována k počtě matky Humprechta, Zuzany Černínové. Proto pojednal Heythum pás s freskami jako ilustrace k vybraným textům ze sedmi z dochovaných dopisů Zuzany. Text měl být připsán k malbám. Ze stropu měl být svěšen menší strop elipsového tvaru z barevných skel, který by, jak autor píše, vytvořil „příjemné prostředí pro pozorování fresek“.⁹⁵ Dalším důvodem zavěšeného stropu mohla být úprava výrazné akustiky v síni. Všechny dveře kromě vchodu měly být zazděny, aby na sebe výjevy kontinuálně navazovaly. Tento návrh se však nerealizoval.

Obr. 21 Plán na výzdobu hodovní akustické síně od architekta Antonína Heythuma z 13. října roku 1936.

(Zdroj: Státní oblastní archiv v Zámruku-Okresní archiv Jičín, fond Archiv města Sobotka, fascikl č. 2, inv. č. 2731. Návrh síně od Antonína Heythuma, 1936)

⁹³ BÍLEK Karol. *Malé dějiny Sobotce: Příroda, osobnosti, data, události. II. díl od roku 1850*. Sobotka. 2013. s. 106.

⁹⁴ *SOKA Jičín*, fond Archiv města Sobotka, fascikl č. 2, inv. č. 2731. Návrh síně od Antonína Heythuma, 1936.

⁹⁵ *Ibidem*

Další materiály pojednávají zejména o stávajících malbách, které vznikly jako součást veliké obnovy zámku v letech 1936-1937.

Miloš Pelda oslovil v březnu 1937 historika Zdeňka Kalistu s žádostí, zda by navrhl možné výjevy pro malby v akustické hodovní síni. Dva výjevy by měly být ze života Humprechta Jana Černína, jeden výjev se Zuzanou Černínovou a jeden z historie zámku Humprecht.⁹⁶ Čtyři výjevy by od sebe byly odděleny přítomnými dvoukřídlými dveřmi. Pelda žádal od Kalisty alespoň 5 až 6 námětů, aby si malíř mohl sám vybrat. Kdo jiný než tento autor knihy *Mládí Humprechta Jana Černína z Chudenic* by se k tomuto úkolu hodil lépe. Již na konci dubna měl Kalista návrhy k výjevům síně hotové.⁹⁷ Kalistovo libreto se nachází na str. 60.

Na nový strop síně, který byl opraven v únoru a omítnut v březnu roku 1937,⁹⁸ namaloval Malíř Rudolf Beneš veliký černínský erb. Ten dohotovil 3. června téhož roku. V korespondenci se dočítáme, že Miloš Pelda s malířem Benešem řešili skutečnost, že bílé části erbu budou na bílém pozadí zanikat. Beneš proto navrhoval použít barvy stříbřité, aby tyto části zezdola působily bílošedým dojmem.⁹⁹

Střed erbu doplnil Beneš řádem zlatého rouna, který obdržel Humprecht Jan Černín v roce 1676. Na doporučení Karla Třísky navštívil Beneš při tvorbě návrhu erbu černínskou kapli ve Staré Boleslavi, kde se nachází štukový erb rodu právě s řádem zlatého rouna.¹⁰⁰

Ukázkové skici k freskám v tzv. akustické hodovní síni měl vypracovat Rudolf Beneš, který právě domaloval erb na stropě, a druhým soutěžícím byl akademický malíř Richard Wiesner.¹⁰¹ V korespondenci Jaroslava Štolze z května 1937 se dočítáme, že žádal archiváře Karla Třísku o zapůjčení grafiky (míněna mědirytina od G. A. Wolfganga podle J. Umbacha¹⁰² z roku 1661) z černínského archivu v Jindřichově Hradci.¹⁰³ Na grafice je Humprecht Jan Černín zpodoběn, jak přichází do Benátek jako vyslanec císaře Leopolda I., kterým se stal v roce 1660. Štolz grafiku žádal jako předlohu pro soutěžící malíře, kteří měli zhotovit ukázkovou skicu pro výjev, který je nyní označován jako *Přijetí Humprechta Jana Černína v Benátkách*.

Jestli Rudolf Beneš od soutěže odstoupil nebo se jí nakonec nezúčastnil, není známo. Malby však nakonec realizoval akademický malíř Richard Wiesner.

---

⁹⁶ Literární archiv Památníku národního písemnictví (dále jen LA PNP). Osobní fond Zdeňka Kalisty, korespondence přijatá M. Pelda, dopis 18. 3. 1937, sign. 95/75/6484.

⁹⁷ BÍLEK, Karol. Černínská expozice na Humprechtě z roku 1937. In: *Šlechtické rody a jejich sídla v Českém ráji: Z Českého ráje a Podkrkonoší, Supplementum 13*. SOA Litoměřice SOkA Semily, 2009, s. 227.

⁹⁸ *Státní oblastní archiv v Zámruku-Okresní archiv Jičín*, fond Městský národní výbor, kn. č. 168, i. č. 454, kronika. Zápis z února a března 1937, s. 76.

⁹⁹ SOA Třeboň, JH, ČUS, kart. 578, folie 256. Miloš Pelda Karlu Třískovi, 18. 5. 1937.

¹⁰⁰ SOA Třeboň, JH, ČUS, kart. 578, folie 259. Miloš Pelda Karlu Třískovi, 8. 5. 1937.

¹⁰¹ SOA Třeboň, JH, ČUS, fascikl č. 578, folie 255. Dopis Jaroslava Štolze Karlu Třískovi z 29. 5. 1937.

¹⁰² **Georg Andreas Wolfgang** (1631 Chemnitz–Augsburg 1716): Mědirytec, prováděl mědiryty podle kreseb/ maleb např. J. Umbacha, **Jonas Umbach**: malíř a grafik (1624 Augsburg – 1693 Augsburg).

¹⁰³ *Ibidem*

Obr. 22. Erb Černínů na stropě hodovní akustické síně od Rudolfa Beneše z června 1936. Erb Černínů je v půli rozdělen. Polovina má červenou barvu, druhá část je bílá se třemi modrými pruhy. Tyto pruhy by však měly na malbě správně vést až k okraji erbu. Po povýšení Heřmana Černína v roce 1623 do hraběcího stavu byly do bílých polí erbu přidány zlaté iniciály jmen císařů, za kterých rod Černínů působil (Ferdinand II., Maxmilián II. a Rudolf II.). Za vlády císaře Ferdinanda III. byl do erbu přidán srdeční štítek s rakouským znakem a korunkou, také znázorňovaný s nápísem iniciály F III.

(Zdroj: Foto Andrea Komárková)

Richard Wiesner¹⁰⁴ byl před realizací skic pro hodovní síň v Paříži, kde v československém pavilonu vytvořil instalaci panoramatu Hradčan.¹⁰⁵ Do Prahy se vrátil 5. června 1937 a hned v červenci pracoval na nástěnných malbách čtyř výjevů ze Života Heřmana a Zuzany Černínové, a Humprechta Jana Černína a v hodovní akustické síni.

Podle sondážního průzkumu z roku 1984 bylo zjištěno, že Wiesner začal malovat 1. výjev barvami s pojivem, které je nerozpustné ve vodě. Nevíme, čím byla změna malířské techniky zapříčiněna, avšak kus hotové malby přetmelil a

¹⁰⁴ **Richard Wiesner**: 6. 7. 1900 v Rudě na Moravě - 6. 11. 1972 v Praze.

Od roku 1920 až 1922 studoval na UMPRUM v Praze u profesora A. Hofbauera a následujících 6 let na AVU v Praze u prof. J. Obrovského a V. Nechleby. V roce 1928 odjel na dva roky na stipendijní pobyt do Paříže. Jeho dílo ovlivnila Manetova tvorba, později maloval ve stylu sociálního realismu. Ve své tvorbě se věnoval zejména figurálním výjevům a portrétům, ale maloval také krajiny a zátiší. Pracoval na výzdobách interiérů např. v hlavní hale nádraží Praha-Smíchov, kde vytvořil figurální sgrafita, nebo na stropu vestibulu Karolína v Praze, kam namaloval výjevy na téma vědních oborů. Byl členem SVU Mánes a členem Skupiny 58. (Zdroj: *Odpovědný redaktor Pavliňák Petr: Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950 – 2010. W-Ž. Výtvarné centrum Chagall. Ostrava. 2010. s. 83*)

¹⁰⁵ SOA Třeboň, JH, ČUS, fascikl č. 578, folie 255. Dopis Jaroslava Štolze Karlu Třískovi, 29. 5. 1937

přemaloval vodorozpustnou temperou, kterou pak namaloval i zbylé tři výjevy. Do malby zapojil i kresbu rudkou. Tím, že maloval temperou na hrubou omítku, působí nástěnné malby do jisté míry jako fresky. V kronice města Sobotky se dočítáme: „*Jeho úkol není snadný. Má v novodobém vyjádření podati dílo, které by harmonizovalo s renaissancí, resp. se svým okolím. Začal dobře, a také dobře dokončil. Sobotka jest obohacena o velmi cenné dílo.*“¹⁰⁶

Rytina od Georga Andrease Wolfganga se opravdu viditelně stala předlohou ke konečné podobě výjevu č. 2. na jihozápadní stěně. Výjev na rytině je alegorický a opatřen latinskými frázemi přímo ve výjevu. Richard Wiesner si výjev upravil do historické roviny a přejal některé detaily, které přizpůsobil svému uměleckému vyjádření. Napodobil některé postavy, například muže stojícího vlevo ve výjevu, ženu s korunou ve vítacím gestu, ženu nesoucí knihy a inspiroval se i jejich ošacením. Dále napodobil pozadí výjevu, zjednodušil lodě s plachtami a přejal podobu lva, který si opírá tlapu o kouli s nápisem Praga.

Z dopisu Jaroslava Štolze archiváři Karlu Třískovi se můžeme dočíst, že z archivu zapůjčená rytina byla Wiesnerem zlehka pokapána, nejspíše barvou. Štolz se omlouvá a popisuje, jak obíhal restaurátory s dotazem, zda by bylo možné nečistotu bez rizika odstranit. Nakonec grafiku vrátil v nezrestaurovaném stavu.¹⁰⁷

Při zkoumání grafiky si Mgr. Jiří Kaše všimnul, že pohled na náměstí San Marco v Benátkách a jiné detaily na grafice, byly zřejmě zachyceny z ostrova San Giorgio Maggiore, na kterém se nachází stejnojmenný kostel od architekta Andrea Palladia. Tuto skutečnost jsem následně měla možnost ověřit přímo na místě. Ostrůvek San Giorgio Maggiore je opravdu pravděpodobně místo, kterým bylo zobrazené prostředí inspirováno. Postranní vchody do kláštera vedle kostela San Giorgio Maggiore mají velkou podobnost s portálem na grafice. Také zobrazené výrazné nárožní kameny se nacházejí na přilehlé budově Fondazione Giorgio Cini. Úhel pohledu na náměstí San Marco je však zabrán z nábřeží (Fondamenta S. Giovanni) nacházejícím se přes průtok nalevo od tohoto malého ostrova. To znamená, že si rytec Wolfgang či pravděpodobněji Umbach, který zhotovil předlohu, vybral určité části z tohoto okolí a pak poskládal do ideální kompozice.

---

¹⁰⁶ SOKA Jičín, fond Městský národní výbor, kn. č. 168, i. č. 454, kronika. Zápis z července 1937, s. 82

¹⁰⁷ SOA Třeboň, JH, ČUS, fascikl č. 578, folie 235

Obr. 23. Grafika z roku 1661 s alegorickým výjevem vstupu Humprechta Jana Černína do Benátek, která se stala inspirací pro Wiesnerův výjev se stejnou tematikou. V levé části dole se nachází podpis J. Umbach a vpravo dole G. And. Wolfgang. Z této skutečnosti a z biografie obou mužů bylo zjištěno, že Wolfgang prováděl mědirytby podle mnohých umělců a často právě podle Jonase Umbacha z Augsburgu. Tak tomu bude pravděpodobně i v tomto případě. (Zdroj: *Expozice zámku Humprecht, první patro*)

Obr. 24. Pravý boční portál San Giorgio Maggiore od Andrea Palladia v Benátkách. Portál je velmi podobný portálu na grafice.
(Zdroj: *Foto Andrea Komárková*)

Obr. 25. Pohled na náměstí San Marco od ostrova San Giorgio Maggiore.
(Zdroj: Foto Jan Lhoták)

Z fotografií z 50. a 80. let je zřejmé, že součástí maleb v akustické síni byly zřejmě také dekorativní linie připomínající iluzivní římsu. Nad výjevy je patrná jen jediná linie, ovšem z dochovaných fragmentů lze předpokládat, že linkování bylo přítomno i tam.

Obr. 26. Fotografie výjevu č. 2 „Přijetí Humprechta Jana Černína v Benátkách“ od Richarda Wiesnera. Na snímku nebyla uvedena datace, ovšem podle charakteru fotografie a podle označení *Státní památková správa* bylo stáří fotografie odhadnuto na 50. léta 20. století.
(Zdroj: Ze sbírky *Národního památkového ústavu, generálního ředitelství. Zámek Humprecht, F 36.873*)

Obr. 27. Fotografie z roku 1986. Na snímku je část výjevu č. 1 *Návštěva Heřmana Černína na zámku Radenín u paní Zuzany Černínové*, vpravo část výjevu č. 2 *Přijetí Humprechta Jana Černína v Benátkách*.

(Zdroj: Ze sbírky Národního památkového ústavu, generálního ředitelství. Zámek Humprecht, N 127.769)

Barevnost místnosti síně v době vzniku maleb byla zprvu nejasná. Ovšem při rešerši v Jičíně byl v kronice města Sobotky objeven zápis z května 1937¹⁰⁸, který situaci popisuje: „*Staviteli Janu Lacinovi uloženo provést 2m široký pás nové dobré omítky v hlavním sále humprechtském pro budoucí malby fresek. Dále uloženo témuž, aby odborně (umytím) odkryl staré hlazené omítky ve velkém sále za příplatek Kč 1856. – Tyto staré původní omítky jsou velmi zachovalé, a proměnily se časem vlastně v hladký, mramor připomínající vápenec.*“

Také z dopisu Miloše Peldy Zdeňku Kalistovi se dozvídáme, že „*Stěny nade dveřmi až ke stropu zůstanou v původním stavu, s opravenou, respektive vyčištěnou omítkou.*“¹⁰⁹. To znamená, že zdi místnosti byly odkryty či omyty na přítomný světle okrový historický štuk, který zde mohl být již v 17. století. Sín tak měla okrový charakter. Bílou barvou byl natřen jen strop síně, který byl v průběhu února a března opraven a nově omítnut.¹¹⁰ V roce 1937 byla pravděpodobně také vyměněna okna síně vzhledem k tomu, že se vsazovala nová dubová okna i do místností kolem síně.¹¹¹

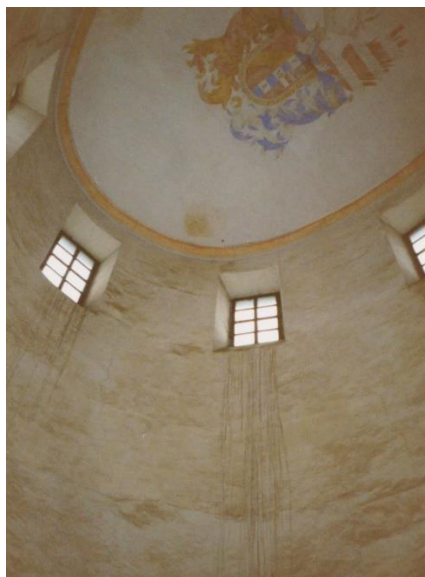
¹⁰⁸ *Státní oblastní archiv v Zámruku-Okresní archiv Jičín*, fond Městský národní výbor, kn. č. 168, i. č. 454, kronika. Zápis z května 1937, s. 78.

¹⁰⁹ *Literární archiv Památníku národního písemnictví*, Osobní fond Zdeňka Kalisty, korespondence přijatá M. Pelda, dopis 18. 3. 1937, sign. 95/75/6484.

¹¹⁰ *Státní oblastní archiv v Zámruku-Okresní archiv Jičín*, fond Městský národní výbor, kn. č. 168, i. č. 454, kronika. Zápis z února a března 1937, s. 76.

¹¹¹ *SOKA Jičín*, fond Městský národní výbor, kn. č. 168, i. č. 454, kronika. Zápis z června 1937, s. 79

Akustická hodovní síň byla vymalovaná bílým nátěrem v roce 1995 firmou Staving Valdice a stavební dozor obstarával ing. R. Sekyra.¹¹² K výměně oken pak došlo v roce 2013 firmou Kot'átko ze Sobotky a truhlářskou firmou Florián z Rakova u Markvartic.¹¹³

Obr. 28. Fotografie stavu stěn akustické síně v 90. letech 20. století. Je zde patrné zatékání srážkové vody skrze okna a také původní barevnost stěn, tedy světle okrový historický štuk. (Zdroj: Foto Dagmar Faměrová)

Obr. 29. Stav stěn hodovní síně po bílé výmalbě v roce 1995 stavební firmou Staving Valdice. Mezi stropem a okny se nachází malovaná linka s nápisem „Vystavěl v letech 1666 – 80 Humprecht Jan Černín z Chudenic“. (Zdroj: Foto Dagmar Faměrová)

¹¹² Emailová korespondence s kastelánkou zámku Dagmar Faměrovou ze dne 27. 7. 2015

¹¹³ Ibidem ze dne 5. 8. 2015

7. Změny výzdoby tzv. akustické hodovní síně v roce 2015

Před dalšími změnami stála akustická síň letos. V rámci restaurování maleb bylo přistoupeno k částečné rekonstrukci místnosti do stavu, v jakém se nacházela v době vzniku Wiesnerových maleb v roce 1937.

V rámci restaurování bylo na základě fotografií z 50. let přistoupeno k rekonstrukci nátěru soklové části na světle okrovou barvu a k rekonstrukci linií pod malbami. Nad výjevy bylo z estetických důvodů přistoupeno také k rekonstrukci linií, které byly malovány v obráceném pořadí než spodní linie. K této rekonstrukci došlo na základě fragmentů linií, podle kterých však nebylo možné určit počet linií. Dále byly na fotografiích podezřelá místa, ze kterých lze usuzovat, že linie kdysi nad výjevy přítomny byly. Mimo jiné jsou také na nerealizovaném návrhu síně od architekta Antonína Heythuma patrné linie nad výjevy. Hlavním důvodem rekonstrukce horních linií však bylo to, že linie přispívají k lepšímu vizuálnímu ohraničení maleb. Linie evokují iluzivní profil římsy a navazují na štukové římsy nad dveřmi. Sjednocují tak oválný prostor. Obrácené pořadí linií nahoře k dolním liniím evokuje zdání, že „římsy“ ustupují směrem dovnitř k malbě.

Stěny od horních linií až ke stropu však byly ponechány v bílém nátěru, takže se dá mluvit jen o rekonstrukci částečné. V budoucnu by se však mohlo přistoupit k natření i těchto stěn tímto světle okrovým nátěrem a docílit tak vyznění místnosti jako v roce 1937.

Obr. 30. Výjev č. 2 *Přijetí Humprechta Jana Černína v Benátkách* po částečné rekonstrukci v roce 2015. (Zdroj: Foto Andrea Komárková)

8. Kalistovo libreto

Libreto docenta PhDr. Zdeňka Kalisty s návrhy na jednotlivé výjevy černínské síně (tzv. akustické hodovní) již bylo přepsáno a otištěno ve článku Karola Bílka.¹¹⁴ Text této kapitoly je doslovným přepisem z Bílkova příspěvku. Freska číslo II. byla realizována podle 3. možnosti a stala se předmětem restaurování, které je popsáno v první části této bakalářské práce.

I. freska

Scéna setkání paní Zuzany Černínové s hrabětem Heřmanem při jeho návštěvě na Radeníně, kterou líčí list paní Zuzany Humprechtu Janovi z ...

(Kroj a podoba hraběte Heřmana v Pekařově *Knize o Kosti*, podoby paní Zuzany neznáme, kroj její je obecný kroj paní té doby z kteréhokoli obrazu, třeba podle Hollara.)

II. freska

1. možnost: Humprecht Jan v Římě (variace obrazu Claude Lorraina v *Mládí Humprechta Jana Černína z Chudenic* za s. 144).

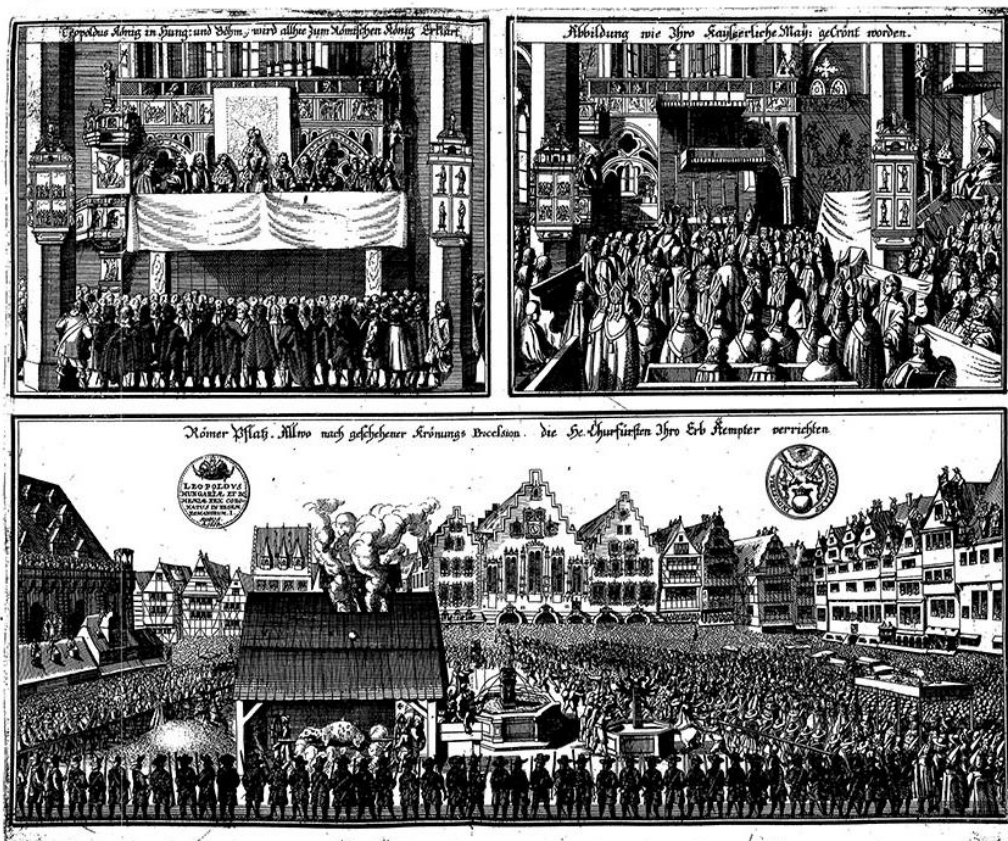

Obr. 31. Navrhovaný obraz *Vue du Campo Vaccino* od Claude Lorraina z roku 1636. V současné době se obraz nachází v *Dulwich Picture Gallery* v Londýně.

(Zdroj: <http://uploads3.wikiart.org/images/claude-lorrain/the-campo-vaccino-rome-1636.jpg> [cit. 2015-08-10])”

2. možnost: Humprecht Jan při korunovaci Leopolda I. císařem 1658 (scéna v *Theatrum Europaeum* – je třeba ji ovšem přitom ponověti tak, aby Černín byl úplně v popředí).

¹¹⁴ BÍLEK, Karol. Černínská expozice na Humprechtě z roku 1937. In: *Šlechtické rody a jejich sídla v Českém ráji: Z Českého ráje a Podkrkonoší, Supplementum 13*. SOA Litoměřice SOka Semily, 2009, s. 230. Originál Kalistova libreta se nachází v archivu LA PNP ve fondu Miloše Peldy.

Obr. 32. Navrhovaná scéna korunovace Leopolda I. (1658) podle grafického listu v osmém díle knihy *Theatrum Europaeum* z roku 1693 (str. 490). Autorem knihy byl Martin Meyer, vydána Matthäusem Meriansem starším.

(Zdroj: Universitätsbibliothek Augsburg, Digitale Sammlung. http://digital.bib-bvb.de/R/7FC8AME992X6QE3ASJUYJYURJJ7GJA8AG1GHPSUVKMH9GXDVM4-02214?func=results-jump-full&set_entry=000008&set_number=003724&base=UBA [cit. 2015-08-10])

3. možnost: Vstup Humprechta Jana jako císařského vyslance do Benátek (podle rytiny, kterou pošle archiv jindřichohradecký).

4. možnost: Scéna, kdy Humprecht Jan přichází do ateliéru benátského malíře C. Lottiho přehlédnouti obraz *Adam a Eva*, chovaný dnes v zámku jindřichohradeckém (foto viz v Památkách archeologických XXXVI, s. 61). Podrobnosti scény, kde možno užítí všech tvarů tehdejšího bohatého benátského života (trpaslík či mouřenín v průvodu Humprechtově, ...u malíře, jeho model apod.), bych osobně sdělil malíři. Kroje apod. by se našly v některém ilustrovaném vydání Mohnertiho).

III. freska

1. možnost: Scéna z alba jindřichohradeckého (foto pošle Dr. Tříška): Humprecht Jan vede Leopolda I. k stavbě hradčanského paláce.

2. možnost: Humprecht Jan přihlíží stavbě zámečku Humprechtu. Stavitel vykládá Černínovi nad plánem stavby, jak stavba pokračuje (Černín studoval kdysi v Římě architekturu!), v odstupu přihlíží pár dělníkům, s druhé strany jakási skupina venkovanů, která nese hraběti supliku.

IV. Freska

Humprecht Jan, eventuálně jeho syn Heřman Jakub (podobu opatří Dr. Tříška) při zahájení sněmu českého v letech šedesátých – osmdesátých XVII. věku čte propozici královskou. Základ libovolně změnitelný v podrobnostech, pevný, co se týče postavení Černínova vedle trůnu a hlavního rozestavení sněmovníků, podle kresby Hettešovy v *Laciné kronice české* III. 2 za s. 960, s příslušným dobovým rozdílem krojů, dále s přibráním duchovních hodnostářů po pravici čtoucího a konečně se změnou v gestu poslouchajících, kteří v uctivosti přijímají propozici panovníkovu.

Fresky jsou voleny tak, aby

- I. znázorňovala rodinu budovatele Humprechta, jmenovitě *prostou a upřímnou Češku*, jak se sama nazývala, paní Zuzanu a prvního Černína na Kosti a Sobotce, hraběte Heřmana,
- II. zkušenosti Humprechta Jana v cizině (jež měly pro český život kulturní značný význam),
- III. Zásluhy o náš domácí kraj po stránce kulturní,
- IV. jeho hlavní význam v politickém životě českém té doby.

V Praze 30. dubna 1937 Zdeněk Kalista

[Realizováno: I, II/3, III/2, IV]

9. Závěr

O tématu *Souvislosti vzniku a vývoje výzdoby akustické hodovní síně na zámku Humprecht* se podařilo shromáždit velké množství informací.

Bylo například zjištěno, že před požárem v roce 1678 byl strop hodovní síně štukově vyzdoben a že nad naddveřními římsami se nacházely štukové erby. Také po požáru zdobila štuková výzdoba Francesca Ceresolly strop síně, a to v podobě štukového věnce a mohutné římsy obíhající podél stěn.

Jak ovšem vypadala výzdoba akustické síně v době 18. a 19. století nic nalezeno nebylo. Bylo by napínavé jít dále po stopách rodů Netolických, pánů z Mitrovic či rodu Dal-Borgo Netolických, kterým zámeček patřil v průběhu staletí, a v jejich archívech hledat další zmínky o zámku Humprecht.

Ze shromážděných materiálů 20. století je zajímavý nerealizovaný návrh architekta Antonína Heythuma, který nabízel netradiční řešení výzdoby síně, a to svěšení menšího skleněného stropu do její spodní části.

O souvislostech vzniku současných Wiesnerových maleb bylo zjištěno, že malíř výjevy maloval podle libreta historika docenta PhDr. Zdeňka Kalisty, který témata všech čtyř výjevů vymyslel. Tyto Kalistovy návrhy byly přepsány do samostatné kapitoly a ke třem návrhům II. fresky mnou byly dohledány obrázky navrhovaných předloh.

K vyhotovení výjevu *Přijetí Humprechta Jana Černína v Benátkách* (II. freska) byla jako předloha použita grafika z černínského archivu v Jindřichově Hradci od německého rytce Georga Andrease Wolfganga z roku 1661. Ten mědirytinu vyhotovil podle kresby či malby Jonase Umbacha z Augsburgu. Ze zkoumání grafiky s Mgr. Jiřím Kaše a následnou exkurzí do Itálie byl zformulován názor, že prostředí scény bylo inspirováno ostrovem San Giorgio Maggiore u Benátek.

Všechny zdi kolem Wiesnerových maleb byly v té době odhaleny na vrstvu okrového historického štuky. Jen nový strop, na který Rudolf Beneš namaloval veliký erb Černínů, byl bílé barevnosti.

Vývoj výzdoby končí letošním rokem, kdy došlo k částečné rekonstrukci místnosti do podoby z roku 1937. Na soklové části byl odstraněn bílý nátěr a nahrazen okrovým nátěrem s linkami, které byly z estetických důvodů provedeny i nad malbou. Aby se síň navrátila k původnímu konceptu z roku 1937, bylo by však žádoucí navrátit i zbytek bílých stěn k okrové barevnosti.

Zajímavé na této práci jsou doplňující informace v textu pocházející z korespondencí z černínské doby, ale také z 20. století. Například že si řezbář Jelínek sám napsal Humprechtu Janu o práci, aby mohl na jarmarku koupit něco pro rodinu, nebo že Francesco Ceresolla chtěl po Humprechtu Janu příplatek za provedení štukové výzdoby na stropě síně. Také zachycené přemýšlení malíře Beneše o provedení bílých částí v černínském erbu barvou stříbřitou je oživující informací v práci.

Dalším zajímavým bodem je odhodlání *Kruhu rodáků a přátel města Sobotky v Praze* v čele s Milošem Peldou zorganizovat velkou obnovu zchátralého zámku

Humprecht a zřídit v ní černínskou expozici v roce 1936 až 1937. Je zde možnost nahlédnutí na to, kolik úsilí a spolupráce s různými lidmi bylo vynaloženo na obnovu jedné památky.

V obsáhlé historii zámku od začátku vzniku do současnosti je možno dočíst se detailnější informace o postupném vzniku interiéru zejména ve 20. století.

Výsledkem této umělecko-historické práce je spojení stavební stránky celkového vývoje zámku Humprecht a jeho akustické hodovní síně s historickými fakty.

Tato práce může sloužit k doplnění znalostí o zámku Humprecht jak pro návštěvníky této zajímavé památky, tak pro nadšené historiky. V neposlední řadě může tato práce sloužit i jako uvedení do kontextu zámku pro restaurátory, kteří se podíleli či v budoucnu podílet budou na restaurování nástěnných výjevů v tzv. akustické hodovní síni.

LITERATURA A PRAMENY

Literatura

- Vojtěchovský Jan, Ferdus Anna, Glombová Barbora, Slouková Lenka: *Restaurátorský průzkum nástěnných maleb v hlavním sálu (tzv. akustickém) na zámku Humprecht*. 2013. Uloženo v archivu Katedry humanitních věd Fakulty restaurování Univerzity Pardubice, sign. A02/13.
- VLČEK Pavel. *Encyklopedie českých zámků*. Libri. Praha. 1994.
- VLČEK Pavel: *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*. Libri. Praha. 1999.
- DAVID Petr, SOUKUP Vladimír: 888 hradů, zámků a tvrzí. Kartografie Praha. 2002.
- POCHE Emanuel a kol.: *Umělecké památky Čech 1 [A/J]*. Praha. 1977.
- PEKAŘ Josef. *Kniha o Kosti: Kus české historie*. Československý spisovatel. Praha. 1970. 4. vydání, v ČS 1.
- Odpovědný redaktor PAVLIŇÁK Petr. *Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950 – 2010. W-Ž*. Výtvarné centrum Chagall. Ostrava. 2010
- KALISTA Zdeněk. *Čechové, kteří tvořili dějiny světa*. Českomoravský kompas. Praha. 1939.
- MENZL, Jaroslav. Kolem Humprechta a o Humprechtu. In: SAMŠIŇÁK, Karel. Sobotka 58. Turnov: Místní národní výbor, 1958, s. 58-60.
- BÍLEK Karol. *Malé dějiny Sobotcka: Příroda, osobnosti, data, události*. Díl II. Sobotka. 2013.
- BÍLEK, Karol. Černínská expozice na Humprechtě z roku 1937. In: *Šlechtické rody a jejich sídla v Českém ráji: Z Českého ráje a Podkrkonoší, Supplementum 13*. SOA Litoměřice SOkA Semily, 2009, s. 225-231. ISBN 978-80-86254-19-7. ISSN 1211-975X.
- KUBŮ, Naděžda. Instalace interiérů zámku Humprecht a hostinského paláce na hradě Valdštejn. In: *Šlechtické rody a jejich sídla v Českém ráji: Z Českého ráje a Podkrkonoší, Supplementum 13*. SOA Litoměřice a SOkA Semily, 2009, s. 234-238. ISBN 978-80-86254-19-7. ISSN 1211-975X.
- VOJKOVSKÝ, Rostislav. *Humprecht: Zámek nad Sobotkou*. 11. svazek vlastivědných průvodců „Putujeme po hradech a zámcích“. Beatris. Dobrá. 2004.
- Rodákům a přátelům města Sobotky! Sobotka 1938, nestr. Zvl. otisk Sobotka.
- PELDA Miloš. Kupředu! In: *Věstník sobotecký*, roč. 46, č. 10, Sobotka 1. října 1936, s. 153–155
- Pro záchranu Humprechta. Projevy čelních osobností o záchraně Humprechta. In: *Věstník sobotecký*, roč. 47, č. 1. 1. ledna 1937, s. 1-4.
- *Věstník sobotecký*, roč. 47, č. 3. 1. března 1937.
- CHODĚJOVSKÁ, Eva. Humprecht: Italská inspirace v Českém ráji. *Dějiny a současnost*. 2014, roč. 36, č. 4, s. 28-29. ISSN 0418-5129.

Prameny

- *Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Josefově*, RZ JC 326. ALT Jiřina, ALT Jaroslav. Restaurátorský průzkum na st. zámku Humprecht. 1984.
- *Státní oblastní archiv v Zámruku-Okresní archiv Jičín (SOkA Jičín)*, fond Městský národní výbor, kn. č. 168, i. č. 454, kronika.
- *SOkA Jičín*, fond Archiv města Sobotka, fascikl č. 2, inv. č. 2731.
- *SOkA Jičín*, fond Muzejní společnost Sobotka, (neuspořádáno).
- *Státní oblastní archiv Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec*, fond Ústřední správa černínských statků (*SOA Třeboň, JH, ČUS*), fascikl č. 578, folie 1 – 292.
- *Literární archiv Památníku národního písemnictví*. Osobní fond Zdeňka Kalisty, korespondence přijatá M. Pelda.
- (fotografie) *Ze sbírky Národního památkového ústavu, generálního ředitelství*. Zámek Humprecht.

Nahlédnutí do literatury

KALISTA Zdeněk. *Mládí Humprechta Jana Černína z Chudenic*. Česká akademie věd a umění. Praha. 1932.

Internetové odkazy

<http://www.humprecht.cz/povesti-legendy> [cit. 2015-08-11]

Ústní či emailové zdroje

Kastelánka PhDr. Dagmar Faměřová

Promovaný historik Karol Bílek

Mgr. Jiří Kaše

Ondřej Kratochvíl

Seznam tabulek v textu:

Tab. 1: Přehled sondážních průzkumů

Tab. 2: Tabulka popisující jednotlivé vrstvy stratigrafického průzkumu

Seznam obrázků v textu:

Obr. 1. Sonda 2JZ₁₅ - výjev č. 2.

Obr. 2. Sonda 1JZ₈₄ - výjev č. 2.

Obr. 3. 5JV₁₅ - výjev č. 1 nad malbou.

Obr. 4. Sonda 1SV₁₃ - výjev č. 4.

Obr. 5 a 6. Zkoušky čištění bílých hlinkových stékanců.

Obr. 7. *Podobizna Humprechta Jana Černína z Chudenic* od Karla Škréty.

Obr. 8. Smlouva mezi Humprechtem Janem Černínem a Carlem Luragem o výstavbě zámku.

Obr. 9. Původní půdorysný plán Carla Luraga.

Obr. 10. Možná podoba zámku před požárem v roce 1678.

Obr. 11. Návrh na přestavbu zámku po požáru v roce 1678 od Francesca Ceresolly.

Obr. 12. Průřez zámkem, jak vypadá dnes.

Obr. 13. Stávající podoba zámku Humprecht.

Obr. 14. Jedna z možných inspirací stavby zámku Humprecht, Galatská věž v Istanbulu.

Obr. 15. Možná předloha zámku Humprecht-Casino v Římě.

Obr. 16. Podoba zámku v roce 1927.

Obr. 17. Snímek z roku 1927.

Obr. 18. Fotografie zachycující stav zámku v roce 1975.

Obr. 19. Nynější vzhled interiéru panského pokoje.

Obr. 20. Stávající podoba zámku Humprecht s opraveným schodištěm z konce 90. let.

Obr. 21. Plán na výzdobu hodovní akustické síně od architekta Antonína Heythuma z 1936.

Obr. 22. Erb Černínů na stropě hodovní akustické síně od Rudolfa Beneše z června 1936.

Obr. 23. Grafika z roku 1661 od G. A. Wolfganga.

Obr. 24. Pravý boční portál San Giorgio Maggiore od Andrea Palladia v Benátkách.

Obr. 25. Pohled na náměstí San Marco od ostrova San Giorgio Maggiore.

Obr. 26. Fotografie výjevu č. 2 od Richarda Wiesnera z 50. let 20. století.

Obr. 27. Fotografie z roku 1986.

Obr. 28. Fotografie stavu stěn akustické síně v 90. letech 20. století.

Obr. 29. Stav stěn hodovní síně po bílé výmalbě v roce 1995.

Obr. 30. Výjev č. 2 po částečné rekonstrukci v roce 2015.

Obr. 31. Navrhovaný obraz *Vue du Campo Vaccino* od Claude Lorraina z roku 1636.

Obr. 32. Navrhovaná scéna korunovace Leopolda I., z *Theatrum Europaeum* z roku 1693.

SEZNAM PŘÍLOH

Obrazová příloha

- Obr. 33. Pohled do akustické hodovní síně od vchodu.
- Obr. 34. Výjev *Přijetí Humprechta Jana Černína* ve stavu před restaurováním.
- Obr. 35. Pohled na JZ stěnu v UV osvětlení.
- Obr. 36. UV nasvícení odhalilo stopy chlupů na povrchu štuku z roku 1937.
- Obr. 37. Pohled na detail lva v denním světle.
- Obr. 38. V UV nasvícení jsou rozpoznatelné voskové skvrny na stehnu lva.
- Obr. 39. Úsek soklové části pod výjevem č. 2 se sondou 1JZ₁₅ v denním světle.
- Obr. 40. Žlutozelená luminiscence poukazuje na použití zinkové běloby v okrovém nátěru.
- Obr. 41. Sonda 1JV₈₄ – výjev č. 1.
- Obr. 42. 2; 1; 2JV_{15;13;84} - výjev č. 1.
- Obr. 43. Sonda 8SZ₁₅ – výjev č. 3.
- Obr. 44. Sonda 10SZ₁₅ - výjev č. 3.
- Obr. 45. Sonda 1SV₁₃ pod výjevem č. 4 odhalila fragment rudkové kresby draperie.
- Obr. 46. Fotografie se špatně čitelným podpisem Richarda Wiesnera na výjevu č. 4.
- Obr. 47. Na soklové části pod výjevem č. 3 byl nalezen nečitelný nápis grafitovou tužkou.
- Obr. 48. V bočním světle byl ve výjevu č. 2 nalezen zapojený, patrně autorský tmel.
- Obr. 49. V bočním světle byly odhaleny drobné voskové depozity.
- Obr. 50. Snímek předkreslené mříže, pomocí které Wiesner přenesl výjev ze skici na stěnu.
- Obr. 51. Primární praskliny nacházející se v pravé horní části výjevu.
- Obr. 52. Vrypy v pravé části výjevu.
- Obr. 53. Statická trhlina u kamenného ostění dveří nasvícená bočním světlem.
- Obr. 54. Statická trhlina u kamenného ostění dveří byla vyplněna tmelem a retušována.
- Obr. 55. Detail svislé statické trhliny u středu výjevu se čtvercovou sondou.
- Obr. 56. Statická trhlina a malá sonda po vytmelení a retuši.
- Obr. 57. Svislá statická trhlina u středu výjevu po vytmelení.
- Obr. 58. Svislá statická trhlina po retuši.
- Obr. 59. Úsek výjevu ve stavu před restaurováním. V tomto místě jsou patrné drobné vrypy.
- Obr. 60. Úsek po dokončení retuší drobných vrypů.
- Obr. 61. Detail bot postavy mladíka, který drží v rukou listiny.
- Obr. 62. Tentýž úsek malby po vyretušování.
- Obr. 63. Hlava lva ve stavu po očištění bílých zákalů suchou latexovou houbou Akapad.
- Obr. 64. Hlava lva po provedení retuší pigmenty pojenými arabskou gumou.
- Obr. 65. Koule s nápisem Praga v průběhu retuší.
- Obr. 66. Retuší byla nepatrně zvýrazněna kresba gondoly.
- Obr. 67. Před retuší byly linie z pozadí výjevu obtaženy fixem na průhlednou fólii.
- Obr. 68. Stav pozadí výjevu po retuši.
- Obr. 69. Obličej ústřední ženské postavy ve stavu před restaurováním.
- Obr. 70. Obličej ženské postavy po čištění a retuších.
- Obr. 71. Mladý muž držící listinu ve stavu před restaurováním.
- Obr. 72. Mladý muž po vyretušování bílých stékanců a pozadí.
- Obr. 73. Pracovní fotografie v procesu odkryvu bílého hlinkového nátěru.
- Obr. 74. Po odkryvu soklu se ukázalo, že statická trhlina pokračuje zdí téměř k podlaze síně.
- Obr. 75. Proces injektáže historického štuku.
- Obr. 76. Průběh injektování na horním pásu nad malbou, který byl odkryt do výšky 8 cm.

- Obr. 77. Levá soklová část v bočním světle po odkryvu bílého hlinkového nátěru.
Obr. 78. Detail nových tmelů soklové části.
Obr. 79. Detail v bočním světle po odstranění sádrového tmelu u podlahy.
Obr. 80. Detail u podlahy po vytmelení.
Obr. 81. V průběhu restaurování byly zkoušeny různé varianty řazení linií na horním pásu.
Obr. 82. Detail horního odkrytého pásu nad výjevem.
Obr. 83. Hloubková sonda 1JZ₈₄ byla zakryta nevhodným tmelem, který praskal.
Obr. 84. Nový tmel sondy byl v rámci rekonstrukce natřen okrovým nátěrem a liniemi.
Obr. 85. Soklová část pod restaurovaným výjevem ve stavu před restaurováním.
Obr. 86. Soklová část po odkryvu bílého hlinkového nátěru.
Obr. 87. Soklová část po novém vytmelení defektů.
Obr. 88. Soklová část po nátěru vápennou barvou světle okrové barvy.
Obr. 89. Stav před restaurováním k porovnání se stavem po restaurování.
Obr. 90. Stav výjevu č. 2 po restaurování a rekonstrukci soklu a linií.
Obr. 91. Nové vzezření místnosti po dokončení restaurování a částečné rekonstrukce.

Grafická příloha

- G.P.I. Přehled umístění jednotlivých výjevů v tzv. akustické hodovní síni.
G.P.II. Zakreslení sondážních průzkumů, zkoušek čištění a odběru vzorku.
G.P.III. Zakreslení defektů, mechanických poškození a druhotných zásahů na soklové části.
G.P.IV. Zakreslení provedených zásahů.

Textová příloha

- T.P.I: Závazné stanovisko
T.P.II: Zápis z kontrolního dne (9. 4. 2015)
T.P.III: Zápis z kontrolního dne (4. 6. 2015)
T.P.IV: Zápis z kontrolního dne (24. 7. 2015)
T.P.V: Chemicko-technologický průzkum

OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

Obr. 33. Pohled do akustické hodovní síně od vchodu na výjev č. 2 a 3. Stěny kolem nástěnných maleb od Richarda Wiesnera z roku 1937 jsou natřeny bílým hlinčným nátěrem.

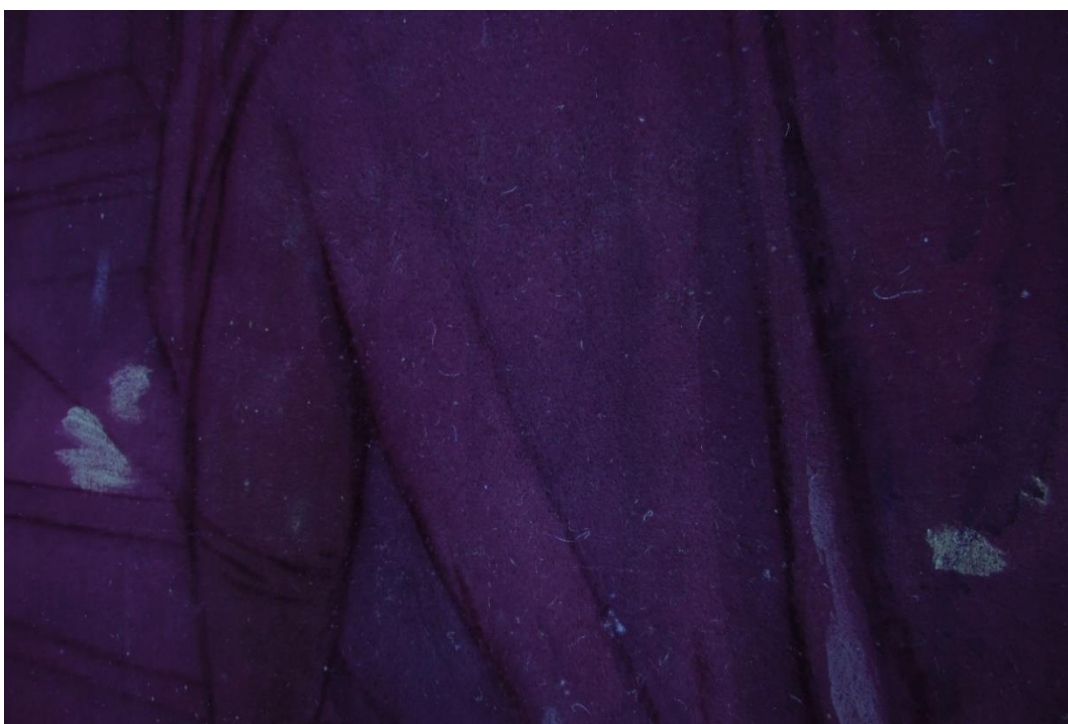
(Zdroj: <http://www.portalymest.cz/obrazky/humprecht-12.jpg> [cit. 2015-08-05])

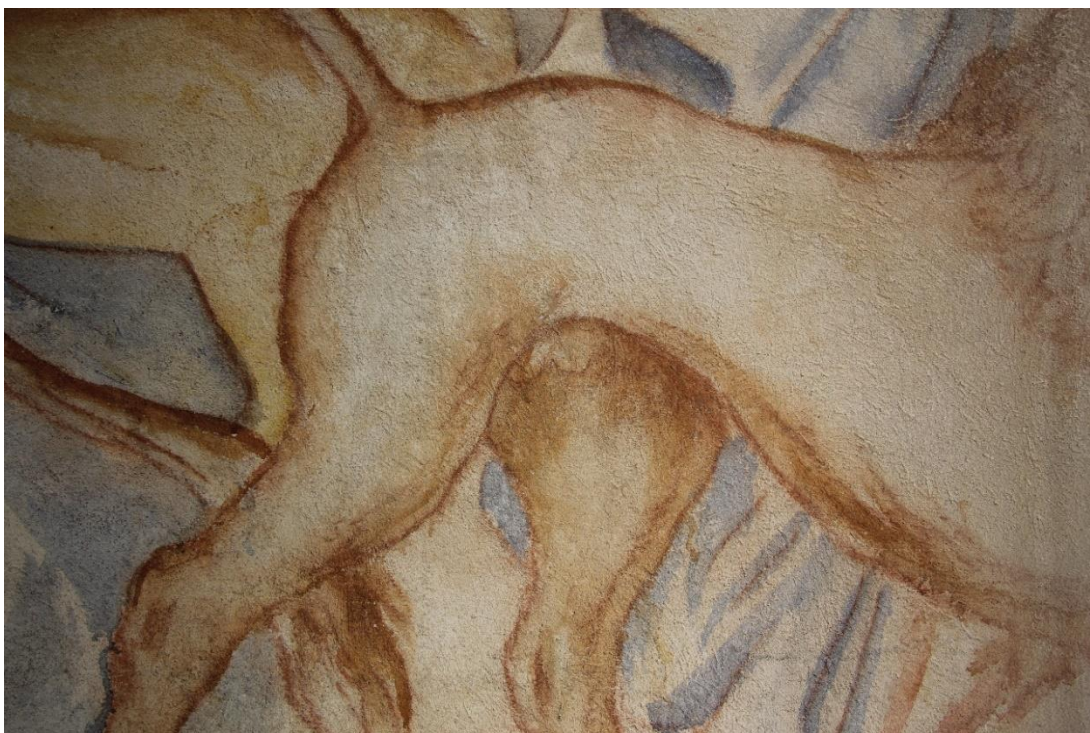
Obr. 34. Výjev *Přijetí Humprechta Jana Černína* ve stavu před restaurováním v denním osvětlení, na kterém jsou výrazné bílé stékanice ve středu výjevu. Byly způsobeny zatékáním srážkové vody okny do síně.

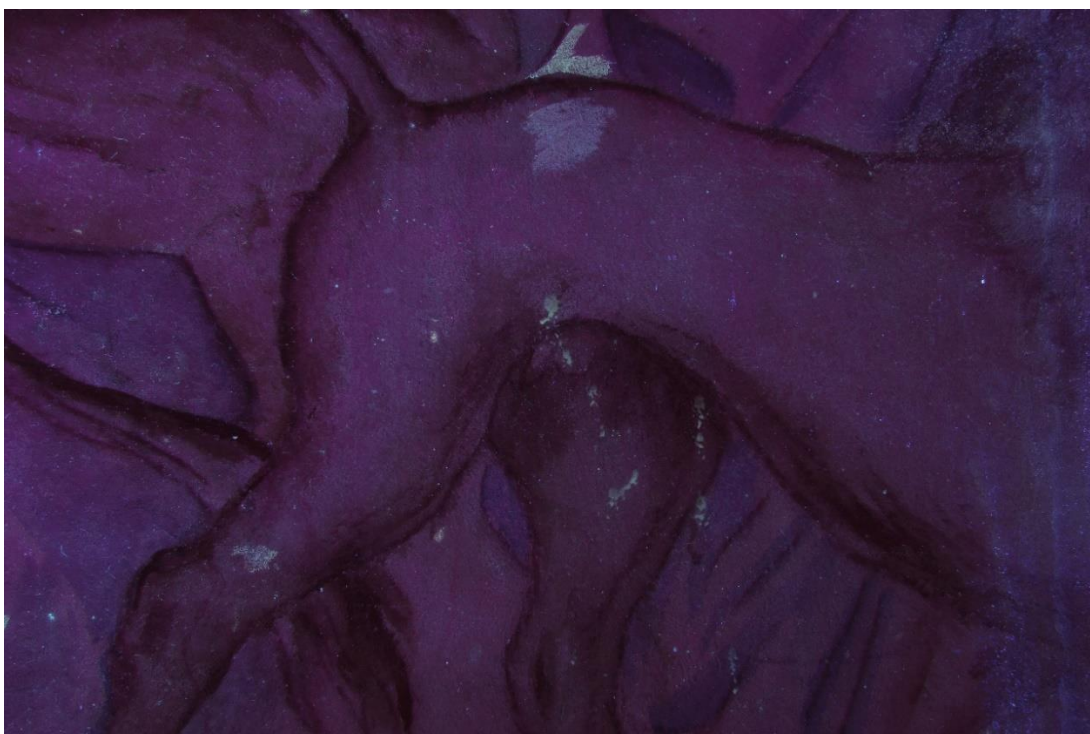
Obr. 35. Pohled na JZ stěnu v UV osvětlení. Výraznou žluto-zelenou luminiscenci vykazuje horní pás soklové části a některé detaily v malbě. Tato luminiscence poukazuje na použití zinkové běloby. Bílé stékance luminují velmi slabě. Uprostřed malby luminují bílé popisné štítky z roku 2013. (Zdroj: Vojtěchovský Jan, Ferdus Anna, Glombová Barbora, Slouková Lenka: *Restaurátorský průzkum nástěnných maleb v hlavním sálu (tzv. akustickém) na zámku Humprecht. 2013. Dokumentace je uložena v archivu Fakulty restaurování Univerzity Pardubice.*)

Obr. 36. UV nasvícení odhalilo stopy chlupů na povrchu štku z roku 1937. Tento nález potvrzuje použití filcu jako nástroje k filcování podkladu pod malbu. Drobné luminující skvrny opět poukazují na použití zinkové běloby.

Obr. 37. Pohled na detail lva v denním světle.

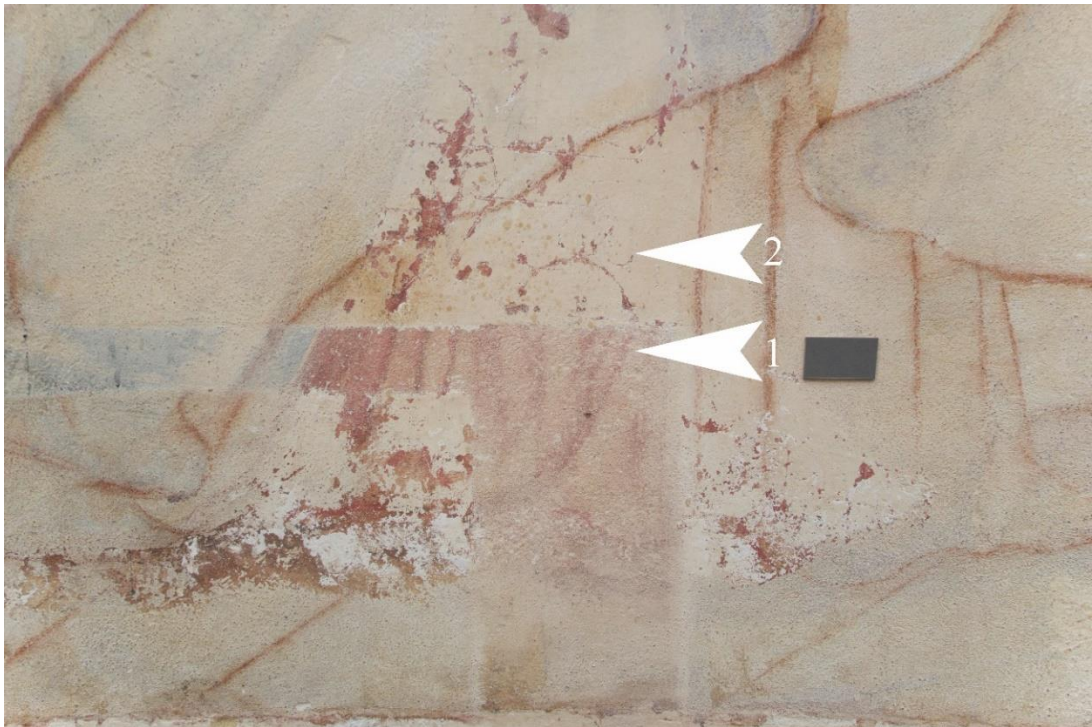
Obr. 38. V UV nasvícení jsou rozpoznatelné voskové skvrny na stehnu lva, které luminují podobně jako zinková běloba.

Obr. 39. Úsek soklové části pod výjevem č. 2 se sondou 1JZ₁₅ v denním světle.

Obr. 40. Žlutozelená luminiscence poukazuje na použití zinkové běloby v okrovém nátěru, který se nacházel na celé soklové části.

Obr. 41. Sonda 1JV 84 – výjev č. 1.

1) První malba provedená nerozpustným pojivem; 2) Tmel na překrytí malby - autorské pentimenti

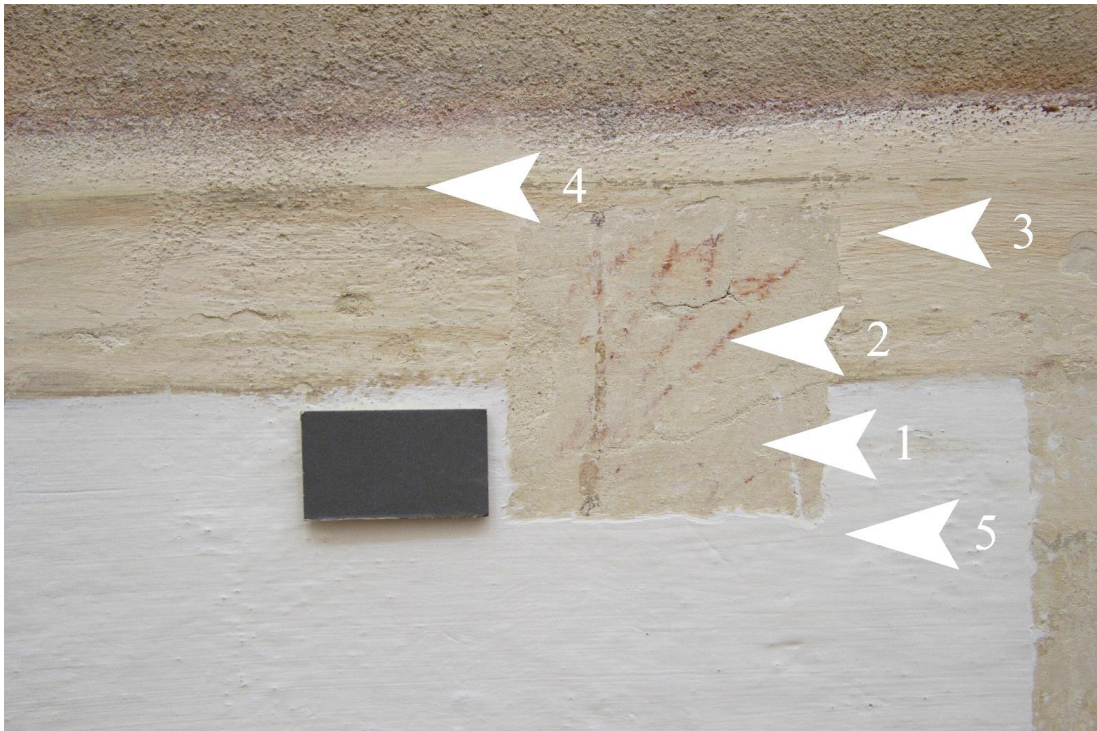
(Zdroj: foto Romana Rajtářová)

Obr. 42. 2; 1; 2JV_{15;13;84} - výjev č. 1.

1) Cihlové jádro; 2) Historická omítka; 3) Historický štuk; 4) Okrový nátěr; 5) Linkování; 6) První malba ve vodě nerozpustným pojivem; 7) Malba – autorské pentimenti

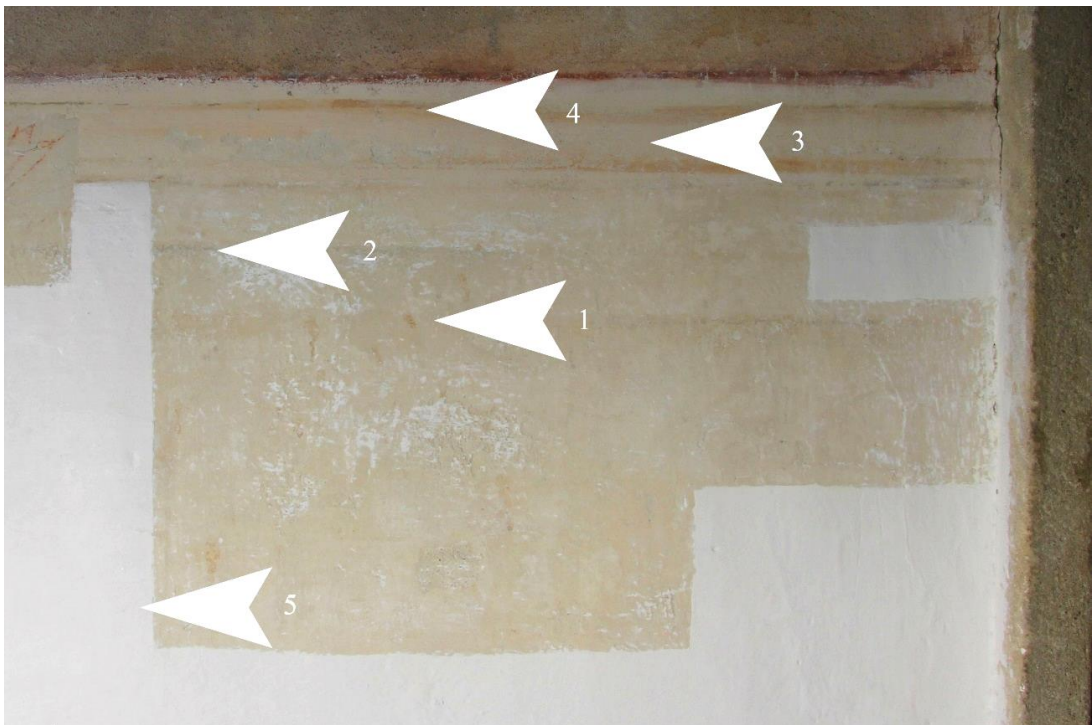
(Zdroj: foto Romana Rajtářová)

Obr. 43. **Sonda 8SZ₁₅ – výjev č. 3.**

1) Historický štuk; 2) Rudková kresba; 3) Okrový nátěr; 4) Fragменты zelenohnědé linky; 5) Hlinkový nátěr

(Zdroj: foto Jan Lhoták)

Obr. 44. **Sonda 10SZ₁₅ - výjev č. 3.**

1) Historická omítka; 2) Fragменты zelenohnědé linky; 3) Okrový nátěr; 4) Fragment linky oranžové barevnosti; 5) Hlinkový nátěr

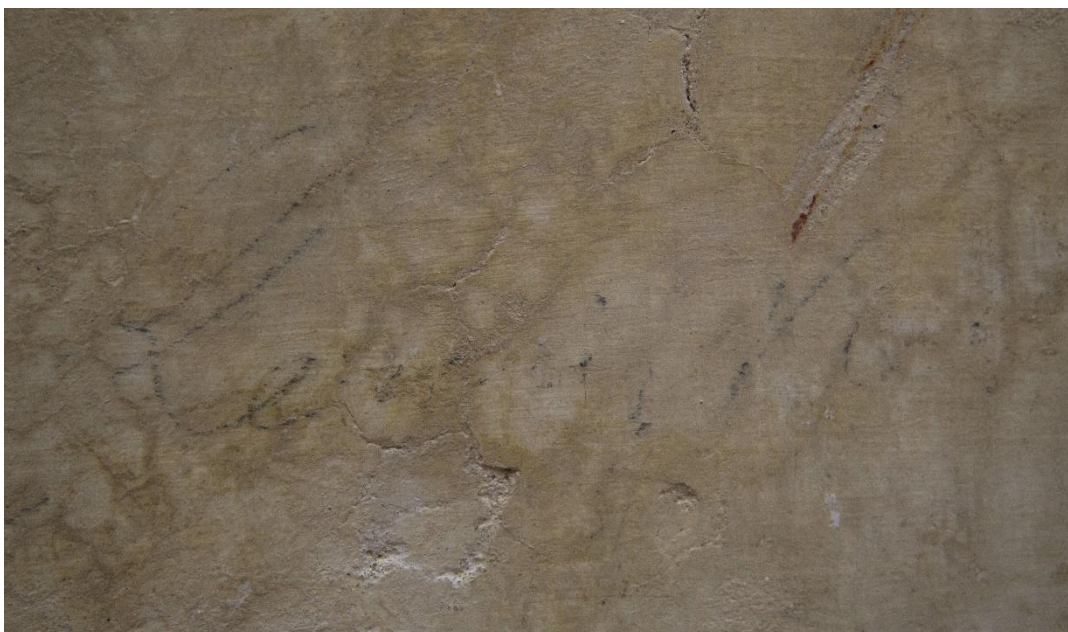
(Zdroj: foto Jan Lhoták)

Obr. 45. Sonda 1SV₁₃ pod výjevem č. 4 odhalila fragment rudkové kresby draperie, která byla v záhybu stínovaná umělým ultramarínem. Vzhledem ke stejným malířským materiálům, které byly použity i ve výjevech, se došlo k závěru, že se jedná o zkoušku možné výzdoby síně, kterou provedl Richard Wiesner. (Zdroj: foto Anežka Beranová)

Obr. 46. Upravená fotografie špatně čitelného podpisu Richarda Wiesnera nalezený v pravém dolním rohu výjevu č. 4. (Zdroj: foto Anežka Beranová)

Obr. 47. Na soklové části pod výjevem č. 3 byl nalezen nečitelný nápis grafitovou tužkou.
(Zdroj: foto Jan Lhoták)

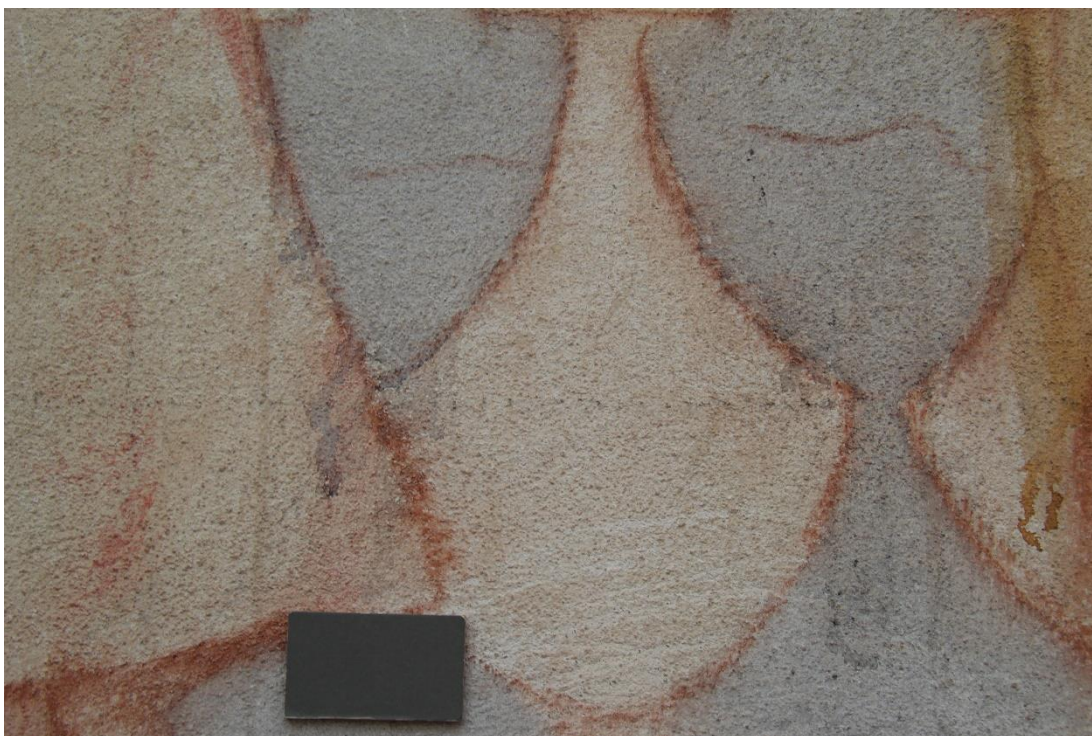

Obr. 48. V bočním světle byl ve výjevu č. 2 nalezen zapojený, patrně autorský tmel.

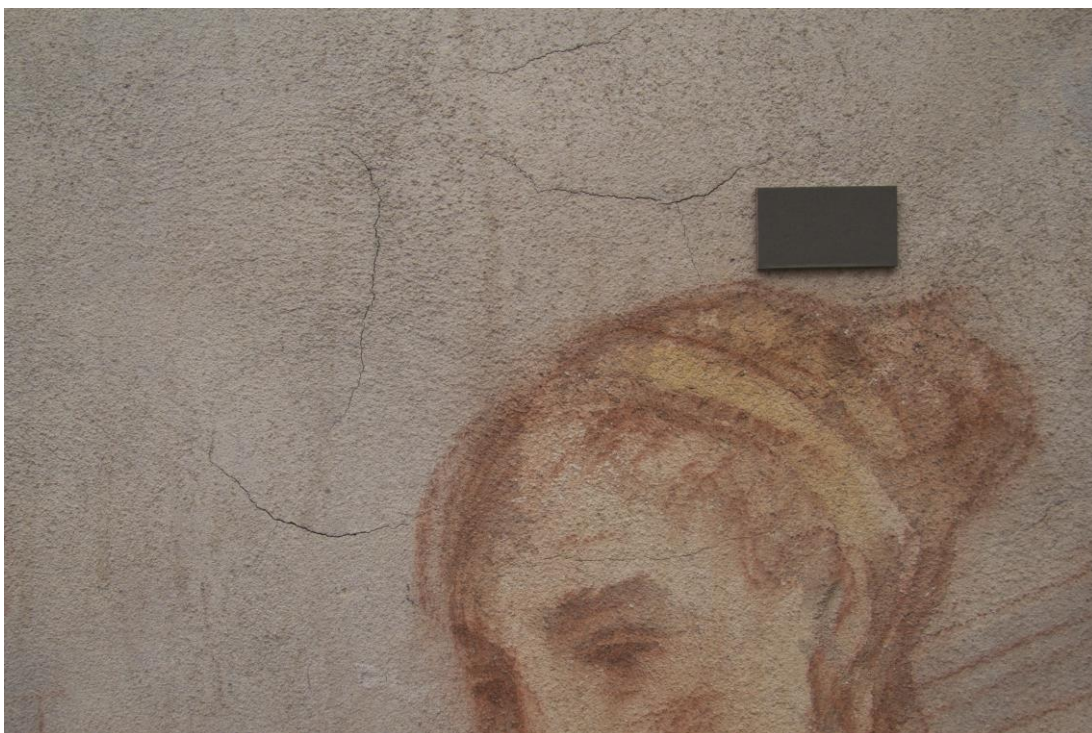

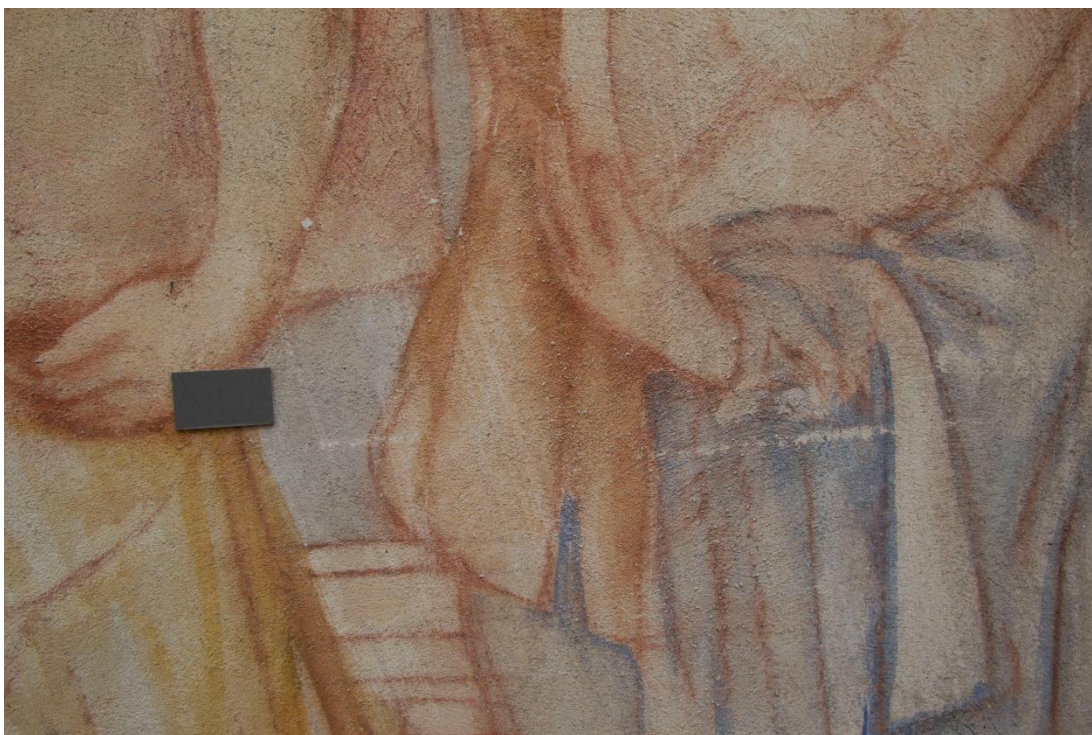
Obr. 49. Díky odrazu bočního světla byly odhaleny drobné voskové depozity na povrchu malby. Vosk není v denním osvětlení rozpoznatelný. Tyto depozity pochází s největší pravděpodobností ze svíček na velkém svícnu, který je při svatebních obřadech umístěn obvykle blízko stěn.

Obr. 50. Na snímku je špatně viditelná horizontální linie šedé barevnosti, kterou v pravé části protíná linie vertikální. Jedná se pravděpodobně o předkreslenou mříž, pomocí které Wiesner přenesl výjev ze skici na stěnu.

Obr. 51. Primární praskliny nacházející se v pravé horní části výjevu.

Obr. 52. Vrypy v pravé části výjevu.

Obr. 53. Statická trhlinka u kamenného ostění dveří nasvícená bočním světlem.

Obr. 54. Statická trhlinka u kamenného ostění dveří byla vyplněna tmelem a retušována.

Obr. 55. Detail svislé statické trhliny u středu výjevu. Malá čtvercová sonda byla provedena při průzkumu v roce 2013.

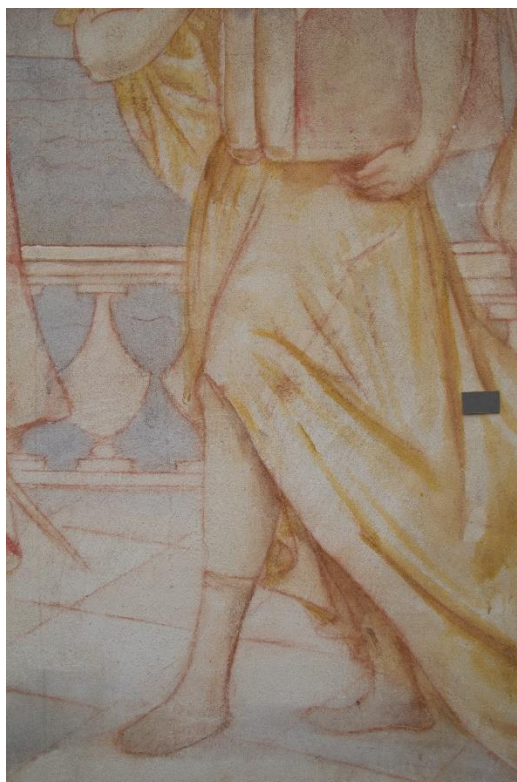
Obr. 56. Statická trhlina a malá sonda po vytmelení a retuši.

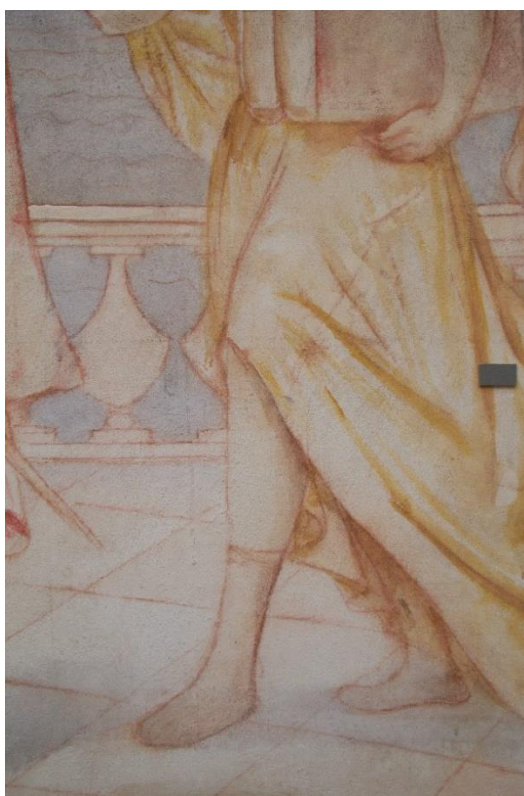
Obr. 57. Svislá statická trhлина u středu výjevu po vytmelení. Našedlá barevnost tmelu se střelečským pískem byla vhodná k následným retuším.

Obr. 58. Svislá statická trhлина po retuši.

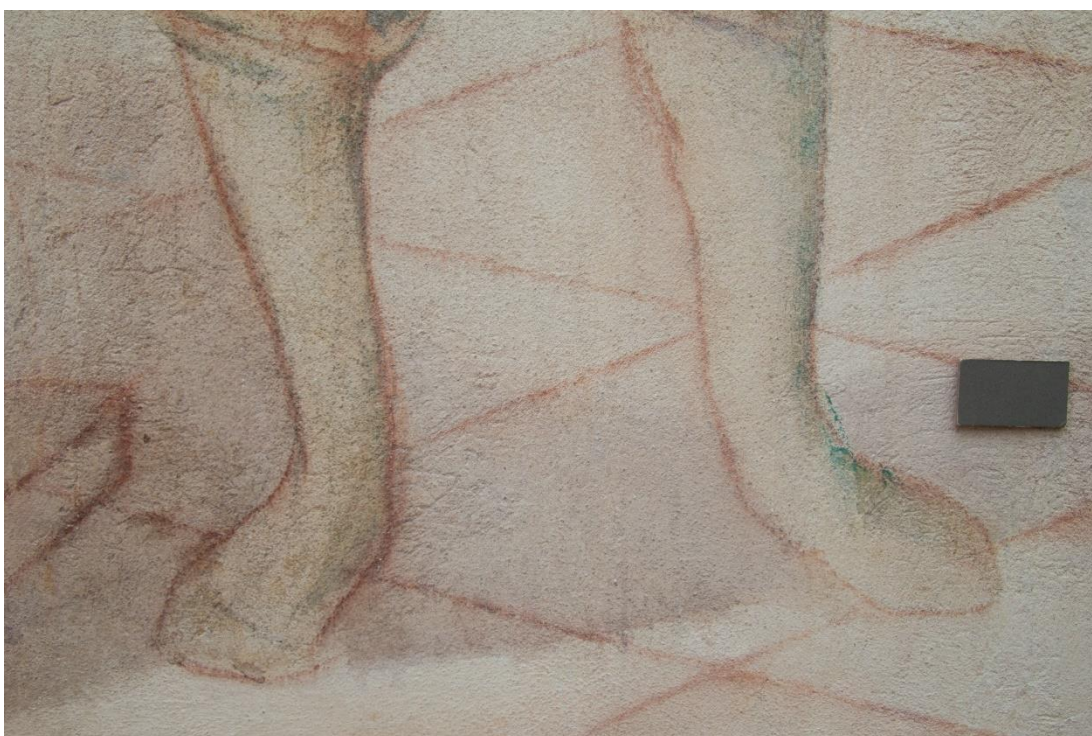
Obr. 59. Úsek výjevu ve stavu před restaurováním. V tomto místě jsou patrné drobné půlkruhové vrypy na podlaze a balustrádě, i rovné vrypy na šatu ženské postavy. Mechanickými vrypy byla odstraněna tenká barevná vrstva malby. Pod malbou sukně prosvítá rudková podkresba stehna ženy.

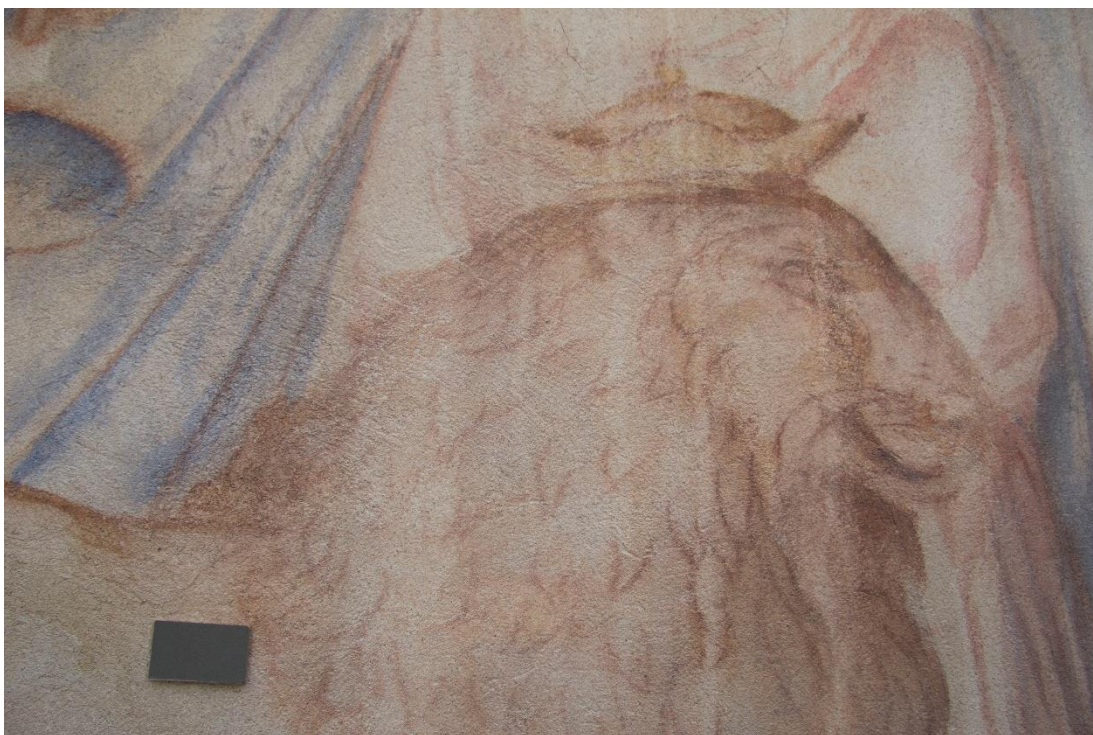
Obr. 60. Úsek po dokončení retuší drobných vrypů.

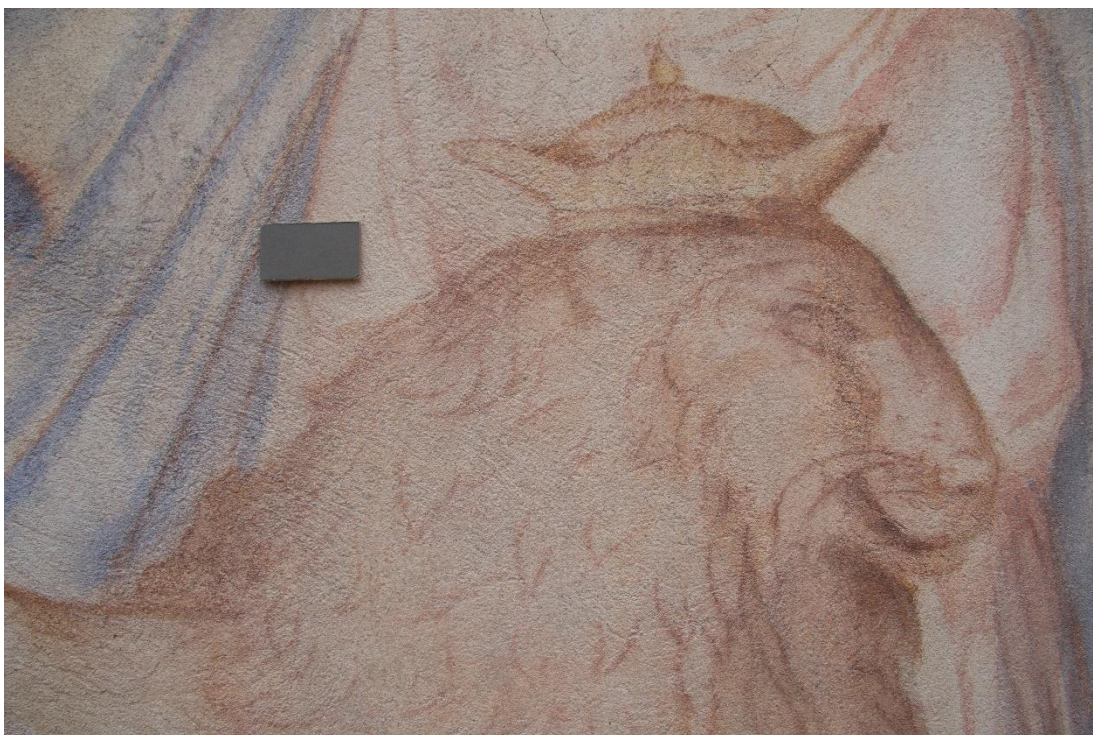
Obr. 61. Detail bot postavy mladíka, který drží v rukou listiny. Jedná se o stav malby po vyčištění povrchu výjevu latexovou houbou Akapad. Vpravo se nachází část vertikální statické trhliny.

Obr. 62. Tentýž úsek malby po vyretušování. Statická trhlina je vyplněna tmelem a také barevně začleněna do okolní malby.

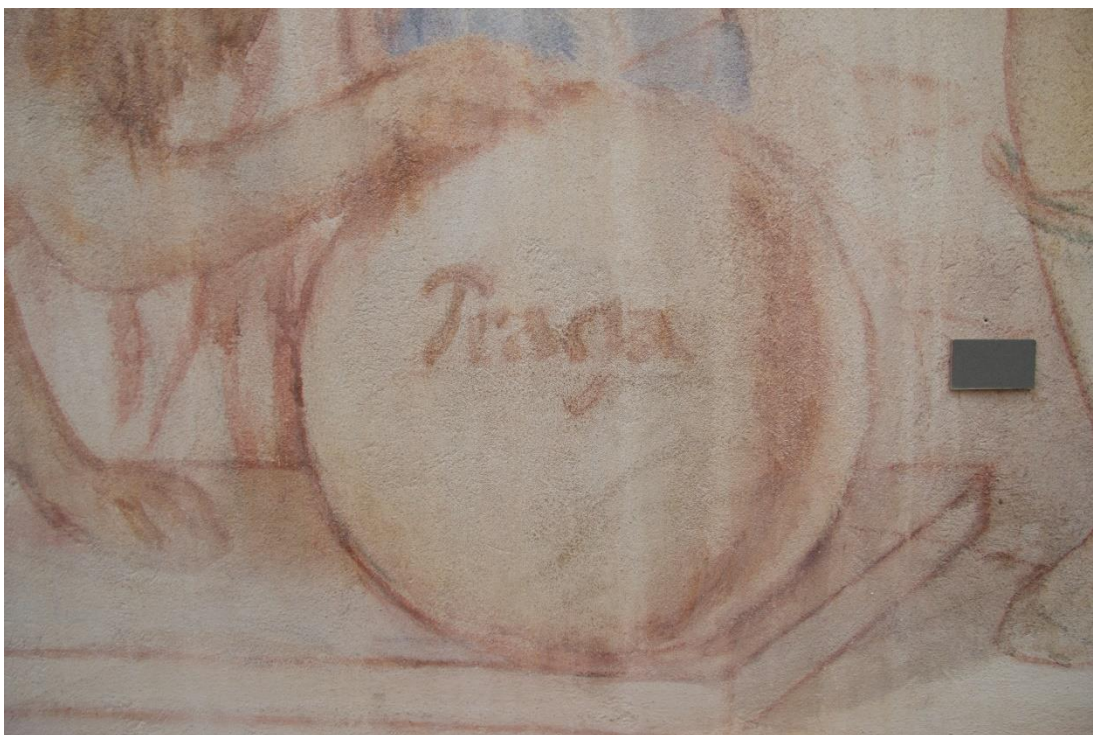

Obr. 63. Hlava lva ve stavu po očištění bílých zákalů suchou latexovou houbou Akapad.

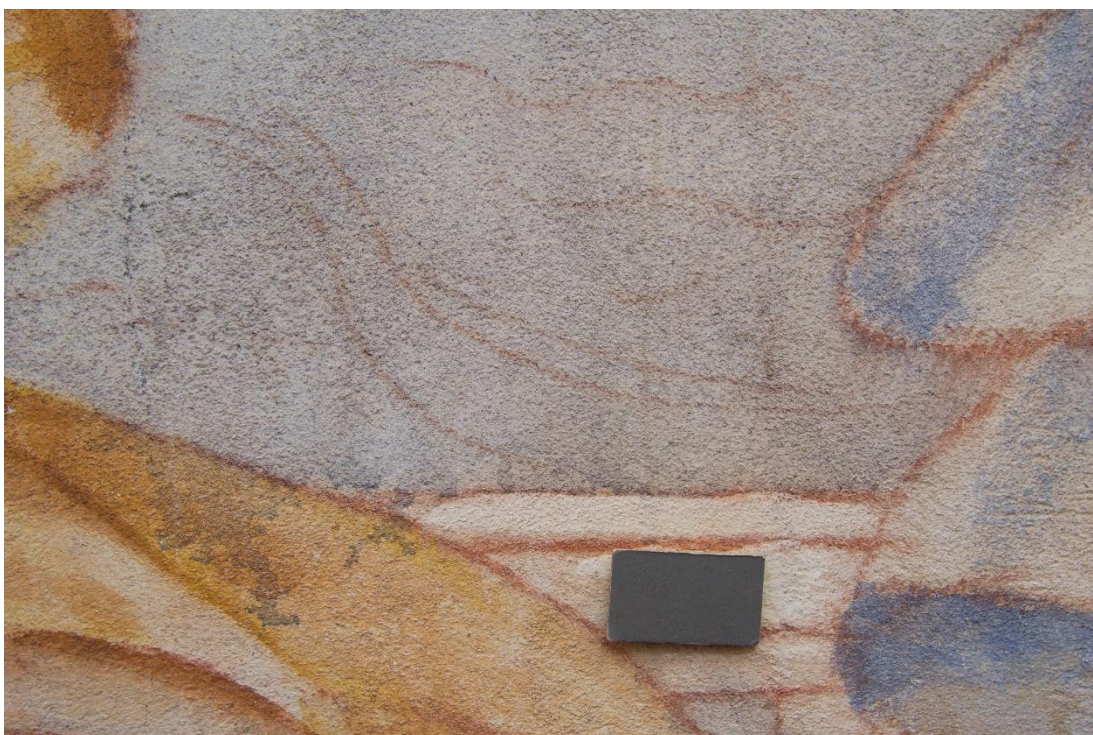

Obr. 64. Hlava lva po provedení retuší pigmenty pojenými arabskou gumou.

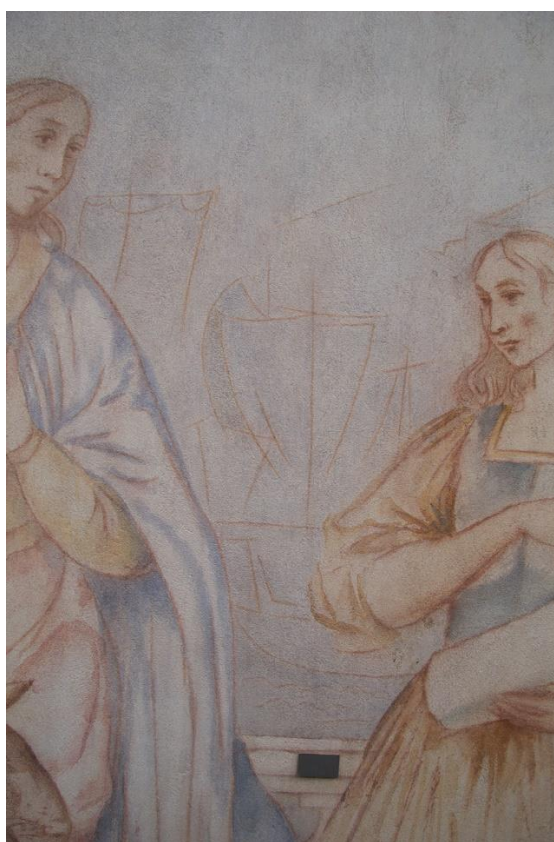
Obr. 65. Koule s nápisem Praga v průběhu retuší. Levá část, kde se nacházely bílé stékance, byla již vyretušována.

Obr. 66. Retuší byla nepatrně zvýrazněna kresba gondoly, která se nachází v levé části výjevu.

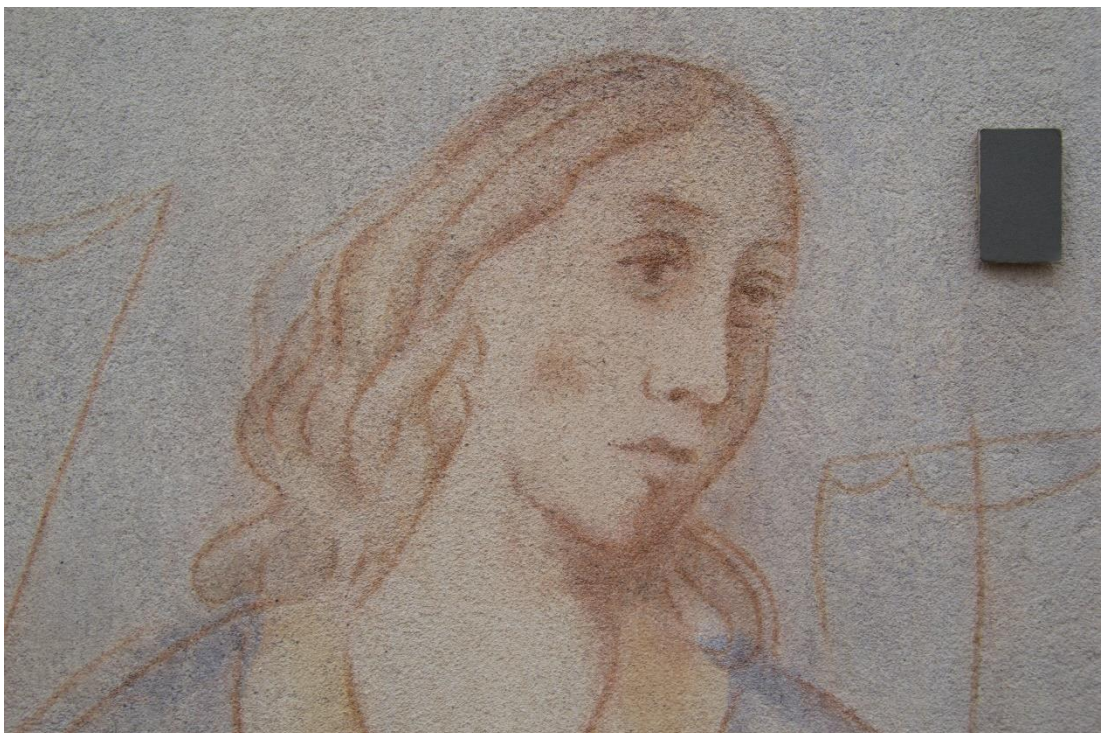
Obr. 67. Před retuší byly špatně viditelné linie z pozadí výjevu obtaženy fixem na průhlednou fólii. To bylo vykonáno s cílem vysledovat konkrétní tvary, které by se mohly následně obnovit.

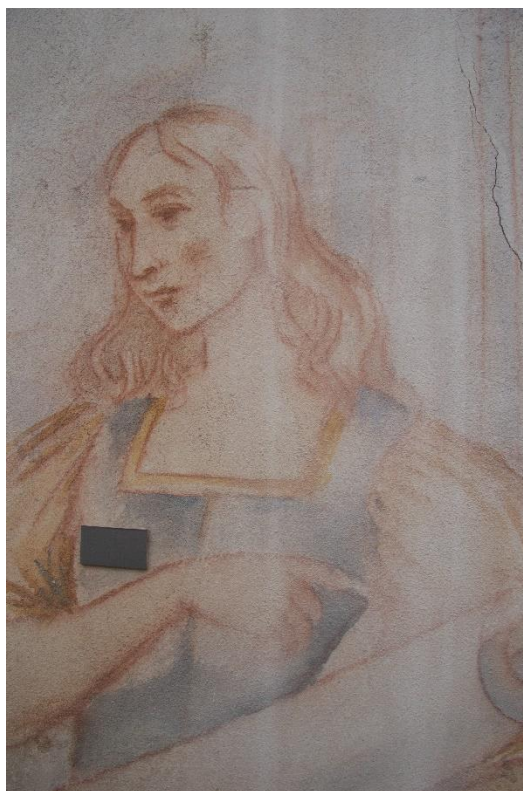
Obr. 68. Stav pozadí výjevu po retuši. S pomocí fotografie z 50. let (viz obr. 26) byl obnoven tvar plachty plachetnice vedle obličeje ženské postavy v modrém plášti. Do pozadí bylo na základě fotografie také přidáno jemné stínování.

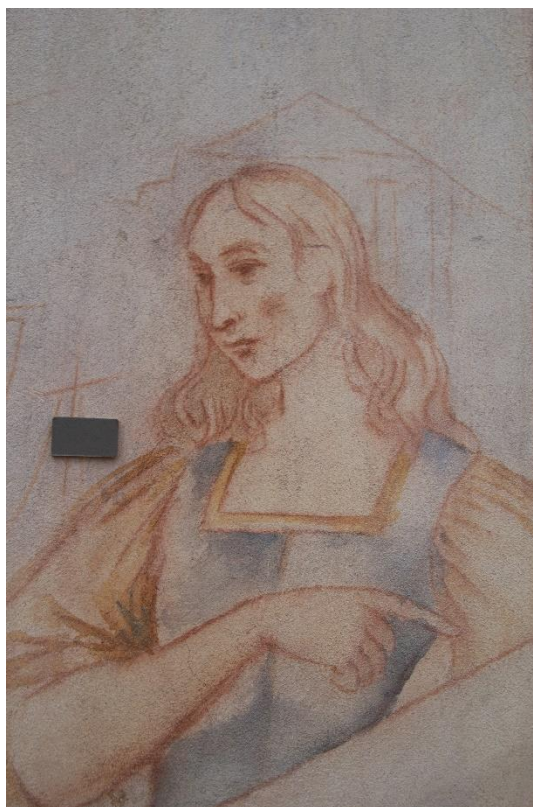
Obr. 69. Obličej ústřední ženské postavy ve stavu před restaurováním. Místo bylo pokryto stékcanci bílého hlinkového nátěru.

Obr. 70. Obličej ženské postavy po čištění a retuších. Rudkové linie byly ve stylu Richarda Wiesnera obnoveny retuší pigmenty pojenými arabskou gumou.

Obr. 71. Mladý muž držící listinu ve stavu před restaurováním. Figura je částečně pokryta bílými stékanci.

Obr. 72. Mladý muž po vyretušování bílých stékanců a pozadí.

Obr. 73. Pracovní fotografie v procesu odkryvu bílého hlinkového nátěru. Z nálezů zbytků okrového nátěru bylo potvrzeno, že se nátěr nacházel na celé ploše soklové části. Na okrovém nátěru byly nanесeny linie zpodobňující iluzivní římsu.

Obr. 74. Po odkryvu soklu na vrstvu historického štuky se ukázalo, že statická trhлина u středu výjevu pokračuje zdí téměř k podlaze síně. Na mnoha místech jí bylo třeba zpevnit injektáží. Sádrová vysprávka na trhlíně byla odstraněna.

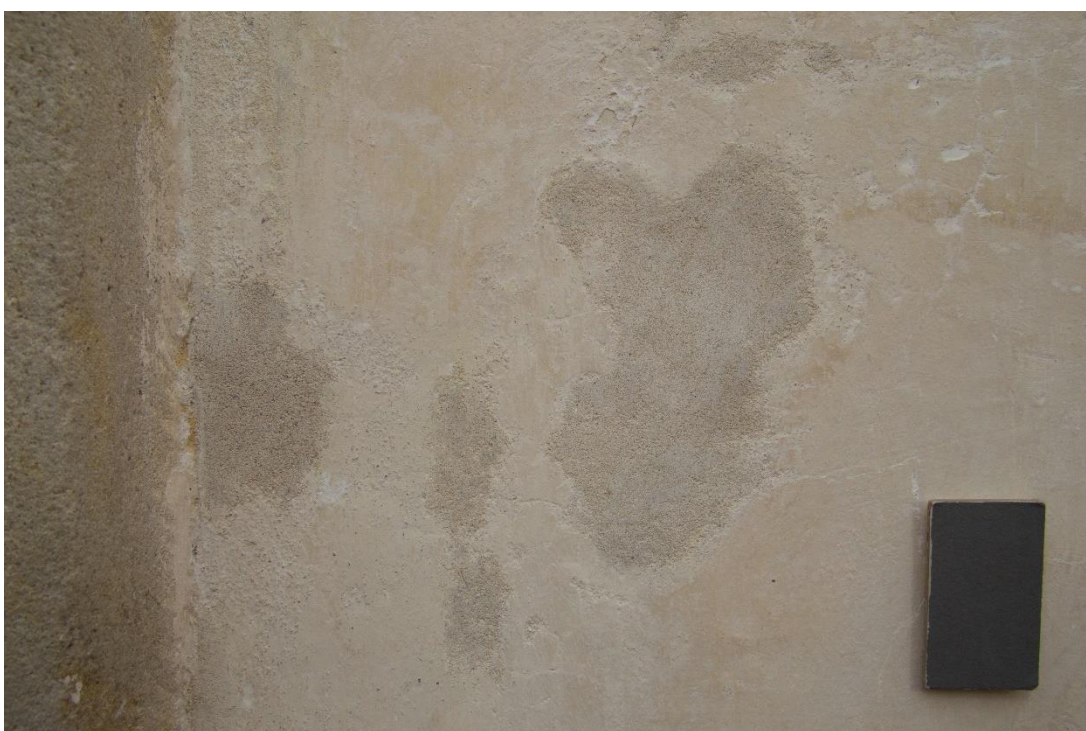
Obr. 75. Proces injektáže historického štuky, který v levé části na soklu vykazoval nedostatečnou adhezi k jádrové omítce.

Obr. 76. Průběh injektování na horním pásu nad malbou, který byl odkryt do výšky 8 cm.

Obr. 77. Levá soklová část v bočním světle po odkryvu bílého hlinkového nátěru na historický štuk. Nevyhovující tmely byly odstraněny.

Obr. 78. Detail nových tmelů soklové části. Jemný vápenný tmel byl vyhotoven z přesátého písku z Hořic.

Obr. 79. Detail v bočním světle po odstranění sádrového tmelu u podlahy.

Obr. 80. Detail u podlahy po vytmelení. Tento světlejší tmel u podlahy vzniknul přidáním jemného žlutého písku a mramorové moučky k hořickému šedému písku pro lepší barevnost a zpracovatelnost vápenného tmelu.

Obr. 81. V průběhu restaurování byly zkoušeny různé varianty řazení linií na horním odkrytém pásu. Zkoušky byly vykonány také v různých intenzitách zelenohnědé barvy linií. Nakonec bylo vyhodnoceno jako esteticky nejvhodnější opačné řazení linií než na soklové části.

Obr. 82. Detail horního odkrytého pásu nad výjevem, který byl stejně jako sokl natřen vápenným okrovým nátěrem. Na nátěr byly pomocí malštoku namalovány linie v opačném pořadí než linie na soklové části.

Obr. 83. Hloubková sonda 1JZ₈₄ byla zakryta nevhodným tmelem, který praskal. Sonda byla v rámci současného sondážního průzkumu znovu odkryta.

Obr. 84. Nový tmel sondy byl v rámci rekonstrukce natřen okrovým nátěrem a liniemi.

Obr. 85. Soklová část pod restaurovaným výjevem ve stavu před restaurováním.

Obr. 86. Soklová část po odkryvu bílého hlinkového nátěru. Následovalo odstranění nevhodných vápenných, cementových a sádrových tmelů.

Obr. 87. Soklová část po novém vytmelení defektů.

Obr. 88. Soklová část po nátěru vápennou barvou světle okrové barvy.

Obr. 89. Stav před restaurováním k porovnání se stavem po restaurování.

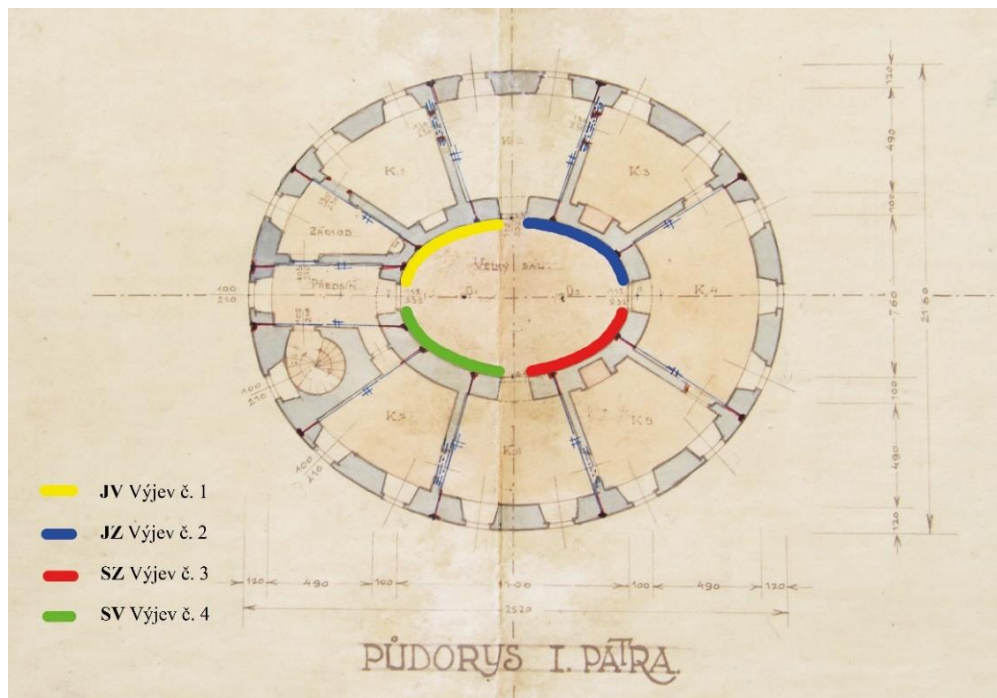

Obr. 90. Stav výjevu č. 2 *Přijetí Humprechta Jana Černína* po restaurování a rekonstrukci soklu a linií.

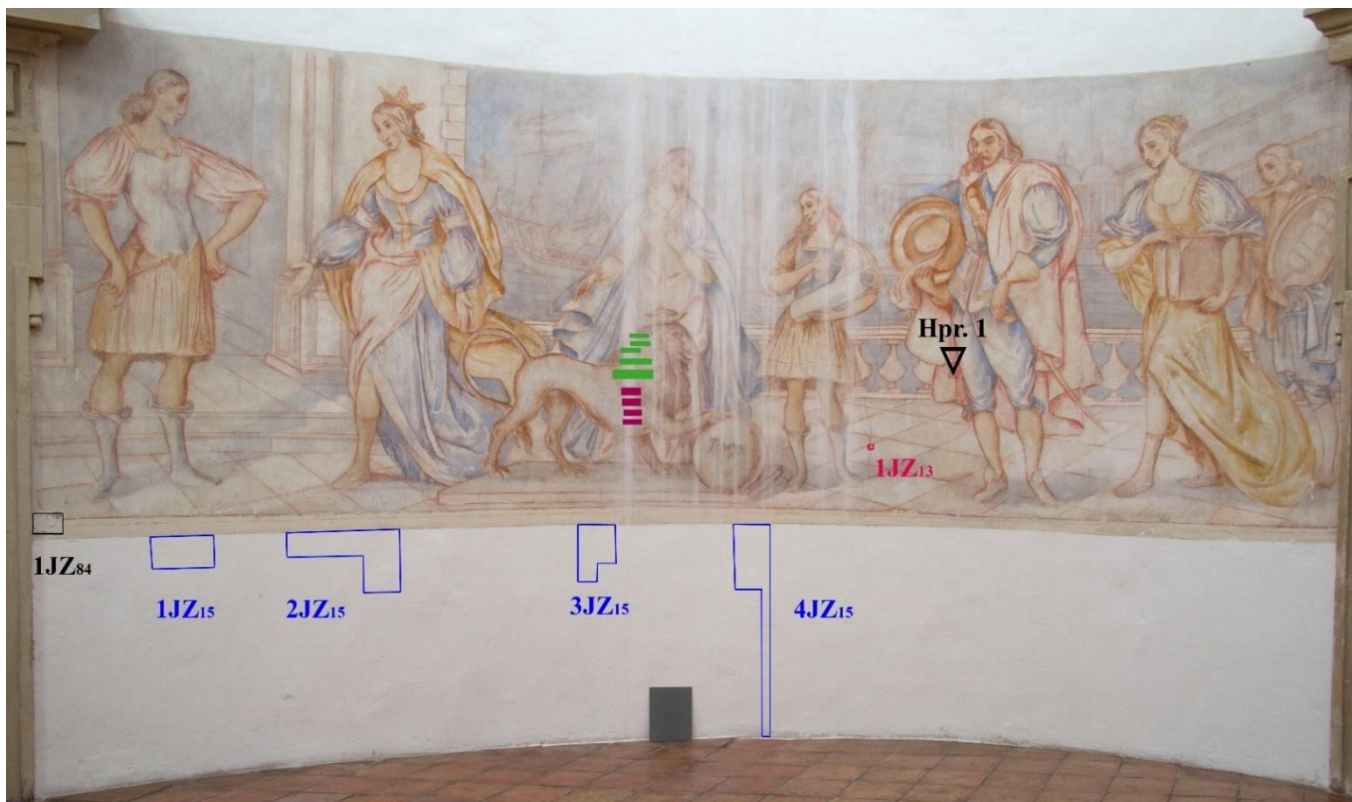
Obr. 91. Nové vzezření místnosti po dokončení restaurování a částečné rekonstrukce. Pohled na výjev č. 2 a výjev č. 3, který byl restaurován Janem Lhotákem.

GRAFICKÁ PŘÍLOHA

G.P.I. Přehled umístění jednotlivých výjevů v tzv. akustické hodovní síni. V rámci této bakalářské práce byl restaurován výjev č. 2.

(Zdroj plánu: Státní oblastní archiv v Zámrsku-Okresní archiv Jičín, fond Archiv města Sobotka, fascikl č. 2, inv. č. 2731)

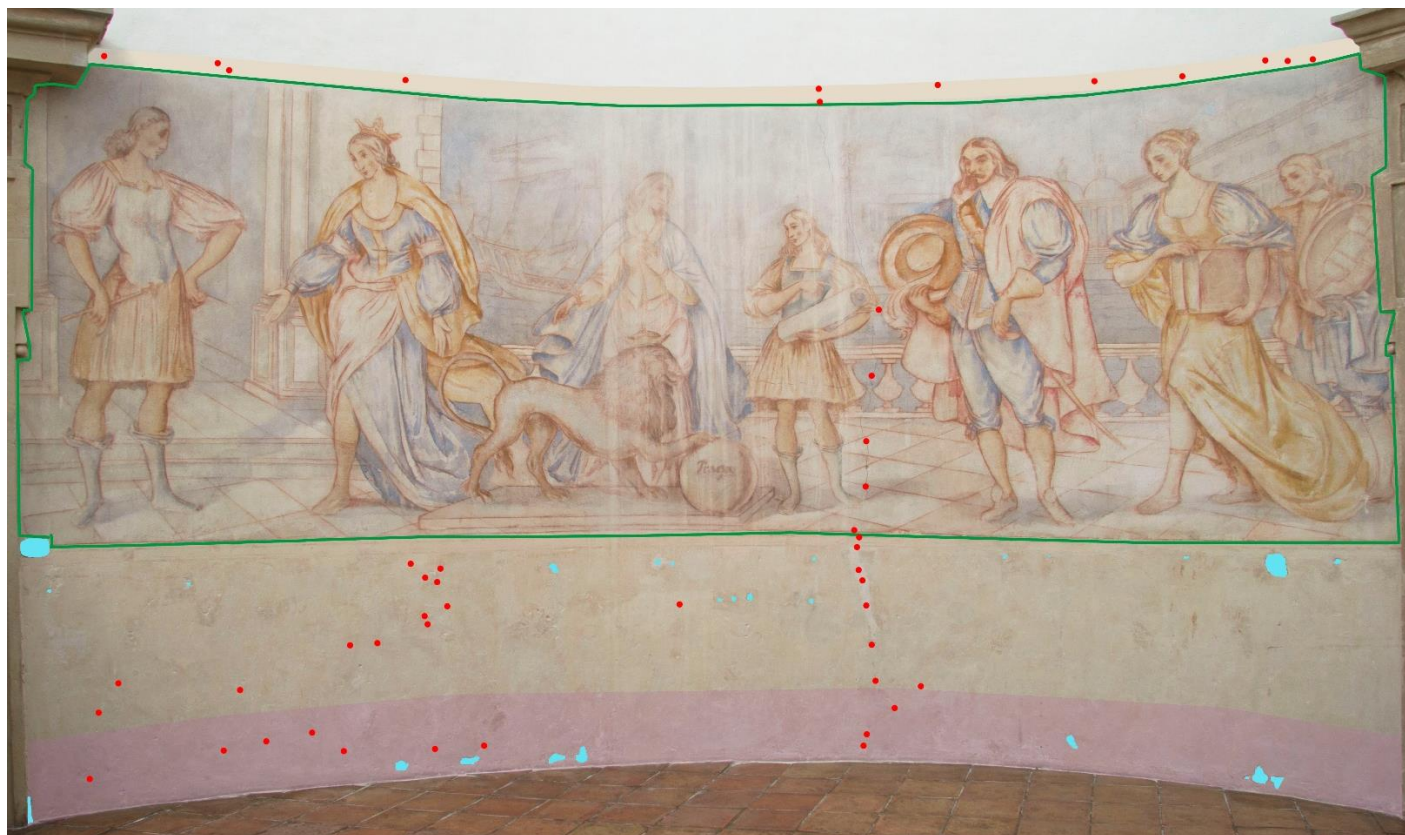
Sondážní průzkum 1984	Zkoušky čištění 2013
Sondážní průzkum 2013	Odebrání vzorku 2013
Sondážní průzkum 2015	Zkoušky čištění 2015

G.P.II. Zakreslení sondážních průzkumů, zkoušek čištění a odběru vzorku.

	Stékance bílé barvy		Druhotné tmely
	Voskové depozity		Autorský tmel
	Hloubkové vrypy		Statické trhliny
	Dutiny		Primární praskliny

G.P.III. Zakreslení defektů, mechanických poškození a druhotných zásahů na soklové části.

- Injektáž K9 a Ledan
- KSE a CaLoSil
- K9
- Klucel E

G.P.IV. Zakreslení provedených zásahů.

TEXTOVÁ PŘÍLOHA

T.P.I. Závazné stanovisko

Krajský úřad Královéhradeckého kraje

Město Sobotka
IČ 002 72 124
Boleslavská 440
507 43 Sobotka

Váš dopis ze dne | Vaše značka (č. j.)

Naše značka (č. j.)
21354/RG/2014-7

Hradec Králové
5. 1. 2015

Odbor | oddělení
regionálního rozvoje, grantů a dotací
kultury a památkové péče

Vyřizuje | linka | e-mail
Ing. Milan Smolík | 458
msmolik@kr-kralovehradecky.cz

ROZHODNUTÍ

Krajský úřad Královéhradeckého kraje, odbor regionálního rozvoje, grantů a dotací, oddělení kultury a památkové péče, jako věcně a místně příslušný orgán státní památkové péče podle § 28 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů, podle § 29 odst. 1 zákona č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů, projednal žádost o závazné stanovisko, kterou podalo podle § 14 odst. 1 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, v platném znění, dne 3. 12. 2014 Město Sobotka, IČ 002 72 124, Boleslavská 440, Sobotka, ve věci restaurování maleb v akustické hodovní síni zámku Humprecht, jenž je prohlášenou kulturní památkou zapsanou v Ústředním seznamu kulturních památek ČR pod číslem rejstříku 37630/6-1386 a na základě Nařízení Vlády ČR č. 170/2008 Sb., ze dne 28. 4. 2008 je prohlášenou národní kulturní památkou s účinností od 1. 7. 2008.

Na základě znalosti místa samého, po předcházejících konzultacích a po písemném odborném vyjádření Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Josefově ze dne 9. 12. 2014 (č.j. NPÚ-362/94507/2014/Mch [Mgr. P. Mach] – správnímu orgánu doručeno dne 11. 12. 2014 do datové schránky) vydává správní orgán státní památkové péče na základě zmocnění v § 14 odst. 6 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, v platném znění, a ve smyslu ustanovení § 68 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném znění, toto

z á v a z n é   s t a n o v i s k o :

Obnova zámku Humprecht, který je národní kulturní památkou zapsanou do Ústředního seznamu kulturních památek ČR pod rejstříkovým číslem 37630/6-1386, spočívá v:

restaurování maleb v akustické hodovní síni sestávající dle podané žádosti z těchto prací:

- 1) odkrytí malby pod všemi čtyřmi výjevy až k současné podlaze, v této oblasti je předpoklad nálezu zachovaného iluzivního závěsu pojednaného v rudkové kresbě (kladívka, skalpely, kartáčky z koňských žíní, skelné vlákno,*

Pivovarské náměstí 1245 | 500 03 | Hradec Králové
tel.: 495 817 111 | fax: 495 817 336
e-mail: posta@kr-kralovehradecky.cz
www.kr-kralovehradecky.cz

Vstřícný, rychlý a profesionální úřad
– spokojený občan.

- 2) čištění malby od prachových nečistot a bílých zákalů způsobených zatékáním (mechanicky suchou cestou, polyuretanové houby Akapad),
- 3) fixáži barevné vrstvy v místech jejího zpráškovatění (deriváty celulózy Klucel E, arabská guma),
- 4) injektáži dutin a trhlin (injekčním prostředkem na vápenné bázi, Ledan TA1),
- 5) tmelení defektů (jemný vápenný tmel),
- 6) retuši v drobných defektech malby, rekonstrukce pouze v místech, kde byly provedeny rozsáhlé sondy z osmdesátých let 20. století (pigmenty pojené vodorozpustným pojivem, například Klucel E, či arabská guma),
- 7) komplexní dokumentaci restaurátorského zásahu ve formě textové i fotografické dokumentace postihující všechny etapy a použité technologie a materiály ve dvou tištěných vyhotoveních

V celé ploše stěn nad figurálními výjevy se zvažuje zhotovení nátěru v původním okrovém odstínu. Pojivo nátěru má být anorganické, nejlépe vápenné, přičemž může být kvůli stabilitě mírně modifikováno.

Podle § 14 odst. 3 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, v platném znění, o státní památkové péči správní orgán věc posoudil takto:

Výše uvedené práce obnovy národní kulturní památky zámku Humprecht **jsou přípustné při splnění následujících podmínek:**

1. Bude vyhotovena referenční plocha (min. 70 x 70 cm) návrhu provedení barevných retuší závěsu pod figurálními výjevy. Následně vlastník národní kulturní památky svolá kontrolní den, na který nejméně s 10 denním předstihem pozve zástupce správního orgánu a odborné organizace státní památkové péče. Provedení retuší může být provedeno výhradně po odsouhlasení referenční plochy příslušnými zástupci státní památkové péče.
2. Zahájení restaurátorských prací bude minimálně s týdenním předstihem oznámeno správnímu orgánu a odborné organizaci státní památkové péče.
3. V průběhu restaurování budou vlastníkem národní kulturní památky svolávány pravidelné kontrolní dny, přičemž první kontrolní den bude svolán před zahájením etapy lokálních barevných retuší, popř. rekonstrukcí.
4. Prováděné technologické postupy a použité materiály musí respektovat originál v dochovaném a doloženém uměleckořemeslném zpracování, a musí být respektována a zachována technická a materiálová struktura, stejně jako výtvarná a uměleckořemeslná podoba restaurované národní kulturní památky.
5. Jedno pare závěrečné restaurátorské zprávy, včetně digitální verze na nosiči DVD nebo CD, bude předáno NPÚ k archivaci nejpozději třicet dní od ukončení restaurátorských prací. Součástí závěrečné restaurátorské zprávy bude i podrobná grafická dokumentace stavu originálu, zakres a rozdělení případných mladších a starších restaurátorských i nerestaurátorských doplňků, lokalizování nadměrných prasklin, případných mechanických poškození, zakres povrchové korozní ztráty originální hmoty. Příložená fotodokumentace bude zhotovena na fotografický papír, jednotlivé fotografie budou o rozměrech alespoň 10 x 15 cm.

ODŮVODNĚNÍ

Krajský úřad Královéhradeckého kraje, odbor regionálního rozvoje, grantů a dotací, oddělení kultury a památkové péče jako věcně a místně příslušný orgán státní památkové péče obdržel dne 3. 12. 2014 písemnou žádost Města Sobotka o vydání závazného stanoviska k restaurování maleb v akustické hodovní síni zámku Humprecht, který je na základě Nařízení Vlády ČR č. 170/2008 Sb., prohlášen za národní kulturní památku. Dnem doručení žádosti bylo zahájeno řízení o vydání závazného stanoviska, což bylo účastníku řízení oznámeno přípisem č.j. 21354/RG/2014-3 ze dne 4.

2

12. 2014 (doručeno do datové schránky účastníka řízení téhož dne). Přitom jej poučil o tom, že má v řízení právo vyjádřit své stanovisko, právo nahlížet do spisového materiálu, možnost vyjádřit se k podkladům rozhodnutí, jakož i namítnout podjatost úřední osoby. Tohoto práva nebylo využito.

Po obdržení uvedené žádosti si správní orgán v souladu se zněním § 14 odst. 6 věty první zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, v platném znění [*dále jen PamZ*“], vyžádal písemné vyjádření odborné organizace státní památkové péče, kterou je Národní památkový ústav. Pro národní kulturní památku zámek Humprecht je příslušným pracovištěm vykonávající odborný dohled Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Josefově. Tato odborná organizace státní památkové péče vydala své vyjádření dne 9. 12. 2014 pod zn. NPÚ-362/94507/2014/Mch (Mgr. P. Mach) a správnímu orgánu bylo doručeno do datové schránky dne 11. 12. 2014.

Součástí podané žádosti o vydání závazného stanoviska byl restaurátorský záměr vypracovaný Univerzitou Pardubice – fakultou restaurování. Současně se podaná žádost odvolává i na zprávu o stavebně historickém průzkumu, která je založena v archivu správního orgánu.

Správní orgán po obdržení výše uvedeného písemného vyjádření odborné organizace státní památkové péče a po vyhodnocení podkladů zaslaných a zmíněných účastníkem řízení všechny tyto podklady náležitě vyhodnotil a došel k níže uvedeným závěrům.

Při průzkumu v roce 2013 bylo zjištěno, že pod dvěma vrstvami vápenné omítky ze třicátých let 20. století, které tvoří podklad malby, se nenacházejí žádné starší omítkové vrstvy ani malířské výzdoby. Malba je provedena na vrstvu poměrně jemnozrnného vápenného štuky, který byl filcován, čímž bylo docíleno mírně hrubší struktury. Na takto provedený a zcela vyschlý podklad byla vytvořena kresba kompozice rudkou. Následně bylo přes kresbu malováno akvarelovým (lazurním) způsobem tzv. „suchou“ temperou, tedy pojivem s obsahem proteinů a polysacharidů. Průzkum v UV světle ukázal, že malíř dodatečně upravoval malbu pomocí přemalby se zinkovou bělobou. Na jihozápadní stěně jsou autorské přemalby a úpravy rozsáhlejší. Malba je zde nanášena ve dvou barevných vrstvách. Na spodní části severovýchodní stěny byla sondami prokázána zřetelná rudková kresba závěsu na konzolkách, která je dnes překryta dvěma vrstvami bílého nátěru. Závěs se pravděpodobně nacházel v soklové části pod všemi čtyřmi výjevy. Stratigrafické sondy, které byly provedeny v okolí výjevů, dokazují, že malby byly původně prezentovány v jiném kontextu. Původní barevnost stěn hodovního sálu včetně soklové části, měla stejný tón s podkladem maleb a byla prokazatelně světle okrová až narůžovělá.

Na stropě akustické hodovní místnosti je namalován velký erb rodu Černínů od Rudolfa Beneše z třicátých let 20. století. Ten je po obvodu místnosti v úrovni stropu doplněn okrovým pásem a modrou linkou. V západní části se pod tímto pásem nalézá novodobý nápis: *Vystavěl v letech 1660 – 80 Humprecht Jan Černín z Chudenic*. Prostor na stěnách mezi jednotlivými kamennými ostěními dveří cca ve výšce jeden metr od země až do výšky nadedveřní římsy vyplňují čtyři obdélné nástěnné malby s figurálními náměty ze života Heřmana Černína a Humprechta Jana Černína o rozměrech cca 570 x 200 cm. Jejich autorem je Richard Wiesner, který je namaloval v červenci roku 1937. Malby jsou provedeny lazurně pouze v několika základních odstínech, barvami akvarelového charakteru, imitující techniku fresky. Nejčastěji se zde vyskytuje modrá, červená a okrová či hnědá barevnost. V rukopisu je výrazná kresebnost a barevné plochy jsou spíše lavírovány a rozmývány. Autor pracoval se světlým podkladem vápenné omítky, největší světla jsou případně doplněna bělobou. Tématem jednotlivých scén je *Návštěva Heřmana Černína na zámku Radenín u paní Zuzany Černínové* (jihovýchodní stěna), *Příchod Humprechta Černína do Benátek* (jihozápadní stěna), *Humprecht se stavitelem zámku Carlem Luragem* (severozápadní stěna), *Humprecht na zasedání sněmu Království českého* (severovýchodní stěna). Okolí výjevů a stěny jsou natřeny bílým nátěrem disperzního charakteru.

Současný stav výše předmětné národní kulturní památky je v zanedbaném stavu, který si vyžaduje restaurátorský zásah kvalifikovanými osobami. Malba je poškozena především díky zatékání okny umístěnými v horní části místnosti, kdy bílý disperzní nátěr stěn stekl na jednotlivé výjevy. Dále se na malbě vyskytují drobná mechanická poškození a statické praskliny, okolo kterých byly lokálně zaznamenány dutiny.

Navržený způsob restaurování byl správním orgánem po vyhodnocení všech podkladů shledán jako adekvátní. Podmínky stanovené ve výroku tohoto rozhodnutí pouze doplňují a lehce usměrňují vlastní proces provádění prací. Konzultace konané na kontrolních dnech je důležitým nástrojem pro ideální výběr barevného řešení a způsobu provedení retuší. Je proto důležité, aby toto jednání před vlastním provedením prací bylo uskutečněno. Nelze však přehlédnout skutečnost, že odsouhlasení postupu je v tomto případě možné pouze za předpokladu, že nebude v rozporu s výrokem tohoto rozhodnutí. Dojde-li na konaném kontrolní dni ke zjištění, které nebude v souladu se závěry v restaurátorském záměru a stavebně historickém průzkumu a nebude-li možné postupovat v souladu s tímto rozhodnutím, bude povinností vlastníka vyžádat si nové závazné stanovisko a práce na obnově národní kulturní památky budou muset být přerušeny.

Odborná organizace státní památkové péče ve svém písemném vyjádření uplatnila požadavek na předání jednoho výtisku restaurátorské zprávy. Toto odůvodnila tím, že dle jejího názoru požadavek na odevzdání závěrečné restaurátorské zprávy odborné organizaci státní památkové péče má oporu v §14 odst. 9 PamZ a vychází z ustanovení §10 odst. 3 písm. c) Vyhlášky č. 66/1988 Sb., kterou se provádí PamZ. Žádoucí je zcela příkazná dokumentace, kupříkladu dle Metodického listu NPÚ – *Struktura a náležitosti restaurátorských zpráv* č. 4/2006. Restaurátorská zpráva je totiž svou povahou historickým pramenem k památce (dílu) před restaurátorským zákrokem a sumarizuje provedené práce včetně záznamu použitých technologií.

Správní orgán nezpochybňuje význam a důležitost archivace restaurátorské zprávy ani její dokumentační hodnotu. Ustanovení § 14 odst. 9 PamZ, na který se odborná organizace státní památkové péče odvolává, přímo ukládá vlastníku kulturní památky povinnost odevzdat jí na její žádost 1 vyhotovení dokumentace. Zákon blíže nespecifikuje, o jakou dokumentaci se jedná. V obecné rovině lze pod tento termín podřadit jak studii, projektovou dokumentaci, průzkumy, tak i restaurátorskou zprávu. Vzhledem k této povinnosti je nutné zdůraznit, že odevzdání dokumentace je ze zákona obligatorní, tj. nemělo by být podmíněno výrokem konkrétního rozhodnutí. Nicméně rozsah dokumentace není zákonem stanoven, je tedy zcela legitimní, aby byl upřesněn podmínkou uvedenou ve výroku rozhodnutí.

Po vyhodnocení všech výše uvedených skutečností správní orgán konstatoval, že z jeho pohledu není nezbytné v daném řízení provádět další dokazování. Proto dne 11. 12. 2014 bylo účastníku řízení písemnou formou (doručeno prostřednictvím datové schránky dne 11. 12. 2014) oznámeno, že správní orgán v dané věci ukončil dokazování. V souladu s ustanovením § 36 odst. 3 SpŘ bylo současně účastníku řízení umožněno vyjádřit se k podkladům pro vydání rozhodnutí. Tohoto práva však nevyužil.

Správní orgán památkové péče po posouzení všech podkladů a zjištění ve výše uvedené věci došel k závěru, který je obsažen ve výroku tohoto závazného stanoviska. Při posuzování se řídil platnými právními předpisy a nařízeními (zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů; Vyhláška č. 66/1988 Sb. ve znění pozdějších předpisů, kterou se provádí zákon č. 20/1987 Sb.; Nařízení Vlády ČR č. 170/2008 Sb., ze dne 28. 4. 2008; zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném znění) jakož i Listinou základních práv a svobod (čl. 35, odst. 3: „Při výkonu svých práv nikdo nesmí ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem“), která je součástí Ústavy České republiky.

Poučení o odvolání

Proti tomuto rozhodnutí může účastník řízení podle ustanovení § 81 odst. 1 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném znění, podat odvolání do 15-ti dnů ode dne oznámení k Ministerstvu kultury ČR, prostřednictvím Krajského úřadu Královéhradeckého kraje, odboru regionálního rozvoje, cestovního ruchu a kultury, oddělení kultury a památkové péče. Odvolání má odkladný účinek.

Podle § 82 odst. 1 správního řádu se lze odvolat proti výrokové části rozhodnutí či jednotlivým výročkům. Odvolání proti odůvodnění rozhodnutí je nepřipustné.

Podle § 82 odst. 2 správního řádu musí z odvolání být patrné, kdo je činí, a které věci se týká. Odvolání se podává s potřebným počtem stejnopisů tak, aby jeden stejnopis zůstal správnímu orgánu a aby každý účastník řízení dostal jeden stejnopis.

UPOZORNĚNÍ:

Podle ustanovení § 14 odst. 8 a § 14a odst. 1 PamZ může obnovu kulturních památek nebo jejich částí, které jsou díly výtvarných umění nebo uměleckořemeslnými pracemi, může provádět fyzická osoba, která je plně způsobilá k právním úkonům a bezúhonná, na základě povolení vydaného Ministerstvem kultury ČR pro danou specializaci restaurátorské činnosti, kterou v aktuálním případě je restaurování malířských uměleckých děl – nástěnných maleb.

otisk úředního razítka

PhDr. Pavel Mertlík
vedoucí oddělení kultury
a památkové péče

Stejnopis obdrží:

- Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Josefově, Okružní 418, 551 02 Jaroměř-Josefov

Zápis z kontrolního dne – zámek Humprecht 9. 4. 2015 od 9,00

Přítomni: Ing. M. Smolík (KÚ Královéhradeckého kraje), Mgr. Pavel Mach (NPÚ v Josefově), Ing. Lubor Jenček (Město Sobotka), Mgr. Zuzana Wichterlová (restaurátorka, Univerzita Pardubice), Anežka Beranová, Jan Lhoták, Romana Rajtářová (studenti Univerzita Pardubice), PhDr. D. Faměrová (Zámek Humprecht)

Obsahem setkání je kontrola dosavadního postupu restaurování maleb v akustické hodovní síni zámku Humprechtu v 1. poschodí

Restaurátorské práce provádějí studenti Univerzity Pardubice pod dohledem pedagogů s licencií pro restaurování Mgr. Zuzany Wichterlové a Mgr. Jana Vojtěchovského. Malbu od vstupních dveří vlevo – setkání Heřmana Černína se Zuzanou Černínovou, restauruje Romana Rajtářová, další malbu s výjevem příjetí Humprechta v Benátkách restauruje Andrea Komárková, třetí malbu s motivem stavby zámku a postavami Humprechta Černína a Carla Luraga restauruje Jan Lhoták a malbu vpravo od vstupních dveří s tématem Humprechta na sněmu restauruje Anežka Beranová

Studenti provedli rozsáhlý archivní průzkum v Sobotce, Jičíně, Pardubicích, Praze, domluvena je návštěva SOA v Třeboni, také oslovili pamětníky. Dohledali první nákres maleb, objevili zprávu ak. malíře Alta o restaurátorském průzkumu maleb a zámku v roce 1984. Získali a předložili fotografie maleb z 50. let.

Na základě získaných podkladů a částečného rozšíření sond předložili dosavadní poznatky, hypotézy a návrhy dalšího postupu při restaurování.

Malby byly provedeny metodou al secco, pouze malba vlevo od vstupních dveří – Heřman Černín a Zuzana prozrazuje pokus o malbu al fresco, od níž bylo upuštěno. Byly odebrány další vzorky z linek a rozšířených sond, některé vzorky jsou nestabilní, bylo nutno je odebrat opakovaně. Podle dosavadních laboratorních výsledků jsou potvrzeny moderní pigmenty z 20. století, jako pojivo arabská guma. Na některé výsledky se ještě čeká. Malby byly očištěny suchou cestou Latexovou houbou Akapad od zákalu ze steklin, postupně byly injektovány drobné dutiny okolo prasklin mezi omítkou a zdí, nejvíce poškozena je tímto způsobem malba vpravo vedle vstupních dveří, motiv Humprecht na sněmu. Je ponecháno na úvaze restaurátorky, které mikrotrhliny bude stabilizovat a které ponechá bez úpravy. Velké trhliny již byly stabilizovány. Používáno bylo i UV světlo pro případné dohledání starších úprav.

Otázkou k řešení byla problematika iluzivního závěsu, který byl patrný po rozšíření sond pod malbou vpravo od vstupních dveří. Nedohledalo se potvrzení, že by tento závěs byl namalován pod celou plochou malby. Studenti uvedli tři možnosti existence závěsu –

- Mohlo se jednat o zkoušku výzdoby, která nebyla schválena a ani realizována.

- Malba závěsu byla realizována, ale s ohledem na nestabilitu rudky, již byla malba závěsu provedena, došlo během krátké doby k setření malby opírajícími se návštěvníky a po tomto poškození již nebyla malba závěsu obnovena.

- Nejpravděpodobnější se zdá, že jde o pozůstatek starší výmalby místnosti. Je možné, že tuto hypotézu se podaří potvrdit, či vyvrátit rozbořem vzorků v laboratoři. Podle dokumentace průzkumu ak. malíře Alta z roku 1984 lze odvozovat, že část omítky v akustické hodovní síni byla původní, barokní, tuto hypotézu je nutno respektovat při postupu restaurování soklu, při znalosti situace, že především tato část omítky byla nejvíce devastována úpravami.

Po diskusi byl přijat závěr, že by celá plocha pod malbami měla být očištěna od novodobého bílého nátěru a měl by být proveden citlivý restaurátorský zásah tohoto prostoru.

Podobně bylo dohodnuto obnovení linek pod malbami. Nad malbami bylo rozhodnuto provést rozšířený průzkum, zda se tam linky nevyskytovaly. Příští kontrolní den je navržen na dobu po dokončení očištění soklu a po provedení částečné retuše ve figurách.

Originál prezenční listiny a zápisu je uložen v zámku Humprechtu.

Zapsala: PhDr. Dagmar Faměrová

T.P.III. Zápis z kontrolního dne (4. 6. 2015)

Zápis z kontrolního dne – zámek Humprecht 4. 6. 2015 od 13,00

Přítomni: Ing. M. Smolík (KÚ Královéhradeckého kraje), Mgr. Pavel Mach (NPÚ v Josefově), Ing. Lubor Jenček (Město Sobotka), Mgr. Zuzana Wichterlová (restaurátorka, Univerzita Pardubice), Anežka Beranová, Andrea Komárková, Jan Lhoták, Romana Rajtárová (studenti Univerzita Pardubice), PhDr. D. Faměrová (Zámek Humprecht)

1. Obsahem setkání je kontrola dosavadního postupu restaurování maleb v akustické hodovní síni zámku Humprechtu v 1. poschodí a dohoda o dalším postupu
2. Od minulého kontrolního dne studenti odkryli nátěry soklu pod pásem maleb. Vytloukli druhotné tmely, sádry a cementové výplně. Defekty zpevnili, dutiny injektovali. V současnosti probíhá tmelení. Podrobný popis postupu bude doložen v restaurátorské zprávě.
3. Byl předložen návrh rekonstrukcí rámování nad i pod obrazy. Bylo schváleno provést rekonstrukci linek v nejslabším

navrhovaném kontrastu. Na základě nalezeného původního konceptu malby a na základě dochovaných drobných fragmentů bylo rozhodnuto, že rám nad obrazy bude rekonstruován v širší variantě.

4. Schválena byla ukázková retuš malby vlevo od vstupních dveří – setkání Heřmana Černína se Zuzanou.

Zapsaly Mgr. Z. Wichterlová a PhDr. Dagmar Faměrová

T.P.IV. Zápis z kontrolního dne (24. 7. 2015)

Zápis z kontrolního dne – zámek Humprecht 24. 7. 2015 od 9,00

Přítomni: Ing. M. Smolík (KÚ Královéhradeckého kraje), Ing. Lubor Jenček (Město Sobotka), Mgr. Zuzana Wichterlová (restaurátorka, Univerzita Pardubice), Anežka Beranová, Andrea Komárková, Jan Lhoták, Romana Rajtárová (studenti Univerzita Pardubice), PhDr. D. Faměrová (Zámek Humprecht)

Omluven: Mgr. Pavel Mach (NPÚ Josefov)

1. Obsahem setkání byla kontrola dokončeného restaurování maleb v akustické hodovní síni zámku Humprechtu v 1. poschodí
2. Studenti seznámili s postupem práce na jednotlivých malbách, zmínili komplikace a způsoby řešení konkrétních problémů. Celková zpráva o restaurování maleb bude zachycena v bakalářských pracích studentů, které budou obhajovat na Fakultě restaurování Univerzity Pardubice na podzim 2015. Předání jednotlivých zpráv o restaurování odborným pracovištím KÚ Královéhradeckého kraje a NPÚ v Josefově se předpokládá do 31. 10. 2015
3. Restaurované malby byly přijaty bez výhrad.
4. Originál prezenční listiny a zápisu je uložen v zámku Humprechtu

Zapsala: PhDr. Dagmar Faměrová

Akustická (Hodovní) síň Zámek Humprecht, Sobotka Chemicko-technologický průzkum barevných úprav

Zadání analýzy: průzkum stratigrafie

Materiál/technika: barevná úprava soklů, technika secco

Lokalizace/umístění památky: Zámek Humprecht, Akustická (Hodovní) síň

Popis objektu: úpravu interiéru tvoří cyklus 4 maleb provedených na novodobé omítky s výjevy ze života rodu Černínů, okolní omítky (sokl, omítkové pozadí) jsou pravděpodobně starší (barokní?) a zkoumá se jejich povrchá úprava v kontextu s malbou. Předmětem průzkumu jsou povrchové úpravy soklu. Předmětem restaurátorského průzkumu je však i malba, a pás omítky ca 8 cm nad malbou. Soklové partie byly před restaurováním zabílené, součástí zásahu je jejich odkryv a konzervace v původní barevné podobě.

Barevné výjevy jsou pravidelně umístěné v rozměrných obdélníkových polích (18 m²), které jsou orientovány ve směrech světových stran JV-SV, JZ-SZ.

Autor, datace objektu, příp. záznamy oprav:

Richard Wiesner, 1937, předchozí opravy nejsou známé

Vlastník objektu: město Sobotka

Restaurátor: studenti 4. r. ANM FR, Univerzity Pardubice
pedagogické vedení: MgA. Z. Wichterlová, MgA. J. Vojtěchovský

Akce: Kompletní restaurátorský zásah na malbách výjevů, soklech i omítkových vrstvách

Průzkum zpracovává: Ing. R. Tišlová, PhD., Katedra chemické technologie, FR, Univerzity Pardubice

Obr. 1: JV stěna, výjev č.1 'Návšteva Heřmana Černína na zámku Radenín u pani Zuzany Černínové'.

Obr. 2: JZ stěna, výjev č.2, 'Přijetí Humprechta Jana Černína v Benátkách'.

Obr. 3: SZ stěna, výjev č.3, 'Stavba zámku Humprecht s postavami Humprechta Jana Černína a Carla Luraga'.

Obr. 4: SV stěna, výjev č.4, 'Humprecht na sněmu'.

Obr. 1-4: Cyklus nástěnných maleb, Hodovní síň, zámek Humprecht. Foto: A. Beranová, J. Lhoták, R. Rajtárová, A. Komárková. Stav před restaurováním.

Údaje ke vzorkům:

Na vybraných soklech pod malbami byly odebrány vzorky povrchových úprav s podkladovou omítkou. K průzkumu byly odebrány 4 - jejich označení, místa odběru a stručný popis je uveden v níže uvedeném přehledu. Místa odběru jsou označena na fotografiích 5-8, společně s detaily míst odběru.

Seznam a popis vzorků k analýze:

Vzorek	Analýza	Popis vzorku a místa odběru
VH2 (7842)	OM, SEM-EDX	SV stěna, sokl pod malbou souvrvství bílých nátěrů a šedé mezivrstvy (?) na omítce
VH3 (7843)	OM, SEM-EDX	SZ stěna, sokl pod malbou, pás pod malbou se zelenou linkou souvrství zelené linky, okrového podkladu, omítky
VH9 (7856)	OM, SEM-EDX	SV stěna, fragment malovaného závěsu souvrvství červené linky, okrového nátěru a omítky , identický s VH2(?)
VH10 (7857)	OM, SEM-EDX	SV stěna, fragment malovaného závěsu modrá barevná vrstva s podkladovou omítkou (?)

Cíle průzkumu:

i) Stratigrafie povrchových vrstev - slouží pro zjištění výstavby povrchových vrstev a popisu jejich charakteru (tj. barevnosti, tloušťky, vrstvení, techniky malby). Průzkum stratigrafie má také dokumentační charakter a zaměřá se na dokumentaci v současnosti dochovaného stavu.

Dílčí otázky:

u vzorku 7842 (VH2)	dokumentace a popis charakteru šedé vrstvy pod vrstvami bílých nátěrů (není zřejmé, zda se jedná o barevnou úpravu či vrstvu nečistot)
7843 (VH3)	dokumentace souvrství se zelenou úpravou (linka na rozhraní malby a soklu)
7856 (VH9)	srovnání s stratigrafie s VH2, přítomnost červené, dokumentace přítomnosti malovaného závěsu
7857 (VH10)	dokumentace modré barevné úpravy jako součásti malovaného závěsu

ii) Složení vybraných vrstev - složení vrstev bude určeno u všech vzorků pro jejich bližší charakterizaci. Hlavní otázkou je:

7842 (VH2)	určení složení šedé mezivrstvy (orientačně), výsledky doplní optickou mikroskopií
7856 (VH9)	srovnání složení vrstev se vzorkem VH2
7857 (VH10)	určení složení modré barevné vrstvy

Vzorky odebral: studenti ve spolupráci s pedagogem

Úprava vzorku před zpracováním:

Souvrvství mikrovzorků byla pro mikroskopické techniky zpracováno do formy nábrusu (příčného řezu) zalitím do dvousložkové polyesterové pryskyřice Polylite, která se dává s tvrdidlem Norpol-2 v hm. poměru 100:1 (pryskyřice:tvrdidlo). Z nich připravené nábrusy byly připraveny vybroušením a vyleštěním vzorků.

Metody průzkumu:

i) Optická mikroskopie nábrusů v odraženém bílém světle a fluorescenci (UV a modrém světle)

Popis analýzy: metoda slouží pro určení a identifikaci vrstev (stratigrafii), podkladu, barevných úprav, lakových vrstev, lazur, příp. depozitů.

Typ přístroje, podmínky měření: optický mikroskop Nikon Eclipse LV-100, pozorování prováděno na příčných řezech vzorky v odraženém bílém světle, UV a modrém světle. Mikroskop je vybaven fluorescenční jednotkou Nikon s UV 365 nm fluorescencí.

ii) Skenovací elektronová mikroskopie (SEM) - prvková analýza barevných vrstev.

Popis analýzy: při analýze se zjišťuje prvkové složení vybraných vrstev, na základě níž lze určit složení vrstvy (pigmenty, plniva, příp. anorganického pojiva).

Typ přístroje, podmínky měření: skenovací elektronový mikroskop Tescan3 Mira s EDX analyzátozem v odraženém režimu elektronů (BSE). Vzorky byly analyzovány ve vysokém napětí 20kV, před analýzou pouhličený.

Místa odběru vzorků

VH2, VH9 a 10: SV stěna, sokl pod malbou

Obr. 5: Místa odběru vzorků VH2, VH9 a VH10. SV stěna. Foto a grafická úprava. A. Beranová.

Obr. 6: Detail místa odběru vzorku VH2. SV stěna. Foto a grafická úprava. A. Beranová.

VH3: SZ stěna, sokl pod malbou

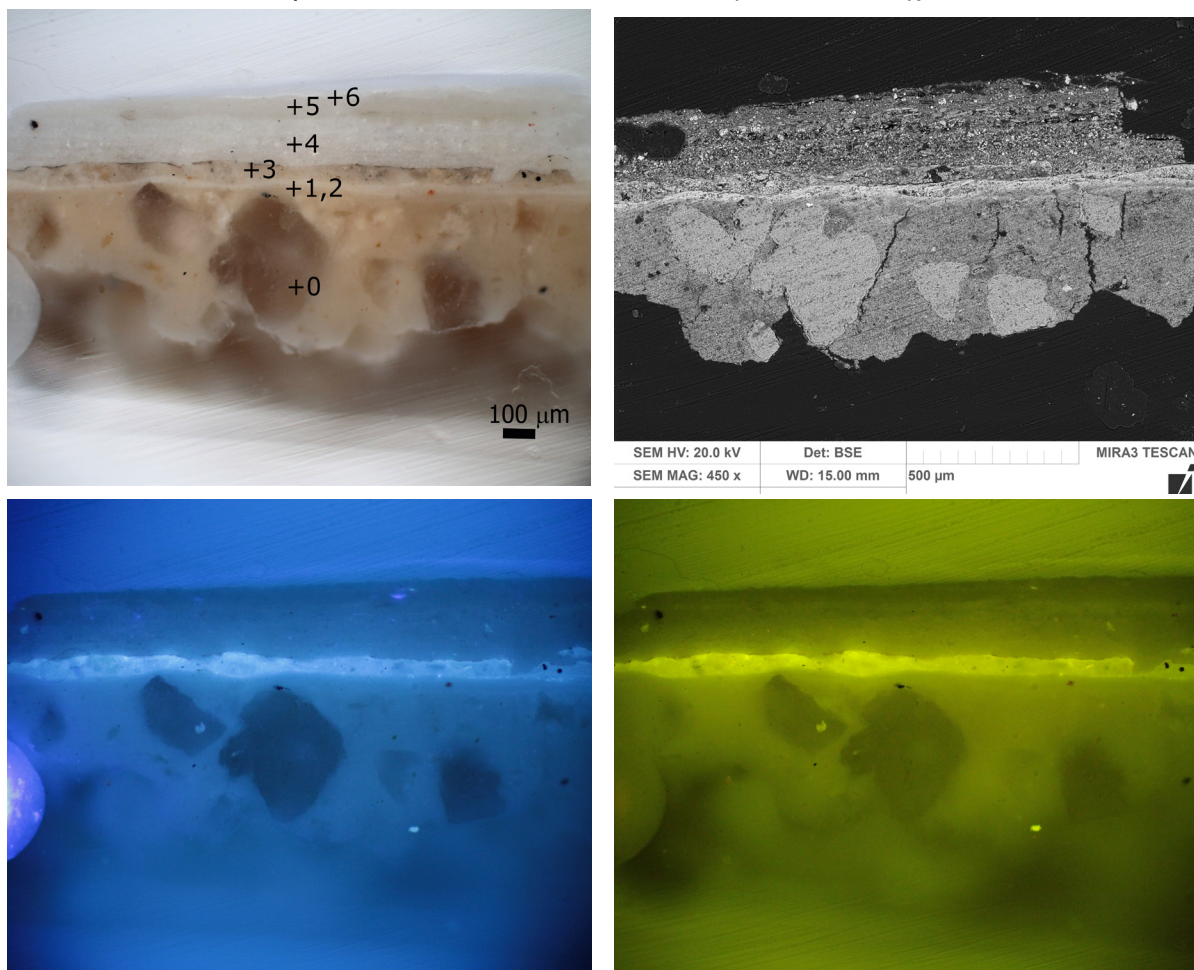
Obr. 7: Místa odběru vzorků VH3. SZ stěna. Foto a grafická úprava: R. Rajtárová, A. Beranová.

Obr. 8: Detail místa odběru vzorku VH3. SZ stěna. Foto a grafická úprava J. Lhoták.

STRATIGRAFIE

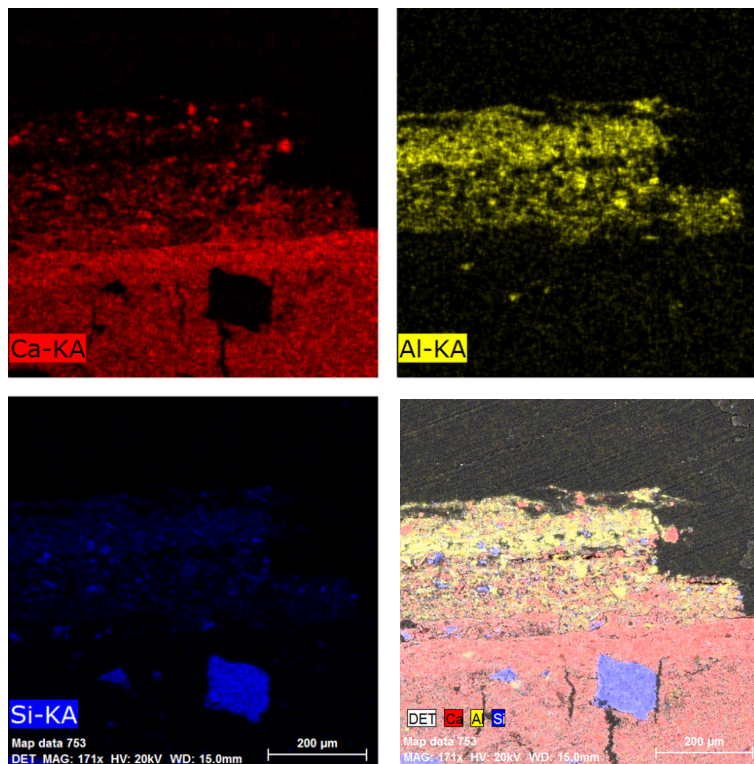
VH 2/7842: souvrství bílých nátěrů s šedou mezivrstvou (sokl pod malbou, výjev č.4, SV)

a	b
c	d

Obr. 9: a) snímek z optického mikroskopu Nikon LV100 v režimu odraženého světla. c, d) fluo rescenci. Fotografováno při zvětšení na mikroskopu 100x. b) snímek z rastrovacího elektronového mikroskopu Tescan3 Mira, HV 20 KV, BSE režim elektronů.

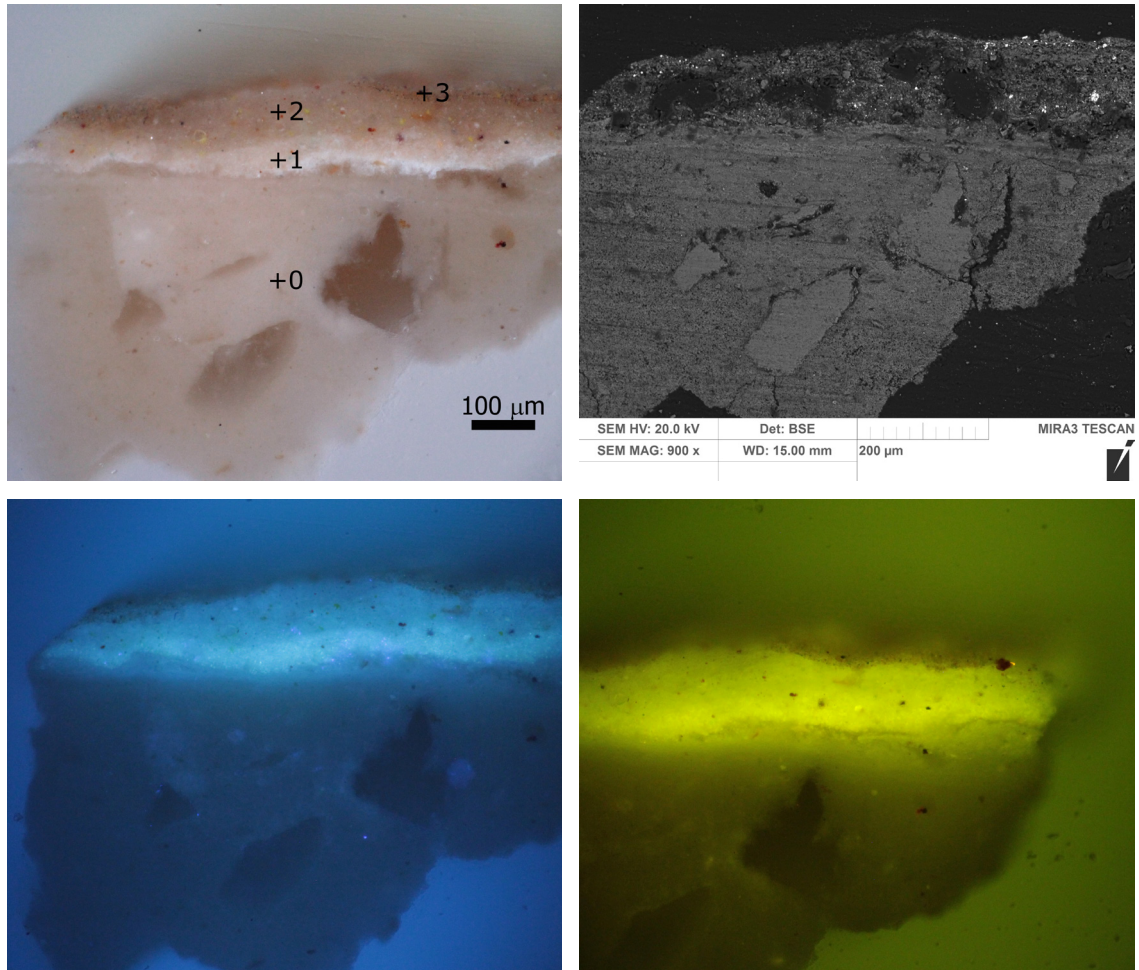
Popis vzorku: 0 - vápenná omítka (podklad), střední velikost zrna plniva 100-200 µm (složení matrice dle REM-EDX: Ca, Si, Al, K, Fe, Mg, Na), 1,2 - intonako nebo sv. okrové vápenné nátěry s příměsí hlinky, bez luminiscence identického složení jako vrstva omítky. 3 - sv. okrová (zrnitá s drobnozrnným kamenivem), intonako nebo vrstva nátěru s vysokým podílem organického pojiva a příměsí hlinky (v UV světle bílá luminiscence). Obsahuje organické pojivo, uhlíčan vápenatý, příměs žluté nebo červené hlinky (složení dle REM-EDX: Ca, (Si, Al, K, Fe)). Na povrchu hrubá vrstva souvislých nečistot nebo zmaвлá fixace či izolace. 4 - bílá, vápenný nátěr bez luminiscence (složení dle REM-EDX: Ca, (Si, Al, K, S)). 5,6 - bílý hlinkový nátěr s příměsí uhlíčanu vápenatého, bez luminiscence (složení dle REM-EDX: org., Si, Al, (Ca, K)).

Obr. 10: Distribuce vybraných prvků ve vzorku VH2 (7842). Vápenné a hlínkové nátěry (distribuce Ca, Si a Al)

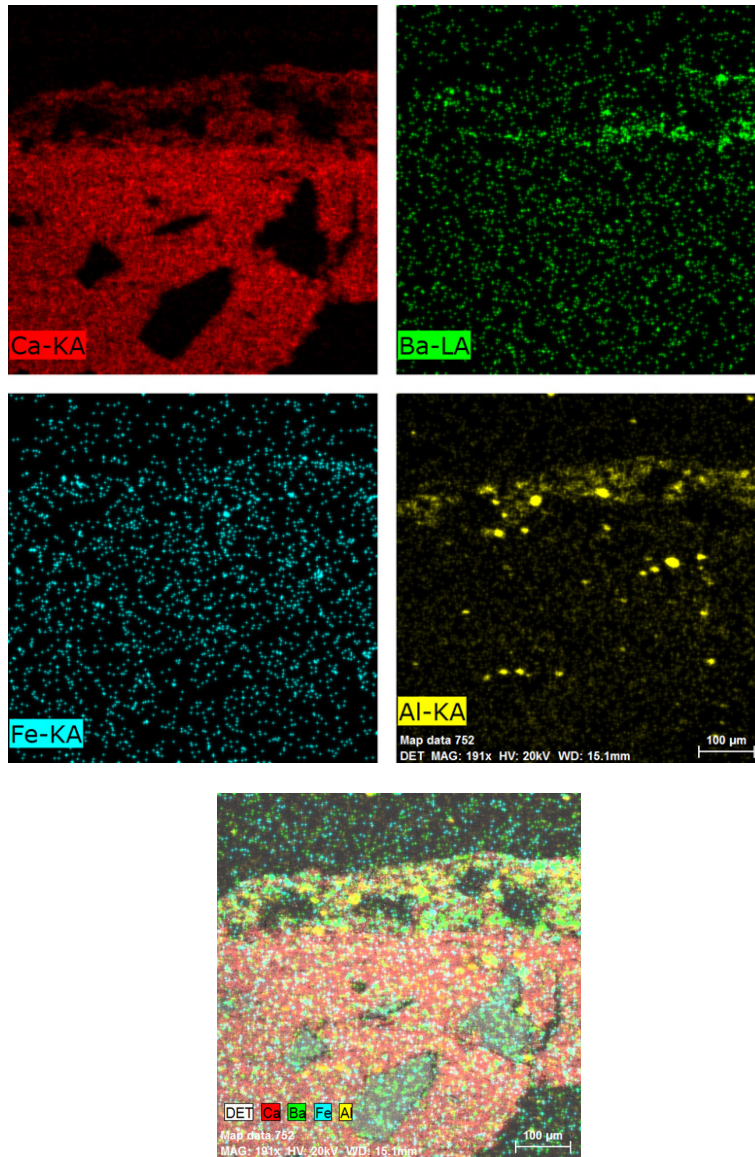
VH 3/7843: zelená linka, pás pod malbou (sokl pod malbou, výjev č.3, SZ)

a | b
c | d

Obr. 11: a) snímek z optického mikroskopu Nikon LV100 v režimu odraženého světla. c, d) fluorescenci. a v modrém světle (snímek c). Fotografováno při zvětšení na mikroskopu 200x. b) snímek z rastrovacího elektronového mikroskopu Tescan3 Mira, HV 20 KV, SE režim elektronů.

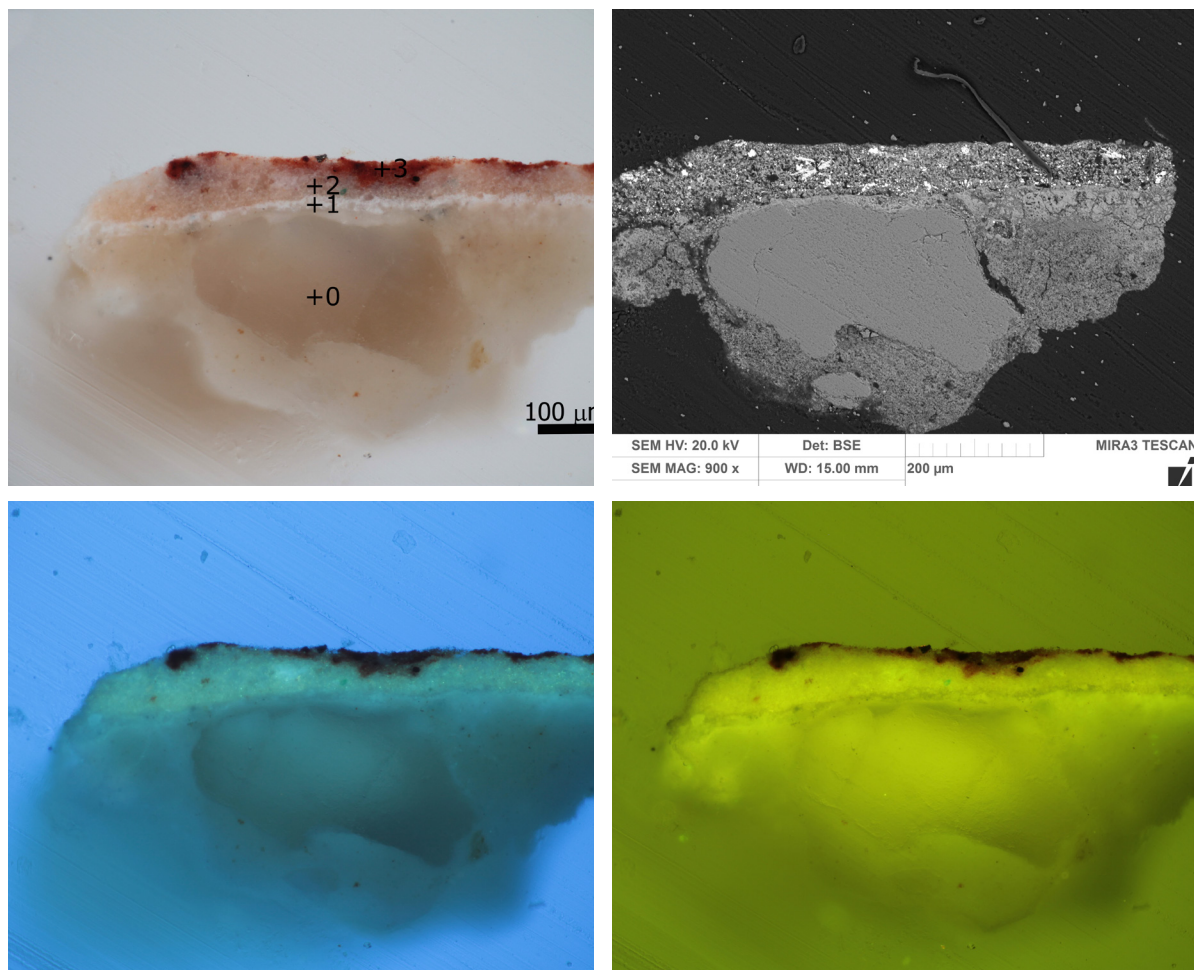
Popis vzorku: 0 - vápenná sv. okrová omítka (podklad), střední velikost zrna plniva 100-150 µm (složení matrice dle REM-EDX: Ca, Si (Al, K, Fe, Mg, Na), 1,2 - intonako nebo sv. okrové vápenné ná-těry s příměsí hliniek, s příměsí žlutého organického barviva sráženého pravděpodobně na hydratovaný oxid hlinitý, malá příměs barytové běloby (složení matrice dle REM-EDX: Ca, Si, Al (K, Fe, Mg, Na, lokálně Ba, S). Vrstva s výraznou bílou luminiscencí. 3 - šedo-okrová (tenká, nesouvislá), lazura organického charakteru nebo vápenné secco s hlinkami a jemnozrnnou černí, příměsí barytové běloby (jemnozrnné), obsahuje uhlíčan vápenatý (složení dle REM-EDX: org., Ca, Si, Al, (Ba, S, Fe)).

Obr. 12: Distribuce vybraných prvků ve vzorku VH3 (7843). Obsah Ca klesá v barevných vrstvách směrem k povrchu (více organického pojiva). Hliník souvisí s přítomností organického barviva.

VH 9/7856: červená s okrovým podkladem (fragmenty závěsu, výjev č.4, SV stěna)

a | b
c | d

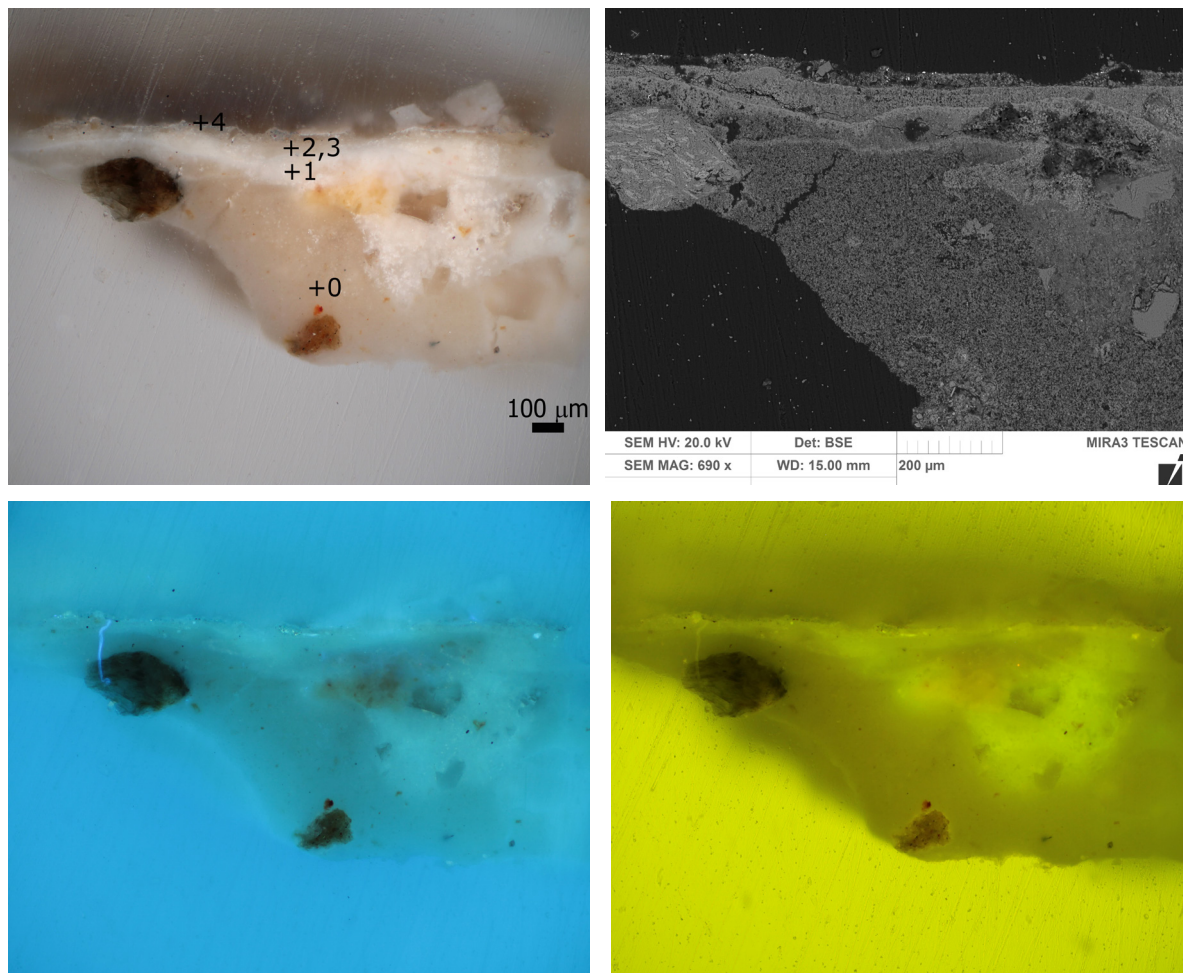
Obr. 13: a) snímek z optického mikroskopu Nikon LV100 v režimu odraženého světla. c, d) f luorescenci. Zelená luminiscence vrstvy 2 (zinková běloba). Fotografováno při zvětšení na mikroskopu 200x. b) snímek z rastrovacího elektronového mikroskopu Tescan3 Mira, HV 20 KV, BSE režim elektronů.

Popis vzorku: 0 - vápenná bílá až sv. okrová omítka (podklad), na snímku zrno křemičitého plniva (složení matrice dle REM-EDX: Ca, (Si, Al)), 1 - bílé intonako nebo vápenný nátěr lokálně se žlutou hlinkou (složení matrice dle REM-EDX: Ca, (Si, Al)). 2 - okrová, vápenný nátěr s příměsí barytové (jemnozrnná) a zinkové běloby (žluto-zelená luminiscence vrstvy), tónovaná hlinkami. Ve vrstvě prokázán zvýšený obsah P (proteinové pojivo?) (složení dle REM-EDX: Ca, Ba, S, Zn, (Si, Al, Fe, K, P)). 3 - červená, barevná úprava provedená pravděpodobně technikou vápenného secca. Obsahuje identické spektrum pigmentu jako vrstva 2 - s vyšším obsahem červeného pigmentu (pravděpodobně směs hlinky a Fe červeně) a méně bělob (složení dle REM-EDX: Ca, Si, Al, Fe (Zn, S, Ba, K)). Zrna Fe-červeně (Fe).

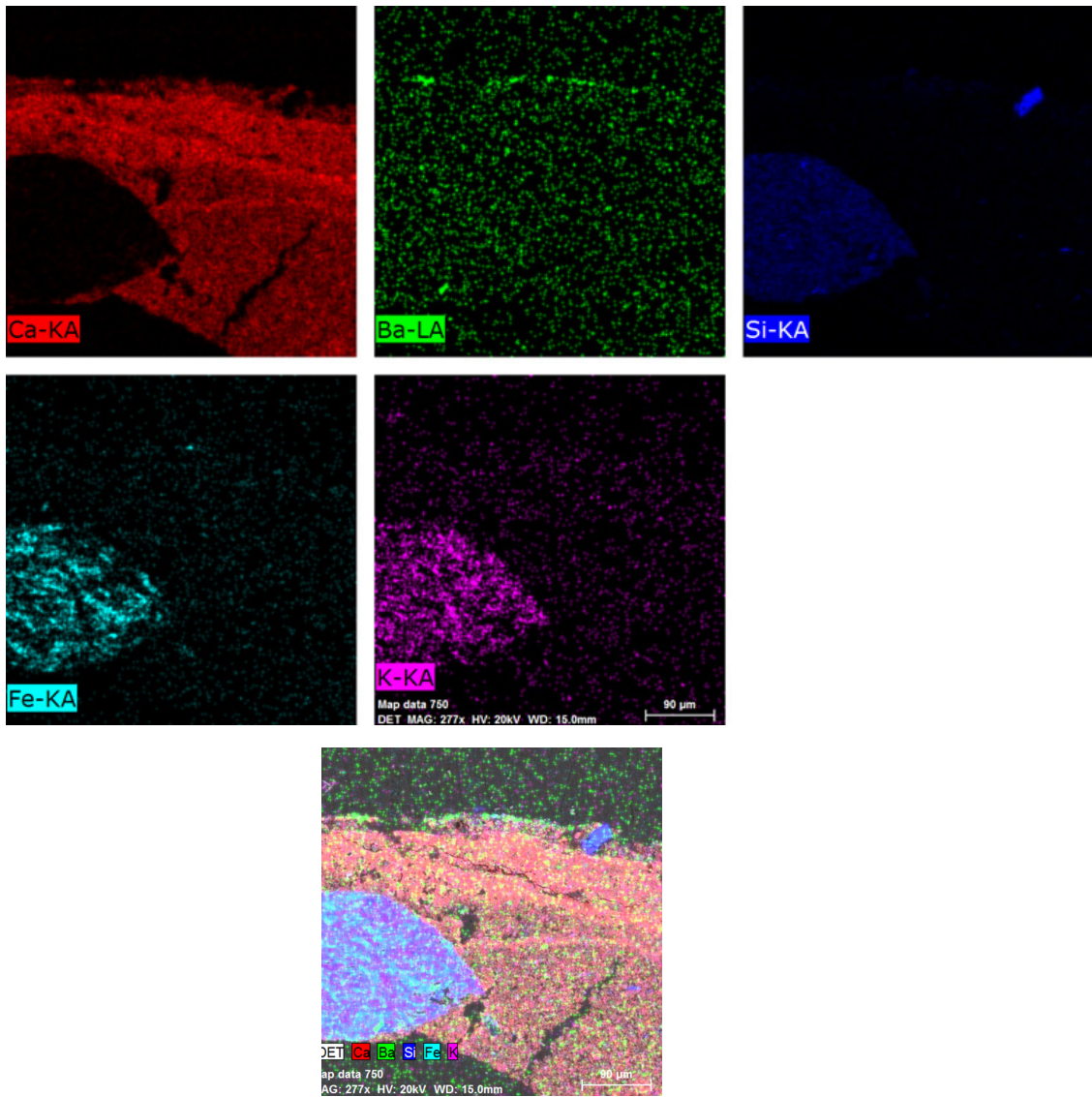
VH 10/7857: modrá? (fragmenty závěsu, výjev č.4, SV stěna)

a | b
c | d

Obr. 14: a) snímek z optického mikroskopu Nikon LV100 v režimu odraženého světla. c, d) fluorescenci. Fotografováno při zvětšení na mikroskopu 100x. b) snímek z rastrovacího elektronového mikroskopu Tescan3 Mira, HV 20 KV, BSE režim elektronů.

Popis vzorku: 0 - vápenná bílá až sv. okrová omítka (podklad) (složení matrice dle REM-EDX: Ca, (Si, Al)), 1 - bílé intonako nebo vápenný nátěr (složení matrice dle REM-EDX: Ca, (Si, Al)). 2, 3 - bílé až sv. okrové vápenné nátěry, lokálně patrné zrno hlínky (složení dle REM-EDX: Ca, Ba, S, Zn, (Si, Al, Fe, K, P)). 4 - modrá, tenká barevná úprava provedená pravděpodobně technikou vápenného secca. Obsahuje uhlíčitán vápenatý, jako modrý pigment použit pravděpodobně umělý ultramarín, pro tónování dále identifikována příměs žluté a červené hlínky, na povrchu lokálně barytová běloba (složení dle REM-EDX: Ca, Si, Al, S (Mg, Fe, Na, K, Ba, S)). Vrstva modré - umělý ultramarín (Si, Al, S, Na).

Obr. 15: Distribuce vybraných prvků ve vzorku VH10 (7857).

Shrnutí výsledků:

Chemicko-technologický průzkum provedený v Hodovní (Akustické) síni zámku Humprecht v Sobotce byl zaměřen na průzkum povrchových úprav soklových partií pod cyklem nástěnných maleb s výjevy souvisejícími s dějinami zámku Humprecht. Sokly byly, společně s malbou a omítanými plochami, předmětem restaurátorského zásahu v roce 2014/2015. Restaurování prováděly studenti 4. ročníku FR UPCE v Litomyšli, zásah se opíral o výsledky průzkumu provedeného již v roce 2013 studenty FR, který se zaměřil na průzkum cyklu nástěnných maleb. Předkládaný průzkum tento průzkum doplnil o informace týkající se povrchových úprav soklů, které byly před restaurátorským zásahem překryty bílými nátěry a jejich původní barevnost nebyla v souvislosti s malbami přiznána. Jeho cílem bylo zdokumentovat barevnost soklů či přechodů maleb (linky), příp. potvrdit přítomnost malovaných částí, které mají souvislost s malbami (fragменты malovaného závěsu). Průzkum měl také odpovědět na dílčí otázky, které se restaurátorům v průběhu obnovy vyskytly a měly pomoci při rekonstrukci barevného pojednání restaurovaných částí.

Průzkum byl proveden na 4 vzorcích souvrství povrchových úprav, které byly odebrány zejména pod výjevem na SV stěně (vzorky VH2, VH9 a 10), 1 vzorek (vzorek VH3) byl odebrán z linky pod malbou na SZ stěně. U vzorku VH2 se vyskytovala v souvrství tmavá linka, u které bylo třeba popsat její charakter (podkresba nebo vrstva depozitů?). U vzorků VH9 odebraného z fragmentů malovaného závěsu, který přesahoval do soklové části, bylo cílem potvrdit přítomnost tónovaných vrstev, které by potvrdily přítomnost malovaných částí související s malbou nad soklem (závěs). Podobné zadání bylo u vzorku VH10 s nežetelnou modrou barevnou úpravou, jejíž přítomnost bylo nutné potvrdit na mikrovzorcích.

Obecně lze analyzované mikrovzorky charakterizovat:

Všechny se vyznačovaly velmi jednoduchou stratigrafií, prakticky identickou u vzorků VH3, 9 a 10. Na vápenné, tónované, omítce se nachází proměnlivé množství vrstev intonaka nebo bílých až sv. okrových nátěrů (vrstvy neobsahují plnivo). Barevné úpravy jsou v jedné, maximálně dvou vrstvách (tónování na fragmentech malovaného závěsu VH9 a VH10), provedené vápennými nátěry, pravděpodobně technikou vápenného secca (ve vrstvách lze prokázat uhličitán vápenatý a proměnlivé množství organického pojiva, ve vzorku VH9 byl prokázán P, který může indikovat přídavek proteinového pojiva). Svrchní barevné úpravy (až lazurního charakteru) obsahují méně vápna a více organického pojiva. Jako pigmenty byly v nátěrech užity běloby (zinková, příměs barytové běloby) a hlinky, u vzorku VH3 bylo prokázáno užití organického barviva citrónově žluté barvy sráženého na substrát hydratovaný oxid hlinitý (vrstva 2); barva a typ srážícího substrátu jsou indicie pro užití spíše syntetického typu barviva, nelze vyloučit užití této žlutě již při vzniku malby ve 30. letech. Povrchové lazury obsahovaly malovaných částí (linka VH3, závěs VH9 a 10) obsahovaly Fe-červeně, umělý ultramarín, malou příměs barytové běloby.

Zcela odlišnou stratigrafií vykazoval vzorek VH2, na několika okrových vrstvách intonaka nebo nátěrů se vyskytují bílé nátěry z nichž poslední jsou hlinkové (vzorek s překryvnými bílými nátěry?). V souvrství je tmavá souvislá vrstva nečistot nebo ztmavlé izolace nebo pojiva (vrstva pod ní je bohatá na organické pojivo - bíle luminuje); z těchto důvodů se pravděpodobně nejedná se o podkresbu nebo jinou povrchovou barevnou úpravu.

V Litomyšli, 2.8. 2015

Ing. Renata Tišlová, PhD.

Katedra chemické technologie, Fakulta restaurování
Univerzita Pardubice